

Ἡ ΠΕΙΡΟΣ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
 ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ ΕΣΤΙΑΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΕΤΟΣ Ε΄

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ 1982

ΤΕΥΧΟΣ Ι

5
 1982

1 Ν Χ 80
 ΚΑΥΣ

Ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη...

Ἡ «ἩΠΕΙΡΟΣ», πὺ μὲ τὸ σημερινό, ἕνατο τεῦχος τῆς μπαίνει στὸν πέμπτο χρόνο ἀπὸ τὴν ἔκδοσή τῆς, βρίσκεται καὶ πάλι στὰ χέρια σας, γιὰ νὰ προσφέρει τὴ χαρὰ καὶ τὴ δροσιά τῆς ἀγαπημένης γενέτειρας.

Φιλοδοξία τῆς ἦταν καὶ εἶναι νὰ βοηθήσει στὴν ἐπικοινωνία τῶν, ὅπου γῆς, Ἡπειρωτῶν, στὴν παρουσίαση τῆς ἱστορίας καὶ τῶν παραδόσεων τῆς Ἡπείρου μας, στὴ διάσωση καὶ διατήρηση τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων τῆς, στὴν ἐπισήμανση τῶν προβλημάτων τῆς καὶ τοῦ τρόπου ἀντιμετώπισής τους καὶ στὴν προβολὴ κάθε σπουδαίου Ἡπειρωτικοῦ προσώπου ἢ πράγματος, κάθε σημαντικοῦ Ἡπειρωτικοῦ χώρου καὶ κάθε ἀξιόλογης Ἡπειρωτικῆς ἐνέργειας.

Καὶ βέβαια ἡ «ἩΠΕΙΡΟΣ» δὲν ἔχει ψευδαισθήσεις. Δὲν πιστεύει, δὲν μπορεῖ νὰ πιστεύει, πὺς εἶναι δυνατὸ νὰ πραγματοποιήσει τοὺς σκοποὺς καὶ τοὺς στόχους τῆς μὲ τὴ συνεργασία καὶ τὴ βοήθεια μιᾶς μικρῆς μόνο ὀμάδας συμπατριωτῶν.

Γι' αὐτὸ ἀπευθύνεται καὶ τώρα, ὅπως πάντα, σ' ὅλους τοὺς Ἡπειρωτῆς, τόσο σ' ἐκείνους πὺ ἔχουν τὴν τύχη ν' ἀναπνέουν καθημερινὰ τὸν καθάριο ἀέρα τῆς, ὅσο καὶ στοὺς ἄλλους πὺ εἶναι σκορπισμένοι στὰ τέσσερα σημεῖα τοῦ ὀρίζοντα καὶ τοὺς παρακαλεῖ νὰ βοηθήσουν στὴν ὁμορφῆ, ὅπως νομίζει, προσπάθειά τῆς.

Καὶ πιστεύει ἡ «ἩΠΕΙΡΟΣ» πὺς ὅλοι οἱ συμπατριῶτες μποροῦν καὶ νὰ θελήσουν νὰ βοηθήσουν, μὲ πολλοὺς μάλιστα τρόπους.

Θὰ βοηθήσουν στέλνοντας γιὰ δημοσίευση τῆς συνεργασίες τους καὶ θὰ βοηθήσουν φροντίζοντας ἡ «ἩΠΕΙΡΟΣ» νὰ μὴ λείπει ἀπὸ κανένα Ἡπειρωτικὸ σπίτι.

Η ΗΠΕΙΡΟΣ ΚΑΙ Η ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΗΣ ΣΤΟ ΕΘΝΟΣ

Τοῦ κ. Κων)τίνου Γκανιάτσα
Ὅμοτ. Καθηγητοῦ καὶ τ. Πρυτάνεως
τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Γ΄

Τουρκοκρατία: Στὰ τελευταῖα ἑκατὸ περίπου χρόνια ποὺ δὲν ἐδέσποζε πλέον ἡ γενεὰ τῶν Ἀγγελώνυμων Κομνηνῶν, ἀλλὰ οἱ Φλωρεντινοὶ ἄρχοντες, τὸ Δεσποτᾶτο τῆς Ἠπείρου βρισκόνταν σὲ κατάπτωση καὶ τὰ γεγονότα μὲ τὴν ἐμφάνιση τῶν καιροφυλακτούντων τουρκικῶν στιφῶν στὸν Ἠπειρωτικὸ χῶρο τὸ 1380 ἦλθαν ραγδαῖα. Στὴν ἐξάπλωση τῶν Τούρκων συνετέλεσε καὶ ἡ ἀφροσύνη τοῦ Αὐτοκράτορα τῆς Νίκαιας Μιχαὴλ Παλαιολόγου ποὺ μετέφερε μὲ τὰ πλοῖα του τοὺς Τούρκους ἀπὸ τὴ Μ. Ἀσία στὴν Ἑλλάδα σὰν συμμάχους του κατὰ τοῦ Δεσποτάτου τῆς Ἠπείρου. Μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου οἱ Τοῦρκοι δυνάμωσαν, ἔγιναν οἱ φοβερότεροι ἐχθροὶ τοῦ Βυζαντίου καὶ δὲν ἐβράδυναν νὰ ἐπεκταθοῦν σὲ ὁλόκληρη τὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ φθάσουν καὶ στὴν Ἠπειρο. Ἀλλὰ καὶ στὰ ἐσωτερικὰ τοῦ Βυζαντίου ἀκόμη ἐπενέβαιναν οἱ Σουλτᾶνοι καὶ τὴν ἀφορμὴ πρὸς τοῦτο τὴν ἔδιναν οἱ ἴδιοι οἱ Αὐτοκράτορες, οἱ ὁποῖοι ἔδωσαν τὸ παράδειγμα τῆς προδοσίας τὸ 1337, διότι ἐκλιπαροῦσαν τὸ Σουλτᾶνο νὰ τοὺς βοηθήσει τὸν ἕνα ἐναντίον τοῦ ἄλλου στὶς δυναστικές τους διαμάχες. Οἱ Σουλτᾶνοι ὑποθάλπουν τὶς διενέξεις, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ καταστεῖ ἐτοιμόρροπη ἡ Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία καὶ νὰ πέσει σὰν ὄριμος καρπός.

Οἱ Τοῦρκοι ἐμφανίζονται στὴ περιοχὴ τῶν Ἰωαννίνων τὸ 1380 καὶ στὰ χρόνια τοῦ Δεσπότη Καρόλου Α΄ τὰ τουρκικὰ στίφη λεηλατοῦν τὴν ὑπαιθρο, ἐνῶ στὴ κυριαρχία τοῦ Δεσπότη τῆς Ἠπείρου δὲν ἀπέμειναν παρά ἕνα μέρος τῆς παλαιᾶς Ἠπείρου μὲ τὴν Ἀμφιλοχία καὶ τὴν Αἰτῶλο-Ἀκαρνανία, περιοχὲς ποὺ κατέλειπε ὁ Κάρολος Α΄ στὸν Κάρολο Β΄ καὶ στοὺς τρεῖς νόθους γιούς του. Ἐπειδὴ οἱ κληρονόμοι δὲν μπόρεσαν νὰ μοιρασθοῦν τὴν κληρονομιά, ἦλθαν σὲ σύρραξη μεταξύ τους καὶ ζήτησαν τὴν ἐπέμβαση τοῦ Σουλτάνου, ὁ ὁποῖος καὶ ἄδραξε τὴν εὐκαιρία νὰ ἐπεκταθοῦν τὰ στίφη του μὲ ἀρχιστράτηγο τὸ Σινὰν Πασᾶ καὶ μὲ κύριο ἀντικειμενικὸ σκοπὸ τὴν κατάληψη τῶν Ἰωαννίνων. Οἱ Ἠπειρωτῆς, οἱ ὁποῖοι εἶχαν ὀργανωθεῖ στρατιωτικὰ ἐπὶ Καρόλου Α΄, δὲν ἔχασαν τὸ θάρρος νὰ ἀντισταθοῦν. Ἡ πρώτη τους φροντίδα ἦταν νὰ ὀργανώσουν καλύτερα τὰ περάσματα καὶ στενωπούς τῆς Πίνδου καὶ ἄλλα στρατηγικὰ σημεῖα γιὰ τὴν ἐπιτήρηση τῶν εἰσβολῶν, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ μὴ μπορέσουν οἱ Τοῦρκοι νὰ καταλάβουν εὐκόλα τὰ Ἰωάννινα. Ἡ ἰσχυρὰ ἄμυνα τῶν Ἠπειρωτῶν, ἀνάγκασε τὸν Τοῦρκο ἀρχιστράτηγο νὰ πολιορκήσῃ τὰ Ἰωάννινα καὶ ἐπειδὴ ἡ πολιορκία τῆς πόλεως παρατείνονταν καὶ γίνονταν στενότερη καὶ ἡ θέση τῶν πολιορκουμένων δυσκολότερη, οἱ Γιαννιώτες ἀναγκάστηκαν νὰ δεχτοῦν τὶς προτάσεις συνθηκολογήσεως, ἀλλὰ ὑπὸ τὸν ὄρο νὰ συνοδεύονται

καί με σουλτανικό φερμάνι πού θά τούς χορηγοῦσε προνόμια, πράγμα πού δέχτηκε ὁ Σουλτάνος. Χορηγήθηκαν προνόμια, τὰ ὁποῖα περιλαμβάνονται στὸν «ὄρισμὸ» τοῦ Σινὰν Πασᾶ, πού ἀπευθύνεται στὸ Μητροπολίτη Ἰωαννίνων, στὸν καπετὰν Στρατηγόπουλο καί λοιποὺς ἄρχοντες καί ἀρχίζει μετὰ τὴν ἐξῆς φρασεολογία: «... στὸν Θεὸ τοῦ Οὐρανοῦ καί τῆς γῆς καί τὸν προφήτη τοῦ Θεοῦ Μωάμεθ καί εἰς τὰ ἑπτὰ μουσάφια καί εἰς τοὺς 124.000 προφῆτες τοῦ Θεοῦ.... Τῆς κεφαλῆς τῶν κεφαλᾶδων καί αὐθέντου πάσης Δύσεως τοῦ Σινὰν Πασᾶ ὄρισμὸς καί χαιρετισμὸς εἰς τὸν πανιερώτατον Μητροπολίτην Ἰωαννίνων καί εἰς τοὺς ἐντιμοτάτους ἄρχοντας τὸν τε καπετάνιον Στρατηγόπουλον...». Καί ἔτσι στίς 19 Ὀκτωβρίου 1430 ἢ 1431 καταλήφθηκαν τὰ Ἰωάννινα ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Τὰ χορηγηθέντα προνόμια συνετέλεσαν ὄχι μόνον στὴ συγκράτηση τοῦ Ἑθνισμοῦ καί τῆς Ἑλληνικότητος τῆς ἀκριτικῆς αὐτῆς περιοχῆς τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀλλὰ καί στὴ δημιουργία πνευματικοῦ κέντρου στὰ Ἰωάννινα καί στὴν ἀπὸ ἐκεῖ ἐξάπλωση τῆς παιδείας στὴ σκλαβωμένη Ἑλλάδα. Ὅταν οἱ Τούρκοι κατέλαβαν τὴν Ἡπειρο, παρεχώρησαν κατὰ τὸ σύστημά τους προνόμια καί σὲ ἄλλες περιοχὲς τῆς χώρας, ὅπως στὰ Ζαγοχώρια (αὐτονομία, αὐτοδιοίκηση, ὁμοσπονδία), ἐπίσης στὰ Τζουμέρκα καί ἄλλοῦ. Μετὰ τὴν κατάληψη τῶν Ἰωαννίνων, παρέμειναν στὴ κυριαρχία τοῦ τότε Δεσπότη Καρόλου Β΄ ἢ Πρέβεζα καί ἡ Ἄρτα, τὶς ὁποῖες πόλεις δὲν κατώρθωσαν νὰ καταλάβουν ἀρχικὰ οἱ Τούρκοι ἔνεκα τῆς σθεναρᾶς ἀντιστάσεως τῶν Ἡπειρωτῶν. Τελικὰ καταλήφθηκαν καί οἱ δύο αὐτὲς πόλεις μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Καρόλου Β΄ στίς 24 Μαρτίου 1449 καί ἔτσι ὀλοκληρώθηκε ἡ κατάληψη τῆς Ἠπείρου. Τὰ χορηγηθέντα προνόμια, παρὰ τὸν μεγαλόστομο ὄρισμὸ τοῦ Σινὰν Πασᾶ, ἄρχισαν δυστυχῶς νὰ καταπατοῦνται μετὰ τὶς ἀφάνταστες πιέσεις, τὸ παιδομάζωμα καί τοὺς ἐξισλαμισμοὺς, ἰδίως μάλιστα μετὰ τὴν ἐπανάσταση τοῦ ἐπισκόπου Τρίκης Διονυσίου τὸ 1611, τοῦ ἀποκαλουμένου γιὰ τὴ μεγάλη μὀρφωσή του Σκυλοσόφου, πού εἶχε τραγικὸ τέλος στὰ Ἰωάννινα. Τὸ προνόμιο γιὰ τὴν ἐλεύθερη ἄσκηση τῆς λατρείας πού εἶχε παραχωρηθεῖ ἀμέσως μετὰ τὴν ἄλωση τῆς πόλης, δὲν παραβιάστηκε σὲ μεγάλη κλίμακα.

Ὁ Ἑλληνισμὸς συνθλίβεται ἀπὸ τὴν ὀθωμανικὴν κατάκτηση καί ἡ καταπίεση τῶν Ἡπειρωτῶν παίρνει ἄγρια μορφή σὲ πόλεις καί χωριὰ μετὰ τὸ παιδομάζωμα καί τὸν βίαιο ἐξισλαμισμό, γιὰ τὴν οἱ Τούρκοι ὅπως ἦταν ὀλιγάριθμοι, δὲν μποροῦσαν νὰ κρατηθοῦν. Τὸ παιδομάζωμα σταμάτησε στίς ἀρχὲς τοῦ 18ου αἰῶνα καί τὸ τελευταῖο ἀναφέρεται ὅτι ἔγινε στὴ Νάουσα τῆς Μακεδονίας τὸ 1705. Ἡ καταπίεση πάντως ἀποκορυφώθηκε μετὰ τὴν ἐπανάσταση τοῦ προαναφερθέντος Σκυλοσόφου τὸ 1611 καί τὸ 1630 ἐξισλαμίστηκαν ὁμαδικὰ 350 οἰκογένειες προκρίτων. Οἱ Τούρκοι ὑπόσχονται ἀξιώματα, τὴ διατήρηση τῆς περιουσίας καί τῆς ζωῆς σὲ ὅσους δέχονται τὸν ἐξισλαμισμό. Πολλὲς οἰκογένειες παρασύρθηκαν ἀπὸ τὶς δελεαστικὲς προτάσεις καί ὑποσχέσεις καί ἀλλαξοπίστησαν, ἐνῶ οἱ καλύτερες ἔθεσαν στὴ πλάστιγγα τὸν Ἑθνισμό καί τὴ θρησκεία ἀπὸ τὸ ἀτομικὸ συμφέρον καί ἀπὸ τότε περιήλθε στούς

Τούρκους στο μεγαλύτερο μέρος ή κυριότητα της γης. Ο εξισλαμισμός εξαπλώθηκε θεληματικά και αναγκαστικά στη κεντρική και βόρεια Ἀλβανία και επέφερε τη διαφοροποίηση τῶν ἑλληνοβυζαντινῶν στοιχείων. Στις ἀρχές τοῦ 18ου αἰῶνα ἐξισλαμίστηκαν ἀθρῶα ὀλόκληρες περιοχές τοῦ Δελβίνου, τοῦ Ἀργυροκάστρου, τῶν Ἀκροκεραυνίων, τῆς Αὐλῶνος, καθὼς καὶ ὀλόκληρα χωριὰ τῆς Ν. Ἡπείρου γύρω ἀπὸ τοὺς Φιλιάτες, τὴ Παραμυθιά, τὸ Μαργαρίτι. Οἱ σημερινοὶ ἐξαλβανισμένοι καὶ τουρκεμένοι κάτοικοι ἑνὸς χωριοῦ τοῦ Δελβίνου εἶναι ἀπόγονοι τῶν ἐξισλαμισθέντων κατοίκων τοῦ χωριοῦ Λειὰ Φιλιατῶν καὶ μὲ ξεχασμένη τὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα, ἀλλὰ μὲ τὴ διατήρηση μερικῶν ἐθίμων τῆς πατρίδας τῶν προγόνων τους. Ἐπίσης, οἱ σημερινοὶ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ Γκολέμι κοντὰ στὸ Τεπελένι εἶναι ἀπόγονοι ἐξισλαμισθέντων κατοίκων τοῦ χωριοῦ Πρωτόπαπα κοντὰ στὴ Ζίτσα, πράγμα ποὺ γνωρίζουν, ὅπως φαίνεται, καὶ οἱ ἴδιοι οἱ κάτοικοι, γιατί φιλοξένησαν σὰν συμπατριῶτες στρατιῶτες στὸ πόλεμο 1940-1941, ποὺ κατάγονταν ἀπὸ τὸ χωριὸ Πρωτόπαπα. Πρέπει νὰ σημειωθεῖ ὅτι ἡ Πολιτικὴ τῆς Πύλης δὲν εὐνοοῦσε ἀναγκαστικὴ ἀλλαξοπιστία, γιατί οἱ ραγιάδες ἀποτελοῦσαν σπουδαῖο οἰκονομικοκοινωνικὸ παράγοντα εὐημερίας τῶν κυρίαρχων Τούρκων. Οἱ ὀμαδικοὶ ἐξισλαμισμοὶ ἦταν ἀποτέλεσμα τῆς ἔμμεσης βίας ποὺ ἀσκούσαν οἱ διάφοροι Ὀθωμανοὶ τοπάρχες καὶ τὰ ὄργανά τους (ἐξοντωτικὲς φορολογίες, τρομοκρατίες, αὐθαιρεσίες κ.λ.π.). Οἱ πληθυσμοὶ ἔφθαναν σὲ ἀπόγνωση καὶ ἀναζητοῦσαν τὸ λυτρωμὸ τους στὴν ἀλλαξοπιστία, ποὺ ἦταν πράξη ἀπελπισίας. Ἀκόμη καὶ οἱ παπάδες καὶ δεσποτάδες λύγιζαν καὶ ἔπαιρναν τὴ φοβερὴ ἀπόφαση τοῦ ἐξισλαμισμοῦ γιὰ νὰ ἀποτραπεῖ ὁ φυσικὸς ἀφανισμὸς τῶν κατοίκων. Οἱ ἐξισλαμισμοὶ εἶναι κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς σπάνιοι στὰ τέλη τοῦ 18ου αἰῶνα.

Οἱ Ἡπειρῶτες, καὶ ἰδίως οἱ χωρικοὶ, ἀληθινοὶ εἴλωτες, γιὰ νὰ ἀποφύγουν τὸν ἐξισλαμισμὸ, τὶς πιέσεις, τὸ συνεχὲς πλιάτσικο καὶ τόσα ἄλλα δεινά, ἀναγκάζονται νὰ μετοικήσουν ἄλλοι πρὸς τὴ Ν. Ἡπειρο, ἄλλοι στὶς βουνοκορφές, ἄλλοι νὰ μεταναστεύσουν στὰ Ἐπτάνησα, ἢ στὴ Πελοπόννησο, ποὺ ἦταν μεγάλο χρονικὸ διάστημα ὑπὸ τὴν κυριαρχία τῶν Ἐνετῶν καὶ ἄλλοι σὲ διάφορες χῶρες τῆς Εὐρώπης, ἐνῶ οἱ πολλοὶ μένουν στὴ πατρίδα καὶ ὑπομένουν τὰ δεινά, ἢ ἀντιστέκονται μὲ τὸ σπαθὶ στὸ χέρι. Σὲ πολλὰ χωριὰ οἱ χωρικοὶ προβαίνουν σὲ τολμηρὲς πράξεις, καιόντας τὰ σπίτια τῶν ὀλίγων ἐγκατεστημένων Μωαμεθανῶν, ἢ τῶν δειλῶν χριστιανῶν ποὺ λιποψύχησαν καὶ δέχτηκαν τὸν ἐξισλαμισμὸ, οἱ δὲ κλεφταρματολοὶ κατορθώνουν καὶ συγκατατοῦν τοὺς πληθυσμοὺς τῶν ὀρεινῶν τόπων. Μεγάλο ρόλο γιὰ τὴ συγκράτηση τοῦ πληθυσμοῦ στὴ πίστη τῶν πατέρων τους ἔπαιξε ὁ κλῆρος καὶ οἱ δασκάλοι, μεταξὺ τῶν ὀποίων ἐξέχουσα θέση κατέχει ὁ Ἐθναπόστολος Κοσμᾶς ὁ Αἰτωλὸς (1712-1779), ὁ γεμάτος Ἐλλάδα ἀφανῆς αὐτὸς ἤρωας, ὁ ὀποῖος ὄργωσε ὀλόκληρη τὴν Ἐλλάδα καὶ τὴν Ἡπειρο δυὸ φορές, θερμαίνοντας μὲ τὴ φλογερὴ ψυχὴ του τὶς παγωμένες ψυχές, διδάσκοντας καὶ κτίζοντας σχολεῖα στὴ διάβα του, γιὰ νὰ πέσει τελικὰ στὸ βωμὸ τῆς θυσίας καὶ νὰ ἀφήσει τὴν πνοή του στὴν ἀγγόνη κοντὰ στὸν Ἄψο ποταμὸ τῆς Β. Ἡπείρου στὶς 24 Αὐγούστου 1779.

Ἡ περίοδος τῆς Τουρκοκρατίας διακρίνεται γιὰ τοὺς συνεχεῖς ἀγῶνες τῶν Ἑπειρωτῶν γιὰ τὴν ἐλευθερία, γιὰ τὶς προσπάθειες τῶν Τούρκων νὰ δαμάσουν τοὺς ἀνυπότακτους Ἑπειρῶτες καὶ γιὰ τὸν ἀνταγωνισμό Τούρκων καὶ ἰσχυρῶν τῆς Δύσεως γιὰ τὴν ἐξασφάλιση περιοχῶν μὲ στρατιωτικὴ σημασία γιὰ περαιτέρω ἐξορμήσεις καὶ γιὰ οἰκονομικὴ ἐκμετάλλευση. Οἱ Ἑνετοί, γιὰ νὰ κρατήσουν τὶς κτήσεις τους καὶ νὰ διατηρήσουν ἀνοικτοὺς τοὺς θαλάσσιους ἐμπορικοὺς δρόμους πρὸς τὴν Ἀνατολή, ἀποδύθηκαν μετὰ τὴν ἄλωση τῆς πόλης σὲ ἀγῶνα ζωῆς καὶ θανάτου μὲ τοὺς Τούρκους καὶ ἀπέσπασαν μερικὰ φρούρια τῆς Ἑπείρου, ὅπως τὸ Σουπωτὸ τὸ 1463 καὶ ἄλλα καὶ τὰ πρόσθεσαν στὶς ἤδη ἀπὸ αὐτοὺς κατακτημένες βάσεις τῆς Πάργας, τῆς Σαγιάδας, τοῦ Βουθρωτοῦ. Οἱ Ἑπειρῶτες μάλιστα μὲ τοὺς Κερκυραίους ἐνίσχυσαν τοὺς Ἑνετοὺς στοὺς ἀγῶνες τους κατὰ τῶν Τούρκων τὸ 1473-1479 καὶ ἐπολέμησαν τὸ 1443-1468 μὲ τὸν ἐθνικὸ ἥρωα τῶν Ἀλβανῶν Γ. Καστριώτη ἢ Σκεντέρμπεη κατὰ τῶν Τούρκων. Κατὰ τὴ μακραίωνη δουλεία τὸ ὄραμα τῆς ἐλευθερίας δὲν εἶχε πάψει νὰ ραγίζει τὶς καρδιὲς τῶν ραγιάδων, γιὰτὶ συντηροῦνταν καὶ καλλιεργοῦνταν σὰν σπῖθα μὲ τὴν παιδεία, τὴν ὀρθοδοξία, μὲ τὸ προγονικὸ κλέος, μὲ τὴ βιωμένη στὴ καθημερινὴ ζωὴ βυζαντινὴ παράδοση, μὲ τὰ λόγια τῶν τραγουδιῶν καὶ τῶν μοιρολογιῶν, μὲ τὰ παραμῦθια. Ἀλλὰ καὶ οἱ Ἑπειρῶτες τῆς διασπορᾶς, ὅπως γενικὰ καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι Ἕλληνες, ἓνα ἀμάλαμα ἐμπόρων, λογίων, κληρικῶν, τραπεζικῶν, τεχνιτῶν, διατηροῦσαν στὴν πλειονότητα τὸ ἐθνικὸ φρόνημα καὶ τὴ πίστη στὴ θρησκεία τῶν πατέρων τους καὶ οὔτε στιγμὴ ἔπαψαν νὰ σκέπτονται τὴν ὑπόδουλη πατρίδα καὶ τὶς μύριες κακουχίες τῶν ὁμογενῶν. Οἱ ἀπόδημοι Ἑπειρῶτες, ἂν καὶ ἦταν εὐκόλο νὰ ἀφομοιωθοῦν καὶ νὰ ἀφελληνισθοῦν στὸ κοσμοπολιτικὸ περιβάλλον ποὺ ζοῦσαν, ἐν τούτοις παρέμειναν Ἕλληνες μὲ τὰ ἐθνικὰ ιδεώδη καὶ τὴν πίστη ἀκλόνητη. Οἱ τεχνίτες τῆς Ἑπείρου (κτίστες, ἀρτοποιοί, καλαϊτζῆδες, βαγενάδες) ὅπου καὶ ἂν πῆγαιναν, δὲν τραγουδοῦσαν μόνον τὰ νοσταλγικὰ καὶ ἠρωϊκὰ τραγούδια τῆς πατρίδας, ἀλλὰ διατηροῦσαν στὴ καρδιά τους ἀσάλευτη καὶ τὴν ἐθνικὴ πίστη καὶ μαζί μὲ τὸν Ἀγαθάγγελο φύλαγαν κρυμμένες στὸ κόρφο τους καὶ τὶς φυλλάδες τοῦ Ρήγα μὲ τοὺς πολεμιστῆριους παιᾶνες. Συγκινητικὰ καὶ συναρπαστικὰ εἶναι αὐτὰ ποὺ ἀφηγεῖται γιὰ ἓνα ταξιδεμένο Ἑπειρωτόπουλο ὁ Γάλλος Φοριέλ, ποὺ συγκέντρωσε καὶ δημοσίευσε τὰ ἑλληνικὰ δημοτικὰ τραγούδια, καὶ ποὺ ἀξίζει τὸν κόπο νὰ παραθέσουμε μία σύντομη περίληψη τῆς ἀφηγήσεως. Ἐνας «Ἕλληνας φίλος του, γράφει ὁ Φοριέλ, ταξίδευε τὸ 1817 στὴ Μακεδονία μὲ συνοδὸ ἓναν καλόγηρο καὶ στὸ δρόμο σταμάτησαν σὲ ἓνα χωριὸ νὰ ξεκουραστοῦν στὸ κατάστημα ἑνὸς ἀρτοποιοῦ ποὺ ἦταν συγχρόνως καὶ ὁ ξενοδόχος τοῦ χωριοῦ. Ἐκεῖ τοῦ ἔκανε ἐντύπωση ὁ νεαρὸς ὑπηρέτης γιὰ τὴ μεγαλόπρεπη κορμοστασιά του καὶ τὸ ἀνάστημά του, γιὰ τὴν καλλονὴ του, γιὰ τὸ ἀγέρωχο ὕφος του, καὶ αὐτὸς ὁ νεαρὸς ὑπηρέτης ἦταν Ἑπειρῶτης. Ἀφοῦ τὸ Ἑπειρωτόπουλο ἀτένισε μὲ ἀγέρωχο βλέμμα τοὺς δύο ὁδοιπόρους, στράφηκε πρὸς τὸν ντυμένο μὲ πολιτικὰ ροῦχα καὶ τὸν ρώτησε ἂν ἤξεύρει γράμματα καὶ στὴ καταφατικὴ

Τό παρελθόν (Ίωάννινα). Φωτ. Γεωργίου Εὐτυχιάδη.

ἀπάντηση τοῦ ἐρωτηθέντος, ὁ νέος, πού ἦταν προφανῶς ἀγράμματος, τὸν παρακάλεσε νὰ πάει μαζί του στὸ παρακείμενο περιτειχισμένο ἀγροκήπιο. Ἐκεῖ κάθησαν σὲ ἓνα μεγάλο πέτρινο κάθισμα καὶ ὁ νεανίας τράβηξε ἀπὸ τὸ στήθος του ἓνα πράμα πού ἦταν δεμένο μὲ σπάγγο καὶ κρεμασμένο ἀπὸ τὸ λαιμό του καὶ αὐτὸ τὸ πράμα ἦταν ἓνα βιβλιαράκι τοῦ Ρήγα Φεραίου, τὸ ὁποῖο καὶ ἔδωσε στὸ ξένο μὲ τὴν παράκληση νὰ διαβάσει μερικὰ μέρη. Ὁ ταξιδιώτης ἄρχισε νὰ ἀπαγγέλει τὰ ἄσματα μὲ δυνατὴ φωνὴ καὶ ὅταν ὕστερα ἀπὸ μερικὲς στιγμὲς ἔστρεψε τὸ βλέμμα του πρὸς τὸν ὑπῆρέτη, ἐξεπλάγη γιὰ τὴν ἐπίδραση πού εἶχε ἐπάνω του τὸ διάβασμα τῶν ἀσμάτων τοῦ Ρήγα, γιατί εἶχαν ἀλλοιωθεῖ τὰ χαρακτηριστικά του. Τὸ πρόσωπό του ἔκαιε, τὰ χεῖλη του ἦταν μισοανοικτὰ καὶ μὲ ἓνα ἐλαφρὸ τρεμούλιασμα, ἀπὸ τὰ μάτια του ἔτρεχαν δάκρυα, οἱ τρίχες τοῦ στήθους του ἦταν σηκωμένες καὶ ἐπάλλονταν ζωηρά. Ὁ ξένος ἐντυπωσιάστηκε πολὺ ἀπὸ αὐτὸ πού ἀντίκρουσε καὶ ρώτησε τὸ Ἡπειρωτόπουλο ἐὰν γιὰ πρώτη φορὰ τοῦ διαβάζουν τὸ μικρὸ αὐτὸ βιβλίο καὶ ὁ νέος ἀπάντησε ὄχι παρακαλεῖ ὅσους περνοῦν ἀπὸ ἐκεῖ καὶ γνωρίζουν γράμματα νὰ τοῦ διαβάζουν τὸ βιβλίο πού τὸ ἔχει ἀκούσει ὀλόκληρο πολλὰς φορές». Ἐκεῖ στὴ ξενητιά οἱ Ἡπειρωτὲς ἐργάζονταν σκληρὰ καὶ ζοῦσαν μία ζωὴ γεμάτη ἀπὸ στέρησεις γιὰ νὰ ἐξοικονομήσουν χρήματα καὶ γιὰ νὰ ἐκτελέσουν τὸ χρέος τους γιὰ ἓνα ἱερὸ σκοπὸ, ὅπως τὸν ἐνιωθε ὁ καθένας τότε (σχολεῖα, ἐκκλησίες, φιλανθρωπίες). Ὑπάρχει καὶ τὸ ἐξῆς ἀνέκδοτο γιὰ τὴν παροιμιώδη οἰκονομία τοῦ Ἡπειρώτη, μάλιστα τσιγγουνιά: «ἓνας Ἡπειρώτης, τὸ πρῶτο χρυσὸ νόμισμα πού ἔπιασε στὰ χέρια του στὴ Βλαχιά τὸ ἔβαλε στὴ σακκούλα πού κρέμονταν μὲ σπάγγο κατάσαρκα ἀπὸ τὸ λαιμό του λέγοντας, κάτσε ἐκεῖ πού εἶσαι καὶ μὴ κουνιέσαι, γιατί στὴ πατρίδα θὰ σὲ δεῖ ὁ ἥλιος».

Μέσα στὸ 18ο αἰῶνα, οἱ δυνάμεις τῆς Ἡπείρου, πνευματικὲς καὶ ὑλικές, βρίσκονται σὲ συναγεμῶ καὶ συντελεῖται μεγάλη πνευματικὴ ἀλλαγὴ μὲ τὰ σχολεῖα πού ὑπῆρξαν φυτώρια πνευματικῆς καὶ ἐθνικῆς ἀναγεννήσεως καὶ πρόδρομοι τῆς παλιγγενεσίας, ὥστε καὶ μὲ τὸν ἀποκτηθέντα πλοῦτο νὰ ἐπακολουθήσει καὶ ἡ ἀφύπνιση στὶς τελευταῖες δεκαετίες τοῦ ἴδιου αἰῶνα. Σὰν ἓνα δεῖγμα τῆς ἀλλαγῆς, τῆς πνευματικῆς καὶ ἐθνικῆς ἀναγεννήσεως, μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ ἓνα ἐπαναστατικὸ καὶ ἐθνεγερτικὸ δοκίμιο μὲ τίτλο «Ἑλληνικὴ Νομαρχία» καὶ μὲ ὄνομα συγγραφέως τὸ ψευδώνυμο «Ἀνώνυμος Ἕλληνας», πού ἦταν βγαλμένο ἀπὸ τὴν πατριωτικὴ καὶ ἐταιριστικὴ κίνηση τῶν Ἑλλήνων ἐμπόρων τοῦ Λιβόρνου καὶ τυπωμένο μυστικὰ στὴ Μπολώνια τῆς Ἰταλίας τὸ 1806 καὶ ἀφιερωμένο στὸν πρωτομάρτυρα τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας Ρήγα Φεραῖο. Τὸ πολυσήμαντο αὐτὸ μνημεῖο τοῦ λόγου, πού κυκλοφόρησε πλατιά κατηχώντας καὶ φωτίζοντας τὸν Ἑλληνισμό ἐπὶ δύο σχεδὸν δεκαετίες καὶ πού ἔγινε γιὰ πολλὰ χρόνια τὸ ἐγκόλπιο τῶν ἐταιριστῶν, τῶν Φιλικῶν καὶ προετοίμασε τὸ μεγάλο ξεσηκωμὸ τοῦ 1821, μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ σὰν μία ἀκόμη προσφορὰ τῆς Ἡπείρου πρὸς τὸ Ἔθνος, γιατί ὁ συγγραφεὺς του εἶναι ἓνας πολυδιαβασμένος καὶ σοφὸς Ἡπειρώτης πού ζοῦσε στὴν Ἰταλία, ἀλλὰ ἔζησε

καί στη πατρίδα, γιατί τὸ ἔργο εἶναι γεμάτο ἀπὸ Ἡπειρο καὶ μὲ διάφορα περιστατικά καὶ γεγονότα ποὺ ἔζησε ἀπὸ κοντὰ ὁ ἴδιος ὁ συγγραφεὺς (ἀγῶνες Σουλιωτῶν, κρεμασμένοι χριστιανοὶ στὰ πλατάνια τῶν Ἰωαννίνων κ.λ.π.). Καὶ ἐνῶ κατὰ τοὺς μελετητὲς τῆς Ἑλληνικῆς Νομαρχίας ὁ συγγραφεὺς εἶναι ὁπωσδήποτε Ἡπειρώτης, δὲν συμβαίνει ὅμως τὸ ἴδιο καὶ μὲ τὸ ὄνομά του, γιατί κατὰ τοὺς μὲν, ποὺ εἶναι καὶ οἱ περισσότεροι καὶ ἐγκυρότεροι ἐρευνητὲς, ὑπὸ τὸ ψευδώνυμο «Ἀνώνυμος Ἑλληνας» κρύπτεται ὁ ἀπὸ τὸ Συρράκο τῆς Ἡπείρου καταγόμενος Ι. Κωλέττης, κατὰ τοὺς δὲ ὁ Γιαννιώτης Σπ. Σπάχος, ἢ ὁ Γ. Καλαρᾶς, καὶ κατ' ἄλλους ὁ Χρ. Περαιβός. Ὁ ἀδούλωτος καὶ μὲ δημιουργικὴ πνοὴ συγγραφεὺς τοῦ ἔργου ἐμπνεύστηκε ἀπὸ τὶς ιδέες τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, ἀπὸ τὰ ἔργα τῶν Γάλλων φιλοσόφων διαφωτιστῶν, καθὼς καὶ ἀπὸ τὰ ἔργα τοῦ Κοραΐ καὶ Ρήγα Φεραίου. Ἡ Ἑλληνικὴ Νομαρχία εἶναι ἔθνικὴ καὶ πολιτικὴ κατῆχησις καὶ μέσα στὰ 15 χρόνια ποὺ τὴν χωρίζουν ἀπὸ τὴν ἐπανάστασι τοῦ 1821 εἶχε πολὺπλευρὴ ἐπίδρασι, ἐθνεγεργικὴ, ἰδεολογικὴ, πνευματικὴ, ἐκκλησιαστικὴ, πολιτικὴ κ.λ.π.. Τὸ πολῦτιμο καὶ ἀνεκτίμητο αὐτὸ δοκίμιον εἶναι συνάμα καὶ ἐγκόλπιο ἠθικῆς καὶ πολιτικῆς ἀγωγῆς καὶ φιλοσοφικὸ ἔργο. Εἶναι τὸ παράπονο, τὸ μοιρολόγι, ἢ σπαραγμένη φωνὴ τῆς σκλαβωμένης πατρίδας πρὸς τὰ ξηνητεμένα καὶ σκορπισμένα παιδιὰ της καὶ προσκλητήριο ἐπαναπατριμοῦ γιὰ τὸ χτίσιμο νέας, ἐλεύθερης καὶ ἀνεξάρτητης πολιτισμένης Ἑλλάδας. Ἡ Ἑλληνικὴ Νομαρχία δὲν εἶναι μόνον ἐθνεγεργικὸ σάλπισμα, πανηγυρικὸς τῆς λευτεριᾶς καὶ φιλιππικὸς τῆς κάθε μορφῆς τυραννίας, ἀλλὰ καὶ ἓν μεταπελευθερωτικὸ κήρυγμα. Μερικοὶ παραβάλλουν τὸ θαυμάσιον αὐτὸ ἔργο πρὸς ἓνα πίνακα μεγάλου ζωγράφου ποὺ μᾶς παρουσιάζει μὲ πόνον καὶ τραγικότητα τὰ δεινοπαθήματα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἀπὸ τοὺς Τούρκους καὶ τοὺς συνεργοὺς τους προεστοὺς-κοτζαμπάσηδες καὶ ρασοφόρους. Στὸ ἐθνεγεργικὸ του σάλπισμα ὁ ἀνώνυμος συγγραφεὺς ἀντλεῖ τὴν ἀπεριόριστον αἰσιοδοξίαν του ἀπὸ τὴν ἀκμὴ τοῦ ἑλληνισμοῦ καὶ τὸ ἐμποροναυτικὸ του ζάπλωμα, γιατί τὴν ἐποχὴ ποὺ γράφονταν ἡ Ἑλληνικὴ Νομαρχία, ποτὲ δὲν ἦταν ὁ Ἑλληνισμὸς τόσο κυρίαρχος οἰκονομικά, τόσο πλούσιος, τόσο δυνατός. Ἡ Ἑλληνικὴ Νομαρχία πρόετοίμασε τὴν ἐθνεγεργίαν τοῦ 1821, γιατί μὲ βάση τὶς ιδέες καὶ τὰ ἐπιχειρήματά της γράφτηκε τὸ καταστατικὸ τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας ποὺ εἶχε πλέξει καλὰ τὰ δίχτυα της καὶ ποὺ ἦταν ὁ κινητήριος μοχλὸς γιὰ τὴν ἐξέγερσιν τοῦ Γένους. Ἀλλὰ καὶ στὴν ἴδρυσιν τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας ἔχει ἡ Ἡπειρος τὸ προβάδισμα, γιατί ὄχι μόνον τὰ δύο ἀπὸ τὰ τρία ἰδρυτικὰ μέλη της εἶναι Ἡπειρώτες, οἱ Τσακάλωφ καὶ Σκουφᾶς, ἀλλὰ καὶ γιατί ὁ ἀπὸ τὸ Τσεπέλοβο τοῦ Ζαγορίου καταγόμενος καὶ στὴ Μόσχα διαμένων Κων. Τάσος συνέλαβε τὴν ἰδέαν τὸ 1812 γιὰ τὴν ἴδρυσιν τῆς Φιλικῆς Ἐταιρίας καὶ τὴν μετέδωσε στοὺς Τσακάλωφ καὶ Σκουφᾶ.

Κατὰ τὴ μεγάλη χρονικὴ διάρκειαν τῆς Τουρκοκρατίας οἱ Ἡπειρώτες κατέβαλαν κατὰ περιόδους προσπάθειες ἀπελευθερώσεως ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς δουλείας εἴτε μὲ τὰ ὄπλα, εἴτε μὲ διαβήματα πρὸς τοὺς ἐκάστοτε ἰσχυροὺς, γιατί

ποτέ δὲν ἔπαψαν νὰ ἐλπίζουν ὅτι οἱ ὁμόθρησκοὶ τῆς Δύσεως, ἢ τοῦ «ξανθοῦ γένους» τῆς Ρωσίας θὰ ἔλθουν νὰ τοὺς ἀπελευθερώσουν. Οἱ Δυτικοὶ μελετοῦν σχέδια κατὰ τῶν Τούρκων, ἀλλὰ ἀπαραίτητη προϋπόθεση εἶναι ἡ ἐπανάσταση τῶν Ἑλλήνων, οἱ ὁποῖοι ὅμως δὲν θὰ ἀποκτοῦσαν τὴν πολυπόθητη ἐλευθερία, ἀλλὰ νέους δυνάστες πρὸς ἐκμετάλλευση, γιατί οἱ νικητὲς θὰ διαμοίραζαν μεταξὺ τους τὴν Τουρκικὴ Αὐτοκρατορία μετὰ τὴ διάλυσή της. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ὁ Πάπας, οἱ Ἑνετοί, οἱ Γάλλοι, οἱ Γερμανοί, οἱ Ρῶσοι, ὑποκινοῦν ἐξεγέρσεις καὶ ξεσηκώνουν τοὺς ὑπόδουλους πολλὰς φορὲς καὶ κάθε ξεσήκωμα καὶ ἀποτυχία τὴν πλήρωναν οἱ σκλάβοι μὲ τὸ αἷμα τους, γιατί οἱ ξένοι δὲν ἐνεργοῦσαν ἐνωμένοι, ἀλλὰ ὁ καθένας χωριστὰ καὶ γιὰ λογαριασμό του, ὄχι δὲ σπάνια ἀκολουθοῦσαν καὶ συμβιβασμοὶ μὲ τοὺς Τούρκους. Οἱ ὑπόδουλοι ποὺ διψοῦν γιὰ ἐλευθερία, γίνονται κάθε τέσσο θύματα τοῦ τυχοδιωκτισμοῦ καὶ τῆς μακιαβελικῆς διπλωματίας τῶν χριστιανῶν καὶ συχνὰ τῆς συμμαχίας τοῦ σταυροῦ μὲ τὴν ἡμισέληνο. Ὁ Ἑλληνισμὸς ἦταν ὁ μεγάλος αἰμοδότης γιὰ τὰ σχέδια τῶν Δυτικῶν καὶ τῶν Ρώσων ποὺ τὸν ὑποκινοῦν σὲ ἐξεγέρσεις γιὰ νὰ τὸν ἐγκαταλείψουν ἔπειτα στὸ ἔλεος τοῦ δυνάστη, ὁ ὁποῖος προβαίνει σὲ τρομερὰ ἀντίποινα καὶ σφαγές. Μεγάλες ἐλπίδες στήριζαν οἱ Ἡπειρώτες καὶ στὸ Ναπολέοντα Βοναπάρτη, ἰδίως μάλιστα μὲ τὴν προσάρτηση στὴ Γαλλικὴ Αὐτοκρατορία μετὰ τὸ 1797 γιὰ ἓνα διάστημα τῶν νήσων τοῦ Ἰονίου καὶ τῶν ἀπέναντι Ἡπειρωτικῶν ἀκτῶν ποὺ ἦταν κτήσεις τῆς Ἑνετίας. Ὁ Ναπολέων ὅμως, κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς, οὐδέποτε ἐνδιαφέρθηκε γιὰ τὴν ἀνεξαρτησία τῆς Ἑλλάδας, γιατί φιλοδοξοῦσε νὰ προσαρτήσῃ καὶ τὴ χώρα αὐτὴ σὰν προγεφύρωμα γιὰ ἐπέκταση πρὸς Ἀνατολάς, ἐνῶ ἀφ' ἑτέρου ἡ Γαλλικὴ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ ἦταν φιλοτουρκικὴ. Ὁ Μέγας Ναπολέων συμβούλευε τὸ Γάλλο διοικητὴ τῶν Ἑπτανήσων νὰ κάνει καιροσκοπικὴ πολιτικὴ καὶ νὰ κολακεύει τοὺς πόθους τῶν ὑποδούλων γιὰ ἐλευθερία καὶ γιὰ τὴν ἔνδοξη ἀρχαία Ἑλλάδα ποὺ πρέπει νὰ ἀναστηθεῖ καὶ τὰ τοιαῦτα. Γάλλοι καὶ Ἄγγλοι χρησιμοποιοῦν τοὺς ὑπόδουλους ὡς ὄργανα στὴν ἀνταγωνιστικὴ τους διεγκυνοστίδα γιὰ τὴν κυριαρχία στὸν Ἑλλαδικὸ χῶρο καὶ στὴν Ἀνατολή. Ἀκόμη καὶ ὁ Ἄγγλος περιηγητὴς καὶ συνοδοιπόρος τοῦ λόρδου Βύρωνα HOBHOUSE, ποὺ ἐπισκέφτηκε καὶ τὴν Ἡπειρὸ τὸ 1809, γράφει τὰ ἐξῆς γιὰ τὴν ἐλεεινὴ αὐτὴ ἐκμετάλλευση: «Γάλλοι, Ἄγγλοι, Ρῶσοι ἐκμεταλλεύονται τὴ δίψα τῶν Ἑλλήνων γιὰ ἐλευθερία καὶ τίς ἐλπίδες τους γιὰ ἐξωτερικὴ ἐπέμβαση καὶ ἐθνικὴ ἀποκατάσταση· προετοιμάζουν ἐξεγέρσεις, στρατολογοῦν ὑποδούλους, πάντοτε γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση τῶν δικῶν τους συμφερόντων, καὶ τελικὰ τοὺς ἐγκαταλείπουν». Τὸ μῖσος τῶν ὑποδούλων ἐναντίον τῶν Φράγκων, ὅπως ἀποκαλοῦν γενικὰ τοὺς ξένους, ἦταν μεγάλο καὶ χαρακτηρίζεται ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ γράφονται σὲ χρονικὸ τοῦ Μορέως, ὅτι «ἂν ἓνας Φράγκος χρησιμοποιεῖ πιάτο ἑλληνικόν, ὁ Ἕλληνας θὰ τὸ ραντίσει μὲ ἁγιασμό».

Τὸ δράμα τῆς δουλείας ἔζησαν οἱ Ἡπειρώτες καὶ ὁλόκληρος ὁ Ἑλληνισμὸς ἐπὶ αἰῶνες ὥσπου νὰ συνειδητοποιήσουν ὅτι μονάχα μὲ τίς δικές τους

δυνάμεις θα αποτινάξουν τὸν ξένο ζυγὸ, ἀλήθεια πὸ ἐτόνισε καὶ ὁ ἀνώνυμος συγγραφεὺς στὴν Ἑλληνικὴ Νομαρχία τὸ 1806. Οἱ ὑπόδουλοι δὲν ἀργοῦν νὰ ἀντιληφθοῦν ὅτι ἡ ἐλευθερία δὲν χαρίζεται, ἀλλὰ κερδίζεται μὲ ἀγῶνες καὶ αἷμα. Καὶ ἐνῶ οἱ ξένοι περιηγητὲς τῆς προεπαναστατικῆς περιόδου περιφρονοῦσαν καὶ ἐχλεύαζαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τοὺς ὑπόδουλους Ἕλληνες καὶ ἐνθουσιάζονταν μόνον μὲ τὴν ἀρχαία Ἑλλάδα καὶ τοὺς ἀρχαιολογικοὺς της θησαυροὺς, ὁ Λόρδος Βύρων εἶναι ὁ πρῶτος πὸ ἀνεκάλυψε καὶ γνώρισε τὸν Ἑλληνικὸ λαὸ καὶ ἀντιλαμβάνεται τὸν πόθο του γιὰ ἐλευθερία καὶ ἀνεξαρτησία. Ὁ Λόρδος Βύρων πίστεψε πῶς οἱ Ἕλληνες εἶχαν τὴ θέληση καὶ τὴ δύναμη νὰ διεκδικήσουν μόνον τοὺς τὴν ἀνεξαρτησία καὶ τελικὰ προσηλώνεται στὴν Ἑλληνικὴ ὑπόθεση μὲ πάθος καὶ βροντοφωνεῖ τὴ μεγάλη ἀλήθεια: «οἱ Ἕλληνες ἄς μὴ προσμένουν τὴν ἐλευθερία ἀπὸ τοὺς ξένους, οὔτε ἀπὸ τοὺς Φράγκους, οὔτε ἀπὸ τοὺς Μόσκοβους. Τοὺς προειδοποιεῖ καὶ τοὺς συμβουλεύει ὅτι μόνον μὲ τὶς δικές τους δυνάμεις θα συντρίψουν τὰ δεσμά τους».

Οἱ Ἕπειρωτὲς ἀποδύθηκαν κατὰ τὴ διάρκεια τῆς Τουρκοκρατίας σὲ ἀλλεπάλληλες ἐπαναστατικὲς ἐξεγέρσεις καὶ αἱματηροὺς ἀγῶνες, ἀπὸ τοὺς ὁποῖους οἱ δραματικότεροι ἦταν τὸν 17ο αἰῶνα. Κατὰ τοὺς συνεχεῖς καὶ ἀδιάκοπους σχεδὸν αὐτοὺς ἀγῶνες, διατηρήθηκαν στὴν Ἕπειρο τρεῖς σπουδαῖες ἀκροπόλεις ἀνυπότακτων πολεμιστῶν καὶ ἀνάλογες πρὸς ἐκείνες τῆς Μάνης στὴ Πελοπόννησο καὶ τῶν Σφακίων στὴ Κρήτη, ὅπως εἶναι ἡ Χειμάρρα, ἡ Πάργα καὶ τὸ Σοῦλι. Οἱ ἔνοπλες ἐξεγέρσεις τῶν ὑποδούλων δὲν ἔφεραν μὲν κανένα ἀποτέλεσμα, ἀλλὰ τὴν ὠφέλεια ὅτι οἱ συνεχεῖς ἀγῶνες ἀνανέωναν καὶ καλλιεργοῦσαν τὴν ἀγωνιστικὴτητα τοῦ λαοῦ, τὸν ὁποῖον καὶ προφύλαγαν ἀπὸ τὸν κίνδυνο τοῦ μαρασμοῦ καὶ τοῦ συμβιβασμοῦ πρὸς τὴν ἰδέα τῆς ὀριστικῆς ὑποδουλώσεως.

Ἡ Ἕπειρος ἐπέδειξε κατὰ τὸ μεγάλο χρονικὸ διάστημα τῆς Τουρκοκρατίας ἀξιοθαύμαστες ἀρετὲς ἀντιστάσεως ἐπιβιώσεως προσαρμογῆς καὶ ἡ προπαρασκευὴ αἰῶνων μὲ τὴν καταλυτικὴ ἐπίδραση τῶν σχολείων, ἔφερε τὰ πνεύματα τῶν ὑποδούλων κοντὰ σὲ ἀποφασιστικῆς σημασίας ἐκδηλώσεις καὶ δραστηριότητες. Οἱ ἀγῶνες καὶ θυσίες γιὰ τὴ διατήρηση ἢ ἀνάκτηση τῆς ἐλευθερίας, ἀνέπτυξαν ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ καὶ καλλιέργησαν μία πλούσια συνεισφορά γιὰ τὴν ἱκανοποίηση καὶ θεραπεία ἐθνικῶν καὶ κοινωνικῶν ἀναγκῶν, αὐτὸ πὸ ἀπετέλεσε τὸ μοναδικὸ στὸ εἶδος, τὴν Ἕπειρωτικὴ εὐποιΐα. Ἡ Ἕπειρωτικὴ εὐποιΐα δὲν εἶναι ρομαντισμός, οὔτε ὠφέλεια, ἀλλὰ ἐθελοντικὴ ἐπιστράτευση συνειδήσεων γιὰ τὸ ἀγωνιζόμενο ἔθνος. Ἡ Ἕπειρος πέρασε στὴν ἱστορία μὲ τὸ δικό της αὐστηρὸ ὕφος, ἀλλὰ ταυτόχρονα ἀγωνιστικὸ καὶ φιλελεύθερο, μὲ τὴν παρουσία δὲ καὶ τοὺς ἀγῶνες τῶν παιδιῶν της ἔδωσε τὴ συνεισφορά της στὴν ἱστορία τῆς φυλῆς καὶ μὲ ἓνα ξεχωριστὸ τρόπο, αὐτὸν πὸ ἀποκρυσταλλώθηκε καὶ διαμορφώθηκε κατὰ τὴ μακραίωνη σκλαβιά. Ἀπὸ τὴ γενικώτερη θεώρηση τῶν ἐξεγέρσεων καὶ τῶν ἐπαναστατικῶν ἐκδηλώσεων, μποροῦμε νὰ καταλήξουμε στὸ γενικὸ συμπέρασμα ὅτι οἱ ὑπόδουλοι Ἕλληνες τῆς ἐνιαίας Ἕπειρου ὄχι μόνον δὲν

ύστέρησαν σὲ φρόνημα καὶ δράση ἀπὸ τοὺς ἄλλους "Ἕλληνες, ἀλλὰ καὶ πρωτοστάτησαν ἀρκετὲς φορές σὲ ἐπαναστατικὲς ἐκδηλώσεις, ὅπως εἶναι οἱ μὲ εὐρύτερες ἐπεκτάσεις ἀγῶνες τῶν Σουλιωτῶν. Οἱ Ἕπειρωτες, εἴτε ὑποκινούμενοι ἀπὸ ξένες δυνάμεις σὲ ἐξεγέρσεις, εἴτε ἐξεγειρόμενοι καὶ μαχόμενοι ἀπὸ ἐσωτερικὴ παρόρμηση, εἴτε ἐμπνεόμενοι ἀπὸ τὴ Μεγάλῃ Ἰδέα καὶ ἄλλα ιδεώδη, ἐναρμονισμένοι μὲ τοὺς γενικώτερους πόθους τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ξεπλήρωσαν τὸ χρέος τους πρὸς τὸ Γένος. " Ἄν στίς ἐπαναστατικὲς ἐκδηλώσεις προστεθεῖ καὶ ἡ δραστηριότητα στοὺς τομεῖς τῆς παιδείας καὶ εὐποιίας, τότε ὀλοκληρώνεται καὶ ἡ ἀνεκτίμητη προσφορά τῶν Ἕπειρωτῶν, γιὰ τὴν ὁποία καὶ μποροῦν νὰ εἶναι ὑπερήφανοι. Ἡ ὠστικὴ δύναμη τῆς μεγάλης αὐτῆς ἀνατάσεως, δὲν εἶναι δύσκολο νὰ ἐπισημανθεῖ: ἦταν ἡ ἰδέα τῆς ἐλευθερίας, τῆς ἔννοιας αὐτῆς ποὺ ἀποτελεῖ τὸ συνεκτικὸ κρίκο τῆς ὅλης ἱστορικῆς διαδρομῆς τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Γιὰ νὰ ὀλοκληρωθεῖ τὸ κεφάλαιο τῆς Τουρκοκρατίας στὴν Ἕπειρο, πρέπει νὰ γραφοῦν ἀκόμη καὶ ὀλίγα γιὰ τὶς σπουδαιότερες ἐπαναστατικὲς ἐξεγέρσεις καὶ ἀγῶνες τῶν Ἕπειρωτῶν γιὰ τὴν ἐλευθερία, ὅπως ἐπίσης καὶ γιὰ τὴν παιδεία, τὰ σχολεῖα, τοὺς διδασκάλους τοῦ Γένους, τὴν πολιτιστικὴ κατάσταση τῆς Ἕπειρου κατὰ τὴ μακρὰ διάρκεια τῆς σκλαβιάς, καθὼς καὶ γιὰ τὴ λαλούμενη γλῶσσα καὶ τὰ συνθηματικὰ ἰδιώματα τοῦ Ἕπειρωτικοῦ λαοῦ. Ἐκτὸς αὐτῶν, θὰ περιληφθοῦν ἀκόμη καὶ ὀλίγα γεωγραφικά, φυσικογεωγραφικά στοιχεῖα τῆς Ἕπειρου, καθὼς καὶ μερικὰ περὶ τοῦ ὑπογείου καὶ ἐπιγείου πλούτου (ὄρυκτά, ὑδρογονάνθρακες, χλωρίς, βλάστηση, δάση, ἰχθυολογία). " Ὅλα αὐτὰ θὰ περιγραφοῦν σὲ μιὰ σειρὰ ἄρθρων στὰ ἐπόμενα τεύχη τοῦ περιοδικοῦ «Ἕπειρος».

Τοῦ κ. Ἰωάννου Ὁρ. Καλογήρου
Καθηγητοῦ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς
τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Δ΄

Ἀλλά, τέλος πάντων, θά μᾶς εἰποῦν καὶ ἄλλοι, μὲ τὸ δίκιο τους δέ, τί θέλουμε ἡμεῖς εἰς τὸ ἄρθρον μας αὐτὸ περὶ τῶν Ζωσιμάδων, καὶ μάλιστα, εἰδικώτερα, περὶ τοῦ ἠθους αὐτῶν, ποῦ ἀποτελεῖ πλέον ἔννοιαν καὶ κατευθυντήριον γραμμὴν — ἠθος Ζωσιμάδων —, τί θέλουμε λοιπὸν καὶ καταπιανόμεστε ἐδῶ μὲ τὰ περὶ Κλασσικισμοῦ καὶ Διαφωτισμοῦ καὶ Ἀδαμαντίου Κοραῆ προβλήματα τῆς ἐρεύνης τοῦ Ν. Τωμαδάκη, ἀφοῦ, ὅπως προαναφέραμε, οὔτε τὸ ὄνομα Ζωσιμάδες δὲν ἀναφέρεται μιᾶ φορὰ εἰς τὴν ἔρευναν αὐτὴν.

Πράγματι δὲν ἀναφέρεται εἰς τὸ μελέτημα πουθενὰ τὸ ὄνομα τῶν Ζωσιμάδων, ὡς μὴ ὄφελε· ἀλλὰ τὴν μορφήν τους καὶ τὸ ἦθος τους θά τὰ «συναντήσουμε» κατ' ἀνάγκην ἐκεῖ ἀκριβῶς, ὅπου (εἰς τὴν τετάρτην καὶ τὴν πέμπτην παράγραφον τοῦ Α' μέρους, σελ. 97-99) ὁ λόγος εἶναι γιὰ τὸν ἀπόδημον Ἑλλητισμὸν καὶ γιὰ τοὺς ἐμπόρους τῶν Κοινοτήτων (τοῦ ἐξωτερικοῦ κυρίως) κατὰ τὴν ἄποψιν ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐξετάζει καὶ παρουσιάζει τὰ σχετικὰ καὶ μὲ αὐτοὺς ὁ Ν. Τωμαδάκης. Θά «προσκόψουμε» δὲ εἰς τὴν «εἰκόνα» τῆς «μορφῆς» καὶ τοῦ «ἠθους» τῶν ἀπόντων Ζωσιμάδων κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον: Θά διερωτηθοῦμε: Εἰς τὰ εἰς τίς σελίδες 98, τέλος-99, ἀρχῆ, κατὰ τὴν ἄποψιν τοῦ Ν. Τωμαδάκη λεγόμενα: «Οἱ ἐγωκεντρικοὶ ἔμποροι (ἢ ἀραΐωσις ἀπὸ ἐμέ, Ἰ.Κ.) καὶ λόγιοι καὶ οἱ συνταχθέντες πρὸς αὐτοὺς ἐκκλησιαστικοὶ καὶ διδάσκαλοι παρεγνώρισαν τὴν δύναμιν τῶν ἀγροτικῶν καὶ ὄρεινῶν ἀνθρωπίνων δυνάμεων τοῦ Ἑλληνικοῦ χώρου...», τί γίνεται μὲ τοὺς Ζωσιμάδες μας; Ὑπάγονται καὶ αὐτοί, εἰς τὰ οὕτω γενικά ἐκφερόμενα τοῦ σημείου τούτου τοῦ μελετήματος, εἰς τοὺς «ἐγωκεντρικοὺς ἐμπόρους» ἢ ἐξαιροῦνται; Οἱ Ζωσιμάδες εἶναι πάντως, ξέρουμε ἡμεῖς, οἱ κατ' ἐξοχὴν πρωτοποριακοὶ καὶ ὑποδειγματικοί, κατὰ τὸ ἦθος τους δὲ ἀκριβῶς, ἔμποροι, ἀλλὰ καὶ ἄνθρωποι συγχρόνως, οἱ ὁποῖοι συνέβαλαν οὐσιαστικά, μὲ τὸν ὅλον τρόπον τους καὶ ὄχι μόνον μὲ τὴν πρὸς τὸν Κοραῆν γιὰ τὸ ἐκδοτικόν του ἔργον γενναίαν καὶ γενναιωτάτην οἰκονομικὴν συμπαράστασιν, εἰς τὴν πνευματικὴν ἀναγέννησιν ἔτσι δὲ κατὰ μίαν οὐσιώδη πάλιν πλευρὰν εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος καί, περαιτέρω, εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς εἰς τὴν ἐλευθερίαν, μὲ καὶ γιὰ τὸν Λαὸν πλέον εἰδικώτερα ἐκδηλωθεῖσες γενναῖες χειρονομίες καὶ πραγματοποιηθεῖσες πρωτοβουλίες, ἕνα μέρος ἀπὸ τὸν ἀπόηχον τῶν ὁποίων φθάνει ἀκόμη καὶ μέχρι σήμερα, εἰς τὰ Ἰωάννινα τουλάχιστον. Γιὰ τὸν γνωστότατον αὐτὸν λόγον παλαιότεροι καὶ

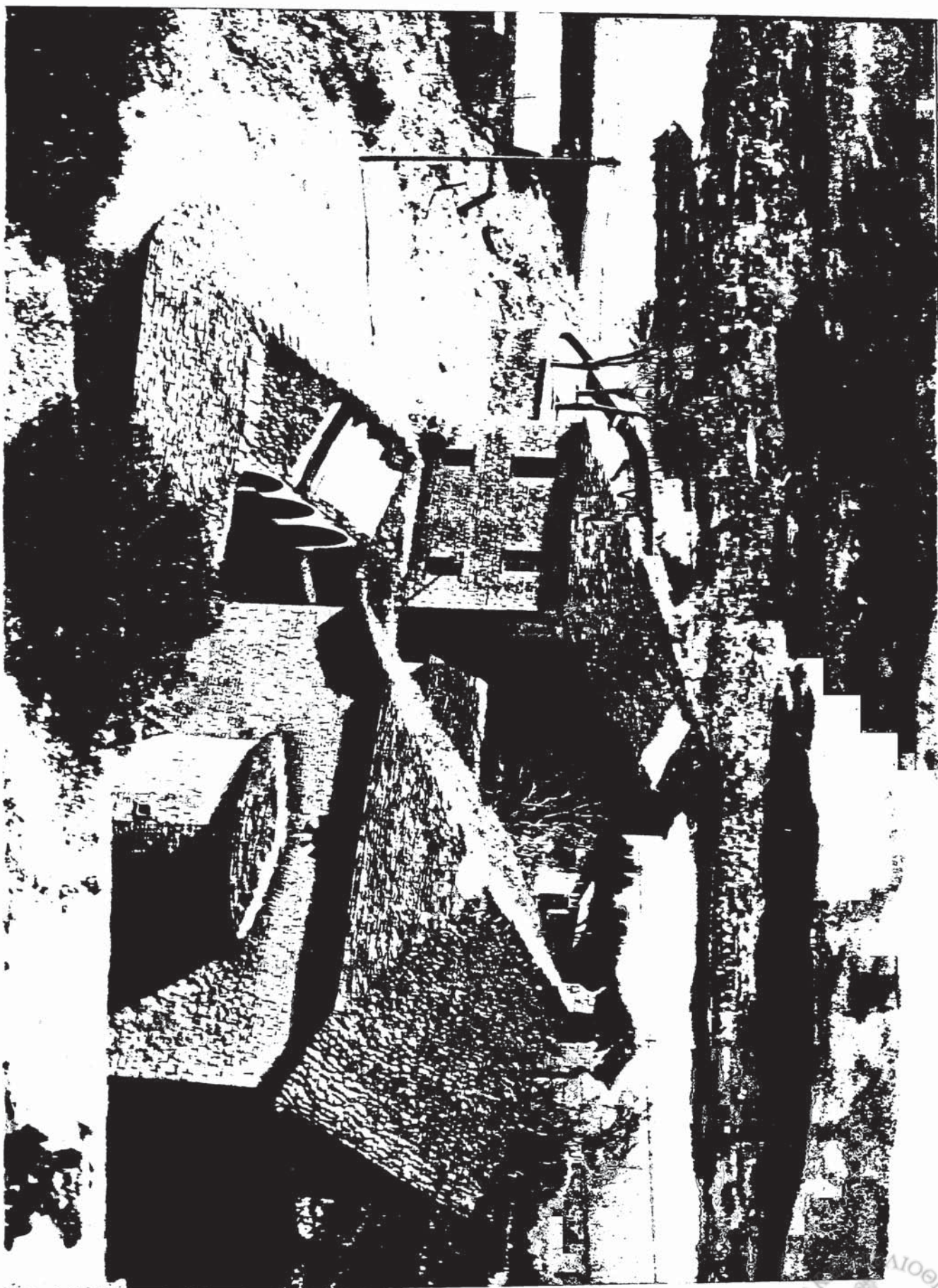

νεώτεροι παρατηρηταί καὶ ἐκτιμηταί τῶν πραγμάτων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης μόνον τὸ ὄνομα Ζωσιμάδες ἀναφέρουν, ὡς κύριον, καὶ μοναδικὸν κατὰ ἓνα βασικὸν τρόπον, παράδειγμα, εἰς τὶς σχετικὰς ἐκθέσεις τους, διαπιστώσεις τους καὶ περιγραφὰς τους. Τέτοια παραδείγματα ἔχουμε ἀναφέρει ἤδη προηγουμένως. Ἐὰς παραθέσουμε ὁμῶς ἐδῶ καὶ ἓνα ἀκόμη ἀπὸ τὸν γραφικόν, ἀλλὰ καὶ ὀλίγον, ἔστω, ὑπερβολικὸν πάντοτε, Ἀναστάσιον Γούδαν: «ὁ Ἀθηναῖος τὴν καταγωγὴν καὶ ἱερομόναχος τοῦ ἁγίου ὄρους Σωφρόνιος, θέλων νὰ διατρανώσῃ τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ ἔθνους πρὸς τοὺς Ζωσιμάδες καὶ μὴ τολμῶν νὰ πράξῃ τοῦτο ἀπ' εὐθείας, ἵνα μὴ ἐκληφθῆ ὡς κόλαξ, ἐποίησεν ᾠδὴν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος· ὡς ἀκροστοιχίδα (sic, τὸ ἀκριβές: ὡς ἐπῶδόν, Ἰ.Κ.) δὲ τῆς ᾠδῆς ταύτης μετεχειρίσθη τὴν λέξιν φιλογένεια. Εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι τῆς σεπτῆς ταύτης ἐπωνυμίας ἤξιουντο καὶ ἄλλοι ἴσως τινὲς τότε (φειδωλὸς καὶ ὁ Ἀναστάσιος Γούδας εἰς τοὺς ἐν προκειμένῳ θετικούς χαρακτηρισμούς, ἀλλὰ ἀφήνει ἐν πάσῃ περιπτώσει νὰ ἰσχύουν οὗτοι τοῦλάχιστον γιὰ μερικούς, πολὺ δὲ περισσότερον βέβαια γιὰ τοὺς Ζωσιμάδες! Ἰ.Κ.), ἀλλ' ὡς ἐξ ὅλης τῆς πλοκῆς τῆς ᾠδῆς ταύτης πᾶς τις ἐννοεῖ εὐκόλως, ὅσεμνοπρεπῆς ἱερομόναχος Σωφρόνιος κυρίως τοὺς Ζωσιμάδες εἶχε πάντοτε κατὰ νοῦν, ὅτε ἔγραφεν ἐπανελλημένως τὴν λέξιν φιλογένεια, ἀλλ' ἅπαξ μόνον ἐτόλμησε νὰ μνημονεύσῃ τῶν ὀνομάτων, ὧν ἐπεθύμει νὰ μιμηθῶσι τὴν φιλογενεῖαν οἱ πάντες· τὴν ᾠδὴν ταύτην περιττὸν ἴσως δὲν εἶναι καὶ νὰ δημοσιεύσωμεν ἐνταῦθα» (Βίοι Παράλληλοι, Τομ. Γ', σελ. 27). Καὶ παραθέτει ἐν συνεχείᾳ ὁ Ἀ. Γούδας, εἰς τὶς σελίδες 28-31 ὀλόκληρη τὴν ᾠδὴν — «ᾠδὴ ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος» —, μὲ τὶς 22 στροφὰς τῆς. Εἰς αὐτὰς ἐπιδιώκει ὁ ποιητὴς τὸν φρονηματισμὸν τῶν Ἑλλήνων, τὸν ἐμπνεόμενον βέβαια ἀπὸ τὸ ὅλον «ἐνδοξον παρελθόν», ἐν ᾧ τῆς ἀποτελειώσεως τῆς προετοιμασίας γιὰ τὴν γενικὴν ἀπελευθερωτικὴν ἐξέγερσιν. Ἔτσι γίνεται μιὰ ἐνδιαφέρουσα πράγματι συνθετικὴ ἀνασκόπησις τοῦ ἀρχαιοελληνικοῦ, τοῦ κλασσικοῦ λοιπόν, ἰδεώδους, τῆς ἀρμονικῆς ἐν συνεχείᾳ μὲ αὐτὸ συνδεομένης χριστιανικῆς, ὀρθοδόξου, πνευματικῆς ἀποτυπώσεως εἰς τὴν φυσιογνωμίαν τοῦ ἔθνους — χωρὶς βέβαια ἰδιαίτερα βαθειὰς ἢ καὶ ἀξιόλογες ἀπλῶς παρατηρήσεις καὶ ἀναλύσεις — καὶ τῆς τότε γύρω ἀπὸ τὰ ἰδεώδη αὐτὰ καὶ τὶς συναφεῖς νοσταλγίαις, γιὰ τὰ ὅποια καὶ γιὰ τὶς ὁποῖες γίνεται ἡ ἔντονη προτροπὴ πρὸς πραγματοποίησιν καὶ ἀναβίωσιν, κινουμένης καὶ ἐκδηλουμένης — θετικὰ καὶ ἀρνητικὰ — ἑλληνικῆς πραγματικότητος. Τὸ δὲ ὄντως ἰδιαίτερος ἀξιοσημείωτον καὶ σπουδαῖον ἐν προκειμένῳ εἶναι ὅτι, ἐνῶ κανένα ὄνομα εἰς ὅλες τὶς καταστάσεις καὶ τὶς πραγματικότητες, τὶς τάξεις καὶ τὰ πρόσωπα τῆς ἱστορίας καὶ τῆς τότε πραγματικότητος τοῦ Γένους, μὲ τὰ ὅποια, ὅλα αὐτά, ἀσχολοῦνται αἱ στροφὰς τῆς ᾠδῆς μὲ φρονηματιστικὴν εἰς αὐτὰ ἀναφοράν, δὲν ἀναφέρεται — ἐκτὸς ἀπὸ τὰ εἰς τὴν ἀρχὴν, συμβολικὰ πλεον, ὀνόματα ἀρχαίων ἐνδόξων προγόνων (στροφή 2α:

2. Σόλωνος Θεμιστοκλέους,
 Ὀλυμπίου Περικλέους
 Εἴστ' ἀπόγονοι, ὦ φίλοι!) —

Αγνάντιο από της Αγγυιάδες, φωτ. Ιεσφύλιου Εύτροχιδίου.

καὶ ἐνῶ ἀκόμη καὶ πρὸς αὐτὸν τοῦτον τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην ἡ ἀποστροφὴ γίνεται μὲ τοὺς τίτλους του καὶ τὰ κοσμητικά του, ρητορικά, ἐπίθετα, χωρὶς τὸ ὄνομα**** (εἰς τὶς τρεῖς στροφές, 10ην, 11ην καὶ 12ην, αἱ ὁποῖες εἶναι μὲ πολλὴν εὐλάβειαν ἀφιερωμένες εἰς αὐτόν:

10. Σεβαστέ μου Πατριάρχα,
Ἐκκλησίας Ταξιάρχα,
Λύχνε Πίστεως τῆς θείας,
Λάμπων τῷ φωτὶ σοφίας!
Ζῆθι ἐν εὐδαιμονία,
Ζήτω ἡ φιλογενία!

11...

12...),

εἰς τὴν 19ην στροφήν, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ ἀποστροφή καὶ ἡ ἐπὶ κλήσις γίνεται πρὸς τοὺς ἐμ πόρους, ἀναφέρεται τὸ ὑποδειγματικὸν ὄνομα τῶν Ζωσιμάδων, τὸ μόνον συγκεκριμένον ὄνομα (ἕστερα ἀπὸ τὰ προαναφερθέντα τρία ἀρχαιοελληνικά, συμβολικά, ὀνόματα) ποὺ ἀκούεται τὴν ὅλην Ὁδὴν, εἰς τὴν ὁποίαν γίνεται λόγος γιὰ τόσα καὶ τόσα πρόσωπα-παράγοντας τῆς ὅλης ἐθνικῆς Ἱστορίας καὶ καταστάσεως, μαζὺ δὲ μὲ τὸ ὄνομα ἐξυπακούεται καὶ τὸ ὑποδειγματικὸν ἦθος τῶν Ζωσιμάδων:

19. Ἐμποροὶ μικροὶ μεγάλοι,
Ὡσπερ Ζωσιμάδαι ἄλλοι,
Δείξατε τὴν προθυμίαν
Εἰς ΕΛΛΑΔΟΣ θεραπείαν.
Διὰ τί φιλαργυρία;

Ζήτω ἡ φιλογενία! (αἱ ἀραιώσεις εἰς τὸ κείμενον)

Μὲ τὴν εὐκαιρίαν, ἅς παρατεθῆ ἔδῳ καὶ ἡ τελευταία, ἀνακεφαλαιωτικὴ, στροφή, ἡ 22α, τῆς Ὁδῆς:

22. Η ΕΛΛΑΣ δακρυῤροῦσα,
λυπομένη καὶ θρηνοῦσα

**** Ἡ Ὁδὴ ἐγράφη τὸ 1817, ὅποτε Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἦτο ὁ Κύριλλος ὁ ΣΤ΄, 1813-13 Δεκεμβρίου 1818, κατὰ πάντα ἀξιόλογος καὶ τιμημένος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, ὁ ὁποῖος ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῆ ἀπὸ τὸν θρόνον λόγω τῆς τότε καταστάσεως καὶ τῆς ἀσθενικῆς του κράσεως, διὰ νὰ τὸν διαδεχθῆ ὁ ἕστερα ἀπὸ ὀλίγον Ἐθνομάρτυς Γρηγόριος ὁ Ε΄, μὲ τὴν τρίτην πατριαρχεῖαν του, 14 Δεκεμβρίου 1818-1821 -αἱ δύο προηγούμενες: 1797-1798 καὶ 1806-1808-. Καὶ ὁ Κύριλλος ὁ ΣΤ΄ ὑπέστη κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τὸν μαρτυρικὸν θάνατον.

γοερῶς ἀναστενάζει
 κ'εἰς τὰ τέκνα της φωνάζει,
 «Ἔως ποτ' ἡ ἀμαθία;
 «Ζήτω ἡ φιλογενία!
 «Ἔως ποτε ἡ κακία;
 Ζήτω ἡ φιλογενία!
 «Ἔως ποτ' ἡ ἀτιμία;
 Ζήτω ἡ φιλογενία!

Ἐν τῷ μοναστηρίῳ
 τοῦ Βατοπεδίου
 τῇ 1ᾷ τοῦ Ἰουλίου
 κατὰ τὸ αἰωζ' ἔτος
 τὸ σωτήριον.

Ἦστερα ἀπὸ αὐτὰ καὶ τὰ ὅσα ἄλλα προηγουμένως γιὰ τοὺς Ζωσιμάδες, ἀπὸ ἄλλους, ἀναφέραμε, καὶ θὰ ἤμπορούσαμε ἀκόμα νὰ ἀναφέρουμε, μὲ ὑπενθύμισιν δὲ καὶ τῶν ὄσων ἀπὸ τὸν ἰατροφιλόσοφον, ἀξιοπρόσεκτον ψυχολόγον καὶ ὄχι εὐκαταφρόνητον ἀνθρωπογνώστην Ἀναστάσιον Γούδαν παραθέσαμε σχετικὰ μὲ τοὺς Ζωσιμάδες καὶ τὸ ἦθος τους, ἐν συναρτήσει δὲ καὶ πρὸς τὴν ἔθελοντικὴν ἀγαμίαν τους, ἡ ὁποία κάθε ἄλλο παρὰ ἐγωκεντρικούς τοὺς παρουσιάζει (βλ. τὸ Α' ἄρθρον μας, Ἡπειρος» Ἔτος Γ', Τεύχ. 2, Ἰούλ. -Δεκέμβρ. 1980, σελ. 80-81), ἃς ἐπιτραπῆ καὶ εἰς ἡμᾶς, τὴν εἰς τοὺς ἐμπόρους ἀναφερομένην ἔκφρασιν, εἰς τὴν συνάφειαν τοῦ δοκιμίου τοῦ Ν. Τωμαδάκη, εἰς τὴν ὁποίαν ἐκτίθενται οἱ συλλογισμοὶ καὶ τὰ ἀποδεικτικὰ στοιχεῖα τοῦ διαπρεποῦς ἐρευνητοῦ διὰ τὴν ἀποψίν του σχετικὰ μὲ τις ἐκδηλώσεις καὶ τις ἐπιδιώξεις τοῦ Ἑλληνικοῦ Διαφωτισμοῦ, «κατὰ τὴν αὐγὴν τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος», νὰ τὴν ἀναγνώσουμε, μὲ μίαν παρεμβολήν, ὡς ἐξῆς: «5. Οἱ ἐγωκεντρικοὶ ἔμποροι — ἐκ τῶν ἀπὸ τοὺς Ζωσιμάδας — καὶ λόγιοι καὶ οἱ συνταχθέντες πρὸς αὐτούς ἐκκλησιαστικοὶ καὶ διδάσκαλοι κλπ.» (σελ. 98-99 εἰς τὸ προαναφερθὲν δοκίμιον τοῦ Ν. Τωμαδάκη). Θὰ ἠθέλαμε δηλαδὴ νὰ μᾶς ἐπιτραπῆ νὰ κάνουμε, γιὰ τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν ἀκρίβειαν, ἐν προκειμένῳ κάτι «ἀντιστρόφως ἀνάλογον» πρὸς ἐκεῖνο ποὺ κάνουν ὅσοι ὁμότεχνοι τοῦ συγγραφέως, ἐξ ἴσου διαπρεπεῖς ἐρευνηταὶ καὶ συγγραφεῖς, κάνουν, ὅταν, ἀναφερόμενοι εἰς τὴν κατὰ τὴν ἀποψίν τους θετικὴν συμβολὴν τῶν ἐμπόρων εἰς τὰ ὅλα ἑλληνικὰ πράγματα τῆς προεπαναστατικῆς ἐποχῆς, ἰδιαίτερος δὲ εἰς τις τότε ἐκδοτικὲς δραστηριότητες καὶ ἐπιτεύξεις, μνημονεύουν ρητῶς, μὲ τὸ ὄνομα, τοὺς Ζωσιμάδες, καὶ μόνον αὐτούς, ὡς παράδειγμα, ὑπόδειγμα καὶ πρότυπον.

Ἄλλὰ γιὰ τοὺς Ζωσιμάδες μας καὶ τὸ ἦθος τους ἔχομε νὰ εἰποῦμε καὶ μερικὰ ἀκόμη σχετικὰ ἀπὸ τὸν δεσμόν τους καὶ τὸν σύνδεσμόν τους μὲ «τὴν γενέτειραν αὐτῶν πόλιν, τὰ Ἰωάννινα», πρὸς τὴν ὁποίαν ἐπίσης «δαυιλεῖς εἰς ἡγεμονικὰς δωρεὰς ὑπῆρξαν οἱ Ζωσιμάδαι».

ΒΑΡΥΣ ΑΧΟΣ ΑΚΟΥΓΕΤΑΙ...

Τῆς κ. Χρυσάνθης Ζιτσαία

1912—13

Χειμώνας βαρὺς Ἡπειρωτικός. Στοιβαγμένο, παγωμένο τὸ χιόνι, σαβάνωνε ὄλον τὸν τόπο. Ὁ βοριᾶς σφύριζε σὰν δαιμονισμένος. Ἀπὸ τὶς στέγες καὶ τὰ γυμνὰ δέντρα κρέμονταν τὰ κρύσταλλα, σὰν φανταχτεροὶ πολυέλαιοι. Ἡ νύχτα κουλουριασμένη στὰ μαῦρα πυκνὰ πέπλα τῆς, ἀναρριγοῦσε τρομαγμένη. Τὸ ἴδιο κι ἡ ψυχὴς μας, ἀναρριγοῦσε κι ὁ φόβος κρυστάλλωνε μέσα μας.

Νύχτα τοῦ 1912. Ἡ φύση ἔξω, στὴ «δυσχείμερο» τὴν Ἡπειρὸ μας, πάλευε μὲ τὰ στοιχειά, περιμένοντας ὑπομονετικὰ τὴν ὥρα τῆς ἀνοιξῆς, ν' ἀνθίσει καὶ νὰ βλαστήσει πάλι, ὅπως κάθε χρόνο. Τὸ ἴδιο κι ἡ καρδιά μας ἐφέτος, πάλευε, ἀγωνιοῦσε καὶ πρόσμενε κι αὐτὴ τώρα τὴ δική τῆς τὴν ἀνοιξη. Μιὰ ἀνοιξη ποὺ δὲν ἔμοιαζε μὲ καμιὰ ἄλλη, μιὰ θεϊκὴ ἀνοιξη, νὰ λουλουδίσει, γιὰ πρώτη φορά, χαρούμενη κι εὐτυχισμένη. Στὸ τζάκι ἔκαιγαν χοντρά κούτσουρα, κι ἡ φλόγα λαμπάδιαζε, σπιθοβολοῦσε, ζέσταινε, καθὼς κι ἡ ἐλπίδα μέσα μας. Ἡ κρυφὴ ἐκείνη ἐλπίδα ποὺ ἀναβε ἄσβεστη πάντα, γιὰ πεντακόσια χρόνια, σὰν ἓνα μικρὸ χρυσοκάντηλο καὶ φώτιζε τὰ σκοτάδια τῆς σκλαβειᾶς, ἄξαφνα φούντωσε, ἔγινε μέγας πυρσὸς, ὑψώθηκε κι ἔφτασε ὡς ἐκεῖ ποὺ ἀνατέλλει τοῦ Θεοῦ ἡ χάρις κι ἡ δύναμη.

Χειμώνας καὶ πόλεμος. Ὅλη ἡ οἰκογένεια—ἀπὸ γυναῖκες καὶ παιδιὰ—εἴμαστε μαζεμένοι καὶ διπλομανταλωμένοι ἀπὸ πολὺ νωρίς, στὴ μέσα χειμωνιάτικη κάμαρα. Ἄντρες δὲν ὑπῆρχαν στὸ σπίτι. Εἶχαν βγεῖ μὲ τοὺς ἀντάρτες νὰ κόψουν τοὺς μύλους, καὶ νὰ γκρεμίσουν γεφύρια, γιὰ ν' ἀποκόψουν τὸν Τούρκικο στρατὸ στὰ κάτω χωριά. Ἦταν κι αὐτὸ ἓνας ἀδιάκοπος ἀγῶνας, ποὺ βάραινε ξεχωριστά, μέσα στὸ γενικὸ ἀπελευθερωτικὸ πόλεμο.

Τὸ μούγκρισμα τοῦ ἀνέμου ἔρχονταν στ' αὐτιά μας, ἀνακατωμένο μὲ τὴ μακρινὴ βουὴ τῶν κανονιῶν, ἀπὸ τὸ φοβερὸ Μπιζάνι. Τὴν ἔπαιρναν ἐκείνη τὴ βαθειὰ βουὴ οἱ ἀνυπόμονες στιγμὲς καὶ τὴν ἔφερναν κοντά μας γιγαντωμένη. Ζωντανεμένα τότε περνοῦσαν μπροστὰ ἀπὸ τὰ διψασμένα μάτια μας, ὅλοι οἱ παλιοὶ θρύλοι, τὰ παραμύθια, οἱ προφητεῖες, τὰ κλέφτικα τραγούδια, ποὺ ἔζησαν κι ἔθρεψαν γενιὲς καὶ γενιὲς, στὸ σκληρὸ πέρασμα τόσων αἰῶνων.

«Βαρὺς ἀχὸς ἀκούγεται πολλὰ ντουφέκια πέφτουν...»

Κρατούσαμε τὴν ἀνάσα μας ν' ἀφουγκραστοῦμε καὶ νὰ μετρήσουμε τοὺς ἤχους. Πόσα κανόνια ἔπесαν ἀπόψε, πόσα χτές, πόσα προχτές, καὶ πόσα θὰ πρέπει νὰ πέσουν ἀκόμα; Ὁ καιρὸς δὲν τὸ μάζεψε πιά τὸ νῆμα στὸ κουβάρι του;

Πότε θὰ τὸ τελέψει, γιὰ νὰ φέξει ἡ μεγάλη μέρα πὺ τὴν περιμένουν οἱ αἰῶνες;
—Βαστᾶτε παλληκάρια μου Ἑλληνόπουλα, χειμῶνα κόψε λίγο τὴ φόρα σου-ψιθύρισε ἡ βᾶβω μας καὶ γονάτισε στὸ εἰκονοστάσι.

Ἐκείνη τὴ στιγμή χτύπησε ἡ ἐξώπορτα δυνατά. Τὸ σπίτι μας ἦταν στὴν ἀρχὴ τοῦ χωριοῦ κι ὀλοτρόγυρα μᾶς εἶχε ζώσει τούρκικο ἀσκέρι. Ἐφοῦ ἔπιασαν τὰ τρία σχολειᾶ-δυὸ ἀρρένων κι ἓνα Παρθенаγωγειῶ-ἀφοῦ πάτησαν τὶς δυὸ ἐκκλησίες, γέμισαν τὶς ἀχυροκαλύβες, ἔστησαν κι ἀντίσκηνα στὰ κοντινά μας ἀλώνια. Ἀγρίμια κυνηγημένα ἀπ' ὄλες τὶς μεριές. Ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς τοὺς σάρωνε στὰ μέτωπα, οἱ ἀντάρτες τοὺς ρήμαζαν, ὁ χειμῶνας τοὺς μάχονταν.

Ἡ πόρτα ὄλο καὶ χτυποῦσε πιὸ πολὺ κι ἐπίμονα. —Νὰ μὴν ἀνοίξουμε εἶπε ἡ μάνα μας, δὲν πρέπει, μπορεῖ νὰναι καὶ Τούρκοι.— Ὅμως ὅσο περνοῦσε ἡ ὥρα τόσο καὶ τὰ χτυπήματα γίνονταν πιὸ ἐπίμονα, ἀπανωτὰ κι ἀπελπισμένα.

Ἡ πάντα γενναία καὶ καλόκαρδη βᾶβω μας, δὲν κρατήθηκε. Τυλίχτηκε τὸ χοντρὸ σάλι τῆς, ἄναψε τὸ φανάρι σοβαρῆ, ἀνήσυχη, καὶ πῆγε ν' ἀνοίξει. —Δὲ βαστάει ἡ καρδιά μου, εἶπε, ν' ἀφίνω ἄνθρωπο ἔξω ἀπὸ τὴν πόρτα μου μὲ τέτοιον καιρὸ, κι ἂς εἶναι ἀκόμα κι ὀχτρός. Γιὰ νὰ χτυπάει ἔτσι τόση ὥρα, κάτι θὰ γυρεύει ἀπὸ μᾶς.

Σὲ λιγάκι γύρισε μ' ἓναν Τούρκο στρατιώτη. Τὸν ἔβαλε νὰ καθίσει στὴν κορφὴ κοντὰ στὴ φωτιά, ἔβγαλε ἀπὸ τὸ τσουκάλι ζεστὸ τραχανᾶ καὶ τοῦ ἔδωσε νὰ φάει. Τοῦ ἔβαλε μετὰ καὶ μιὰ κούπα κρασί.

Ἡ μητέρα ἀποσβολώθηκε μὲ τὰ παράξενα καμῶματα τῆς γιαιγιάς. Ἐβλεπε καὶ σῶπαινε. Ὁ Τούρκος στρατιώτης, ἔτρωγε λαίμαργα, ἔκανε τεμενάδες, χαμογελοῦσε σὲ μᾶς τὰ παιδιά, δάκρυζε, κι ἔλεγε καὶ μερικὲς τούρκικες λέξεις, μὰ πὺ ἐμεῖς δὲν τὶς καταλαβαίναμε. Ξαφνιαστήκαμε καὶ μουδιάσαμε ὄλοι.

—Τὶ μᾶς τὸν κουβάλησες αὐτὸν ἐδῶ-λέει τέλος ἡ μάνα. —Αὐτὸ δὰ ἔλειψε νὰ μαζεῦουμε καὶ νὰ ταῖζουμε τοὺς καταραμένους. Θὰ μάθουν κι ἄλλοι καὶ θὰ βροῦμε τὸ μελεᾶ μας. Ὁ ἄνθρωπὸς μας-ἐννοοῦσε τὸν πατέρα-τοὺς πολεμᾶει ὄζω, κι ἐμεῖς ἐδῶ τοὺς κανακεύουμε!

—Ὅχι θυγατέρα, ἀπάντησε ἡρεμα ἡ γερόντισσα, κανέναν ἄλλον δὲν θὰ φέρω μέσα. Μονάχα τοῦτος ἦρθε κι ἔπρεπε νὰ τὸν πάρω. Μόνον δῶσε μου μιὰ φλοκάτη, ἄναψε τὸ φανάρι καὶ μὴ ρωτᾶς παραπάνω. Εἶναι δική μου δουλειά.

Ἡ μητέρα σέβονταν τὴν πεθερά τῆς, ὅπως ἔκαναν ὄλες οἱ Ἠπειρώτισσες τότε. Ὁ λόγος τοὺς ἦταν νόμος. Τὰ τοίμασε σιωπηλὴ καὶ κατσουφιασμένη. Τὰ πῆρε ἡ γιαιγιά, ἔπιασε καὶ τὸ στρατιώτη ἀπὸ τὸ χέρι κι ἔφυγαν. Ἡ ἐξώπορτα ὄμως δὲν ἀκούστηκε ν' ἀνοίξει, κι οὔτε ἡ σιδερένια ἀμπάρα νὰ πέσει. Ὅταν σὲ λίγο γύρισε, προσευχήθηκε κάτω ἀπὸ τὰ εἰκονίσματα κι ἔπεσε στὸ στρῶμα τῆς, χωρὶς νὰ δώσει καμιὰ ἐξήγηση. Οὔτε κανένας τόλμησε νὰ ρωτήσῃ, τί τὸν ἔκανε καὶ πὺ τὸν πῆγε ἐκεῖνον τὸν ἀκάλεστο νυχτερινὸ μουσαφίρη.

Οἱ μέρες περνοῦσαν μὲ τὴν ἴδια ἀγωνία κι ἀναμονή. Τὸ χωριὸ μας γέμισε στρατό, ὁ χειμῶνας συνέχιζε ὀργισμένος, κι ἐμεῖς μετροῦσαμε τὴ βουῆ τῶν κανονιῶν ἀπὸ τὸ Μπιζάνι. Ἀκούγοντας τὰ βράδουα κι ἡ θειά μας ἡ Ἄννα,

ξακουστή στα νιάτα της, για τὸ χορὸ καὶ τὸ τραγούδι, ἔπαιρνε βαρυαστενάζοντας, τὸ γνωστὸ σκοπὸ:

«Βαρὺς ἀχὸς ἀκούγεται πολλὰ ντουφέκια πέφτουν.
Μήνα σὲ γάμο ρίχνονται μήνα σὲ πανηγύρι...» ■

Θὰ πέρασε κοντὰ ἓνας μήνας. Ἐκείνο τὸ περιστατικὸ τὸ ξεχάσαμε σχεδόν. Τὸν Τοῦρκο στρατιώτη δὲν τὸν εἶδαμε ἄλλη φορὰ κι οὔτε ἄλλος ἦρθε. Ἄδικα λοιπὸν ἀνησύχησε ἡ μάνα μας.

Δυὸ τρεῖς φορές-ὅπως σ' ὅλα τὰ σπίτια, ἦρθαν ζαπτιέδες κι ἔκαναν ἔρευνα γιὰ ὄπλα κι ἀντάρτες. Κατέβηκαν στὸ ὑπόγειο, ἀνέβηκαν στὴ σοφίτα, ἀνοιξαν καταπακτές, ἔψαξαν παντοῦ, δὲ βρῆκαν τίποτε κι ἔφυγαν βρίζοντας στὴ γλῶσσα τους.

Μονάχα ἡ βάβω μας ἀπὸ κείνο τὸ βράδυ εἶχε γίνει ἄλλος ἄνθρωπος. Μπαινόβγαινε συλλογισμένη κι ἀμίλητη. Ἄλλαξε καὶ τὰ συνήθεια της. Μεσημέρι, βράδυ, ἔπαιρνε ἓνα πιάτο φαγητό, ἓνα κομμάτι τυρί, ψωμί, καὶ πήγαινε νὰ φάει μόνη της πίσω στὸ παράσπιτο. Ὅταν ὅμως γύριζε, ἔτρωγε καὶ μαζὶ μας.

Τὸ παράσπιτο ἦταν ἓνα μακρυνάρι πίσω στὴν αὐλή, μὲ τὸ φούρνο, τὰ καζάνια γιὰ τὸ τσίπουρο, τὶς σκάφες γιὰ τὴν πλύση. Ἐκεῖ τώρα μάζεψε δεμάτια μὲ ἄχυρο, ξύλα, σανίδια, χράμια, καὶ τὸ χώρισε στὰ δυό. Ἐκεῖ καθότανε μὲ τὴ ρόκα της, τὸ περισσότερο τῆς μέρας. Οἱ μεγάλοι κάτι μυρίστηκαν κάτι κρυφοκουβέντιαζαν, κάποια καρδιοχτύπια τοὺς ἔτρωγαν καὶ τοὺς βασάνιζαν. Ἐμεῖς τὰ παιδιά, τί νὰ καταλάβουμε;

Τέλος ὁ καιρὸς πέρασε. Ἦρθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου. Ὁ «βαρὺς ἀχὸς» σταμάτησε. Ξημέρωσε ἡ μεγάλη μέρα ἡ ποθητή. Ἦταν ἡ 21η τοῦ Φλεβάρη, τοῦ 1913.

Ἄνοιξαμε τὰ παράθυρα φοβισμένοι. Ἦσυχία παντοῦ γύρω μας κι ἡμεράδα. Βγήκαμε ἀπὸ τὰ σπίτια μουδιασμένοι. Δὲν εἶδαμε τίποτε. Οὔτε ἀντίσκηνα, οὔτε ἀσκέρια. Ποῦ πῆγαν οἱ Τοῦρκοι; πότε ἔφυγαν ξαφνικὰ μέσα στὴ νύχτα; Τί ἔγινε μὴν χωριανοί;

Σὰν ἀπάντηση στὴν ἀγωνία ὄλων, ἀντήχησε ἡ καμπάνα τ' Ἀη-Νικόλα. Δυνατά, ἄρυθμα, χαρούμενα, τρελλά. Ὅπως τὰ συναισθήματα πού μᾶς πλημμύριζαν, ἐκείνη τὴν ἀκριβή, τὴν ἀνεπανάληπτη στιγμή. Ὑστερα ἀκούστηκε κι ἡ καμπάνα τοῦ Ταξιάρχη, ἀπὸ τὸν πέρα μαχαλᾶ. Νὰ ἦρθε μήπως ἡ χιλιάκριβη ἡ Λευτεριά;...

Πότε πέρασε τόσα βουνά, κάμπους, λαγγάδια, καὶ μᾶς βρῆκε πρωτῆ, πρωτῆ, ἐδῶ στὸ βουνίσιο χωριό μας; Νᾶφερε μήπως τὸ μήνυμα ὁ Ἑπειρωτικὸς ἀέρας, πού ἤξερε πόσο τὸ λαχταροῦσε ὁ τόπος; Νὰ τῶφερε ὁ ἥλιος πού βγήκε σήμερα σ' ἓναν ξάστερο οὐρανό;

“Οχι, δέν ήταν ό άέρας κι οϋτε ό ήλιος. Κι αϋτά, τώρα τάκουγαν και χαίρονταν.

Μᾶς τώφερε, μ'άετοϋ φτεροϋγες ένας άντάρτης, παιδι από τó δικό μας χωριό.

“Ετρεξε μέσα στη νύχτα νά τó φέρει πρώτος, από τὰ Γιάννινα.

«Χαίρετε νενικήκαμε...» “Οπως ό παλιός Μαραθωνομάχος στην 'Αθήνα.

‘Ο δικός μας ό λεβέντης, δέν κατάφερε νά τó πει. ‘Η χαρά του έδεσε τή γλώσσα. ‘Η φωνή δέν έβγαινε. Σκαρφάλωσε στο κάμπαριό λαχανιασμένος, άρπαξε τó σκοινι τής καμπάνας, κι άφισε νά τó διαλαλήσει εκείνη με τούς χαρούμενους ήχους της.

‘Αγκαλιάσματα, φιλήματα, δάκρυα, τραγούδια, χοροί. “Ολα άνακατωμένα. Τέτοιο πανηγύρι δέ ματάγινε. Μαζί μας, γιόρταζε χαρούμενος, κι ένας ζένος κι άγνωστος σ'όλους. “Ενας νιός όμορφος, ψηλόκορμος, με μαϋρα λαμπερά μάτια.

Βγήκε από τó σπίτι μας καμαρωτός, άντάμα με τή γιαγιά μας, ντυμένος τήν καλή φορεσιά τοϋ πατέρα, και πήγαν στην έκκλησία ν'ανάψουν λαμπάδα, όπως τó έταζαν.

‘Ηταν ό Τουρκος στρατιώτης που τόν είχε κρύψει ή βάβω μας. Χριστιανός κι αϋτός όπως έμεις κι “Ελληνας τó ίδιο. Στρατευμένος από τής Μικρασίας τὰ μέρη, τόν έφεραν νά πολεμήσει τούς δικούς του. Τόν έλεγαν Παϋλο.

—Καλά κυραμάνα, τή ρωτήσαμε μετά, άφοϋ δέν ήξερε ‘Ελληνικά, πώς κατάλαβες ότι ήταν χριστιανός; —Δέ χρειάζονται παιδιά μου τὰ λόγια, άπάντησε, για νά καταλάβεις. Μοϋ έδειξε τó φυλαχτό του με τήν εικόνα τής Παναγιᾶς κι έκανε τó σταυρό.

“Ηθελα τάχα κι άλλη μαρτυρία; Τόν έκρυσα κι ή Μεγαλόχαρη βοήθησε και τόν έσωσα, δοξασμένο τ'όνομά της.

Ἦταν γέρος περίπου ἑβδομήντα χρονῶν. Μέτριο ἀνάστημα ρυτιδωμένο πρόσωπο, στριφτό μουστάκι τσιγγελωτό. Μιά ἀσημένια καδένα τρεμόπαιζε κρεμασμένη στο σκουῖρο γιλέκο του, σκορπώντας μικρὲς ἀργυρὲς ἀνταύγειες γύρω της, ἓνα λεπτὸ ζωνάρι ἔσφιγγε τὴ λεπτὴ μέση του. Ἐνα σημάδι αὐλάκωνε τὸ μέτωπο στο δεξι μέρος του πιὸ κάτω ἀπὸ τὰ λίγα ἄσπρα καὶ ἀνάκατα μαλλιά του. Δυὸ μάτια ἐκφραστικά κάτω ἀπὸ τὰ γυαλιὰ μυωπίας μὲ κοιτάζανε, μὲ κοιτάζανε βαθειά, καὶ ἦταν ὑγρά, καὶ τὰ ρυτιδωμένα χέρια του μὲ σφίγγανε πάνω δυνατά.

Ἦταν ἓνας γέρος- Ἠπειρώτης!

Πηγαίναμε γιὰ τὸ φυλάκιο «ΑΡΗΣ» ἀπὸ Κομοτινὴ πρὸς Ἀλεξανδρούπολη μ' ἓνα στρατιωτικὸ τζίπ. Διασχίζοντας ἀργὰ τὶς Σάπρες καὶ χαζεύοντας τὰ μαγαζιά καὶ τοὺς Μεωμεθανοὺς μὲ τὶς ἀλλόκοτες φορεσιῆς τους, ἔπυσε ξαφνικά τὸ μάτι μου πάνω σὲ μιὰ ταμπέλα. «ΠΑΝΤΟΠΩΛΕΙΟΝ Η ΗΠΕΙΡΟΣ» καὶ ἀπὸ κάτω ἓνα ὄνομα πὺ δὲν μπόρεσα νὰ τὸ συγκρατήσω.

Κατέβηκα ἀμέσως ἀπὸ τὸ τζίπ, καὶ χώθηκα στο παντοπωλεῖο. Ἐνα γνώριμο περιβάλλον, τέτοιο πὺ συναντᾶς πολὺ συχνὰ σὲ μπακάλικο τῶν ἡπειρώτικων χωριῶν, μιὰ γνωστὴ μυρουδιά ἐπικρατοῦσε γύρω, πὺ ἦταν μίγμα ἑξατμισμένου οὔζου, λαδιοῦ καὶ οἶνοπνεύματος. Ἐνα μαγαζὶ πὺ ἔβρισκες καὶ τοῦ πουλιοῦ τὸ γάλα ἀπὸ τρῶφιμα μὲχρι ὑφάσματα καὶ παπούτσια.

— Καλημέρα παπού!

Γύρισε καὶ μὲ κοιτάξε κατεβάζοντας τὸ κεφάλι του γιὰ νὰ μὲ δεῖ πάνω ἀπὸ τὰ γυαλιὰ του, κρατώντας δυὸ κουτιὰ συμπυκνωμένο γάλα. Μοῦ ἀνταπόδωσε τὸν χαιρετισμό. Τοῦ ἐξήγησα γιὰτὶ ἦρθα μὲχρι τὸ μαγαζὶ του. Ἐμεινε γιὰ μερικὲς στιγμὲς ἀνέκφραστος, καὶ μετὰ τὸ πρόσωπό του λούστηκε μ' ἓνα ἀγαθὸ χαμόγελο, σφίγγοντάς μου τὸ χέρι.

Μόλις μοῦ εἶπε ὅτι εἶχε γεννηθεῖ στὴ Λαΐστα τοῦ Ζαγοριοῦ τοῦ μίλησα στὴν ἐκεῖ τοπικὴ βλάχικη διάλεκτο, καὶ τότε μ' ἔσφιξε δυνατὰ στὴν ἀγκαλιά του, ἐνῶ ἀπὸ τὰ μάτια του τρέχανε δάκρυα. Ὁ γέρος ἔκλαιγε γιὰτὶ τοῦ εἶπα ὅτι εἶμαι ἀπὸ τὴν Ἠπειρο!

Ἐκεῖνος εἶχε πενήντα χρόνια σ' ἐκεῖνο τὸ χωριό, ἀφ' ὅτου παντρεύτηκε ἐνῶ ὑπηρετοῦσε στο στρατό.

Δὲν ξέρω τὶ ἀκριβῶς θυμήθηκε ὁ παπούς. Σίγουρα ὅμως θὰ θυμήθηκε τὰ βουνά, τὶς λαγκαδιές, τὰ φαράγγια, τὸ σπίτι του τὸ λιθόχτιστο, τοὺς δικούς του, τοὺς χωρικούς. Θυμήθηκε τὰ πανηγύρια καὶ τὶς χαρὲς, τοὺς φίλους του, τὴν ὥρα ποῦφευγε γιὰ τὸ στρατό. Θυμήθηκε τὴν πατρίδα του, θυμήθηκε τὴν Ἠπειρο.

Στιγμὲς συγκίνησης! Καμμιά πατρίδα δὲν ξεχνιέται. Πόσο μᾶλλον ὅταν αὐτὴ λέγεται ΗΠΕΙΡΟΣ.

Αὐτὴ ἦταν πὺ τὸν ἔδιωξε μακρὰ της γιὰ μιὰ ζωὴ καλύτερη κι' αὐτὴ ἦταν

πού τὸν ἔκαμε αὐτὴ τὴ στιγμὴ νὰ κλαίει. Εἶχε ἀνεβεῖ τελευταία φορὰ τὸ '70 στὴν Ἕπειρο. Πρὶν ξενιτευθεῖ, παλληκάρι, ἦταν ἀγωγιάτης στὴ Λαϊστα μὲ τὸν πατέρα του καὶ γύριζε μὲ ἑπτὰ - ὀχτὼ μουλάρια σ' ὅλη τὴν Ἕπειρο μεταφέροντας καλαμπόκι, λάδι, στάρι, καὶ ἄλλες πραμμάτιες.

Ἔβγαλε τὰ γυαλιὰ σκούπισε τὰ μάτια του καὶ μὲ ρώτησε στὰ βλάχικα.

— Τσι βέρι στί μέσκου; (Τι θές νὰ σὲ κεράσω;)

Ἦλο τὸ μαγαζὶ ἦταν δικό μου, γιὰτι χωρὶς νὰ τὸ θέλω τοῦ εἶχα προσφέρει κάτι ἀσυνήθιστο. Ἦπια στὴν ὑγεία του ἕνα οὔζο καὶ τὸν χαιρέτισα. Μοῦ εἶπε νὰ ξαναπεράσω ὅταν μὲ φέρνει ὁ δρόμος. Μὲ ξεπροβόδισε στὸ δρόμο ἐνῶ ἔριχνα μιὰ τελευταία ματιὰ στὴν ταμπέλα. Μιὰ προχειρογραμμένη πού ἔδινε ἰδιαίτερα ἔμφαση στὴ λέξη «ΗΠΕΙΡΟΣ». Ἔνοιωθα πὼς ἄφηνα πίσω μου ἕνα κομμάτι τῆς πατρίδας μου. Ἦμουνα μέσα στὴν ψυχὴ τοῦ γέρου Ἕπειρώτη καὶ καταλάβαινα ἀπόλυτα τι σημαίνει νὰ εἶσαι μακριὰ ἀπὸ τὸν τόπο πού γεννήθηκες καὶ μεγάλωσες. Τὸν ἄφησα ἐκεῖ νὰ μὲ χαιρετάει μὲ τὰ δυὸ του χέρια ἀνασηκωμένα καὶ τὴν καρδιὰ σφιγμένη ὅσο καὶ ἡ δική μου.

Μέσα σὲ λίγες στιγμὲς ἕνας κόσμος ὀλόκληρος!

Μέσα σὲ λίγο χρόνο ἡ ἱστορία μιᾶς ὀλόκληρης ζωῆς!!

Μέσα στὸ μικρὸ χῶρο τοῦ μπακάλικου ὀλόκληρη ἡ πατρίδα, ὀλόκληρη ἡ Ἕπειρος μ' ὅλη τὴ μεγαλοπρέπεια καὶ τὴν ἐπιβλητικότητά της! Τὰ Γιάννενα, ἡ Ἄρτα, τὸ Ζάλογγο, τὰ Τζουμέρκα, τὰ Ζαγόρια, τὸ Δελβινάκι καὶ ἡ Κόνιτσα, ὁ Γράμμος, ὁ Σμόλικας ὅλα ἐκεῖ μέσα. Ἐκεῖ μέσα πλανιέονται, καὶ ὅπως τ' ἀνεμόβροχα δέρνουν ἀλύπητα τὶς κορφές καὶ τὰ κράκουρα τῆς Πίνδου, ἔτσι δέρνουν κι' αὐτὰ ἀνελέητα τὴν ψυχὴ τοῦ γέρου Ἕπειρώτη! Καὶ εἶναι ὁ πόνος ἀβάσταχος, φριχτός.

Σ' ὅλες τὶς γωνιὲς τῆς γῆς κι ἂν γυρίσεις κι ὅσα παντοπωλεῖα ἢ καφενεῖα μὲ τὴν ταμπέλα «Η ΗΠΕΙΡΟΣ» κι ἂν δεῖς κι ὅσους Ἕπειρῶτες συναντήσεις, σφίγγοντας τὸ χέρι τους θὰ τοὺς συνδέσεις μὲ τὴν πατρίδα.

Στ' αὐτιά τους θὰ ἀκούγεται ὁ ἀπόηχος τῆς φλογέρας κ' ἕνα μοιρολόϊ παραπονεμένο, σ' ἕνα γαληνεμένο σούρουπο μιᾶς Ἕπειρώτικης πλαγιάς. Ἀπὸ τὰ μάτια τους θὰ κυλήσουν δάκρυα ὅπως τοῦ γέρου Ἕπειρώτη, καὶ στὰ μικρὰ κορμιά τους θὰ στέκεται στοιβαγμένη μιὰ ὀλόκληρη πατρίδα, ἡ ΗΠΕΙΡΟΣ.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ «ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ ΕΣΤΙΑΣ»

Τὸ πρῶτο ἐξάμηνο τοῦ 1982 ἡ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ παρουσίασε ἔντονη καὶ ἀξιόλογη δράση τόσο στὴν Θεσσαλονίκη ὅσο καὶ σὲ ἄλλες πόλεις τῆς Ἑλλάδας.

— Ἐτσι στὴν ζεστή καὶ φιλόξενη αἴθουσά μας ἔγινε στὶς 10 Ἰανουαρίου ἡ γιορτὴ γιὰ τὸ κόψιμο τῆς βασιλόπιττας. Μετὰ τὸ Γενικὸ Ἀρχιερατικὸ Ἐπίτροπο τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης π. Δημήτριο Βακάρο, ὁ ὁποῖος ἀνέπεμψε τὶς καθιερωμένες εὐχές, ὁ πρόεδρος κ. Γαβριὴλ Μιχαὴλ ἀφοῦ ἀπηύθυνε σύντομο χαιρετισμὸ σὲ ὅλα τὰ ἄτομα, εὐχήθηκε τὸ 1982 νὰ εἶναι μιὰ χρονιὰ περισσότερο γόνιμη καὶ δημιουργικὴ ἀπὸ τὴν περασμένη γεμάτη χαρὰ, εἰρήνη καὶ εὐτυχία.

Στὴν συνῆχεια ἔκοψε τὴν πίττα. Τὸ πρῶτο κομμάτι γιὰ τὴν ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ, ἔπειτα τὰ κομμάτια ποὺ ἀντιστοιχοῦσαν στοὺς νομοὺς τῆς ἰδιαίτερας μας πατρίδας καὶ τὸ κομμάτι τῆς σκλαβωμένης Βορείου Ἠπείρου. Ὁ νομὸς Θεσπρωτίας ἦταν ὁ τυχερὸς τῆς βραδιάς, γιὰτὶ ἔτυχε τὸ φλουρί ποὺ ἀντιστοιχοῦσε στὸ ποσὸ τῶν 1.000 δρχ.

Τὸ κέφι ποὺ ἐπικράτησε κατὰ τὴ διάρκεια τῆς συνεστίασεως ποὺ ἀκολούθησε χάρισε τὴν ἐπιτυχία στὴν ἐκδήλωση.

— Τὴν ἐπομένη ὁ πρόεδρος κ. Γ. Μιχαὴλ μετέβη στὴν Ἀθήνα, ὅπου ἔλαβε μέρος στὴν σύσκεψη ποὺ ἔγινε μὲ πρωτοβουλία τῆς Κ.Ε.Β.Α. γιὰ τὴν ἐξέταση τῶν τελευταίων ἐξελίξεων τοῦ Βορειοηπειρωτικοῦ Ζητήματος.

— Στὶς 17 Ἰανουαρίου τὰ μέλη τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου παραβρέθηκαν στὶς γιορταστικὲς ἐκδηλώσεις ποὺ ὀργάνωσε τὸ Σωματεῖο Ἀγιοργιτῶν Γρεβενῶν, εἰς μνήμη τοῦ Νεομάρτυρα Γεωργίου τῶν Ἰωαννίνων.

— Μὲ τὴν φροντίδα τῆς Ἐφορίας Ἀλληλεγγύης στὶς 3 Φεβρουαρίου ὀργανώθηκε στὴν αἴθουσα τῆς Ἐστίας μας βραδιὰ κυριῶν. Κάτω ἀπὸ τοὺς ἤχους τοῦ πιάνου καὶ τοῦ βιολιοῦ ποὺ ἔπαιζαν ὁ κ. Βαμβακᾶς καὶ ὁ κ. Τίλλης, συζητήθηκαν ἐκτὸς τῶν ἄλλων καὶ διάφορα θέματα ποὺ ἀφοροῦν τὴν Ἠπειρο.

— Ὅπως κάθε χρόνο ἔτσι καὶ φέτος μὲ τὴν ἐπιμέλεια τῆς «ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ ΕΣΤΙΑΣ» γιορτάστηκε ἡ Ἀπελευθέρωση τῶν Ἰωαννίνων. Ἐτσι τὸ πρῶτὸ τῆς 21ης Φεβρουαρίου ἔγινε δοξολογία στὴν ἐκκλησία τῆς Ἁγίας Σοφίας στὴν ὁποία χοροστάτησε ὁ Παναγιώτατος Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης κ.κ. Παντελεήμων. Ἀκολούθησε ἀνάθεση στεφάνων στὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ καὶ οἱ ἐκδηλώσεις, τὶς ὁποῖες παρακολούθησαν ὁ κ. Δήμαρχος, πολιτικὲς καὶ στρατιωτικὲς ἀρχές τῆς πόλης μας, ἔληξαν μὲ τὴν ὁμιλία τοῦ συμπατριώτη κ. Κων/νου Κράνια ποὺ εἶχε ὡς θέμα τοὺς ἀγῶνες τῶν Μπιζανομάχων καὶ τὴν Ἀπελευθέρωση τῶν Ἰωαννίνων.

— Μὲ ἐξαιρετικὴ λαμπρότητα ἔγινε ὁ ἐτήσιος χορὸς μας στὶς 7 Μαρτίου στὴν Στρατιωτικὴ Λέσχη Θεσσαλονίκης.

Τὰ μέλη τῆς Ἐστίας καὶ τοὺς φίλους τους, ποὺ εἶχαν κατακλύσει τὴν αἴθουσα χαιρέτησαν ὁ πρόεδρος κ. Γ. Μιχαὴλ καὶ ὁ Δήμαρχος τῆς πόλης μας

Από τόν έτησιο χορό τής 'Ηπειρωτικής 'Εστίας τò χορευτικό συγκρότημα, ό δήμαρχος τής Θεσσαλονίκης, κ. Θανάσης Γιαννούσης, ό Πρόεδρος τής 'Ηπειρωτικής 'Εστίας και μέλη τού Διοικητικού Συμβουλίου.

κ. Θ. Γιαννούσης, ὁ ὁποῖος ἐξῆρε τὸ ἔργο τῆς «**ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ ΕΣΤΙΑΣ**» σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς καὶ δήλωσε ὅτι θὰ συμπαρασταθεῖ μὲ κάθε δυνατό τρόπο στὶς μελλοντικὲς ἐνέργειες τῶν Ἑπειρωτῶν.

Στὴν συνέχεια ὁ ἔφορος Νεολαίας παρουσίασε τὸ παιδικὸ χορευτικὸ τῆς Ἑστίας, πὺ ἔκανε στὸν χορὸ αὐτὸ γιὰ πρώτη φορὰ τὴν ἐμφάνισή του, ἡ ὁποία ἐντυπώσιασε τοὺς παραβρισκόμενους γιὰ τὴν σωστὴ καὶ σύμφωνα μὲ τὴν παράδοση παρουσίαση τῶν χορῶν.

Ὁ γλυκὸς ἦχος τοῦ κλαρίνου τοῦ Κώστα Χαρισιάδη μᾶς μετέφερε γιὰ μιὰ βραδιὰ στὰ γλέντια καὶ τὶς χαρούμενες ἐκδηλώσεις τῆς Ἑπίρου.

Μιὰ διαφορετικὴ νότα ἔδωσε στὴν συνέχιση τοῦ γλεντιοῦ ἡ μουσικὴ τῆς ὀρχήστρας τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ.

Στὸν χορὸ μας παραβρέθηκαν ὁ Δήμαρχος Θεσσαλονίκης κ. Θ. Γιαννούσης μὲ τὴν σύζυγό του, ὁ ἐπιτελάρχης τοῦ Γ.Σ.Σ., ὁ πρόεδρος τῆς «Ἐνώσεως Ἀναπήρων καὶ Θυμάτων πολέμου Βορειοηπειρωτῶν» κ. Ντάκος, ὁ ὁποῖος δῶρισε στὴν Η.Ε. μιὰ στολὴ Μακεδονομάχου καὶ ὁ πρόεδρος τοῦ «Βορειοηπειρωτικοῦ Ἀγῶνος Βορείου Ἑλλάδος» κ. Βαλαούρης.

Ἄξιοι συγχαρητηρίων εἶναι οἱ κ.κ. Ἀλεξάνδρα Τοτοκώτση, Μαίρη Μίγγου, Κούλη Στάσα, οἱ κ. Ἐπαμεινώνδας Βαδίλης, Εὐάγγελος Τίλλης, Θεόκριτος Τότσκας, Βασίλης Γκέλης, Κλεάνθης Μπότσαρης, Ἐλευθέριος Χαρακλειᾶς, πὺ ἀποτέλεσαν τὴν ὀργανωτικὴ ἐπιτροπὴ τοῦ χοροῦ, καθὼς καὶ οἱ κ.Λένα Βαλαούρη, ὁ κ. Στέφανος Φασσιᾶς καὶ ἡ δ. Λίτσα Μαστορίδου, ὑπεύθυνοι γιὰ τὴν ἐκμάθηση τῶν χορῶν στὰ νεαρά μέλη τῆς Ἑστίας μας.

— Τὸ βράδυ τῆς 15ης Μαρτίου, κατόπιν προσκλήσεως τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου συνῆλθαν στὸ ἐντευκτήριο τῆς Ἑστίας τὰ Διοικητικὰ Συμβούλια τῶν μεγάλων σωματείων τῆς πόλης μας, παρουσία καὶ τοῦ Δημάρχου Θεσσαλονίκης κ. Θ. Γιαννούση καὶ συζήτησαν τὰ προβλήματα πὺ τὴν ἀπασχολοῦν.

Στὴν ἀρχὴ ὁ πρόεδρος τῆς Ἑστίας κ. Γ. Μιχαὴλ χαιρέτησε τοὺς προσελθόντες ἀναφέρθηκε στὴν ἱστορία τῶν παραβρισκομένων σωματείων, τὶς ὑποχρεώσεις τὶς ὁποῖες ἔχουν αὐτὰ γιὰ τὰ προβλήματα τῆς πόλης.

Στὴν συνέχεια ἔλαβε τὸν λόγο ὁ Δήμαρχος κ. Θ. Γιαννούσης, ὁ ὁποῖος ἀφοῦ χαιρέτησε καὶ αὐτὸς τοὺς παραβρισκόμενους δήλωσε ὅτι ὁ Δῆμος Θεσσαλονίκης εἶναι στὸ πλευρὸ τῶν σωματείων καὶ θὰ συμπαρασταθεῖ σὲ ὅλες τὶς προσπάθειες τὶς ὁποῖες κάνουν τὰ σωματεῖα αὐτά, στὸν ἐκπολιτιστικὸ καὶ κοινωνικὸ τομέα.

Κατόπιν ἔλαβαν τὸν λόγο κατὰ σειρὰ οἱ κ.κ. Δ. Λεβάκης, πρόεδρος τῆς Παγκρητίου Ἀδελφότητος, Α. Γερμίδης, πρόεδρος τῆς Θρακικῆς Ἑστίας, Καρπούζας, πρόεδρος τῆς Ἰωνικῆς Ἑστίας, Παρχαρίδης, πρόεδρος τῆς Εὐξείνου Λέσχης, Μπαθρέλος, πρόεδρος τοῦ συλλόγου Πελ/νησιῶν καὶ ἄλλοι πολλοί. Ἀποφασίστηκε ὅπως συνέλθουν προσεχῶς οἱ πρόεδροι τῶν σωματείων, οἱ ὁποῖοι θὰ καταρτίσουν πρόγραμμα, τὸ ὁποῖο θὰ τὸ θέσουν σὲ νέα σύσκεψη τῶν ἀνωτέρω Δ.Σ. γιὰ νὰ πάρουν σχετικὲς ἀποφάσεις.

Στούς προσκεκλημένους προσφέρθηκαν κατὰ παραδοσιακὸ τρόπο γλυκὸ πελτὲς καὶ σπιτίσια ἡπειρωτικὴ πίττα μὲ κρασί Ζίτσας.

— Μὲ τὴν λήξη τῆς θητείας τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου πραγματοποιήθηκε στὶς 4 Ἀπριλίου Γενικὴ Συνέλευση καὶ ἔγινε ἀπολογισμὸς τῶν πεπραγμένων τῆς διετίας καὶ ἀρχαιρεσίες γιὰ τὴν ἀνάδειξη νέου Δ.Σ. καὶ ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπῆς.

Τὸ Διοικητικὸ Συμβούλιο ποὺ ἀναδείχτηκε ἀπὸ τὶς ἀρχαιρεσίες συγκροτήθηκε σὲ σῶμα ὡς ἑξῆς:

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:	ΓΑΒΡΙΗΛ ΜΙΧΑΗΛ
Α΄ ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ:	ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΤΣΙΑΤΣΙΑΣ
Β΄ ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ:	ΘΩΜΑΣ ΧΑΣΙΩΤΗΣ
ΓΕΝΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ:	ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΣΟΥΜΕΤΗΣ
ΤΑΜΙΑΣ:	ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΝΤΑΣΚΑΓΙΑΝΝΗΣ
ΕΦΟΡΟΣ ΜΕΛΕΤΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΗΠΕΙΡΟΥ:	ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΤΣΑΒΙΔΗΣ
ΕΦΟΡΟΣ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ:	ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΤΟΤΟΚΩΤΣΗ
ΕΦΟΡΟΣ ΨΥΧΑΓΩΓΙΑΣ:	ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΡΙΝΤΖΗΣ
ΕΦΟΡΟΣ ΝΕΟΛΑΙΑΣ:	ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΓΚΕΛΗΣ

ΕΞΕΛΕΓΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΟΤΡΟΤΣΟΣ
ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΧΑΡΑΚΛΕΙΑΣ
ΜΙΧΑΗΛ ΦΟΥΝΤΟΣ

— Στὶς 9 Μαΐου τὸ χορευτικὸ συγκρότημά μας πῆρε μέρος στὶς ἐκδηλώσεις «ΑΓΑΠΗΝΕΙΑ», ποὺ ὀργάνωσε ὁ Δήμος Γαργαλιάνων πρὸς τιμὴ τοῦ Μακεδονομάχου ἥρωα Σαράντη Ἀγαπηνοῦ (Τέλου ἸΑγρα).

— Στὶς 14 Μαΐου στὴν Στρατιωτικὴ Λέσχη Θεσσαλονίκης ἔγινε δεξίωση τῶν μελῶν τοῦ «Πανελληνίου Σύνδεσμου Πολεμιστῶν Ὀχυρῶν Μακεδονίας - Θράκης» καὶ τῆς «Ἐνώσεως Ἀναπήρων καὶ Θυμάτων Πολέμου Βορειοηπειρωτῶν», στὴν ὁποία παραβρέθηκαν ἡ ἔφορος Ἀλληλεγγύης κ. Ἀλεξάνδρα Τοτοκώτση, ὁ Γενικὸς Γραμματέας τῆς Κυνηγετικῆς Ὀμοσπονδίας Βορείου Ἑλλάδος, κ. Τότσкас, ὁ ἔφορος Νεολαίας κ. Βασίλης Γκέλης καὶ ὁ ἔφορος Μελετῶν καὶ Προβλημάτων Ἠπείρου Ἀθανάσιος Τσαβίδης, ὁ ὁποῖος ὡς ἐκπρόσωπος τῆς Η.Ε. ἀπηύθυνε πατριωτικὸ χαιρετισμὸ πρὸς τοὺς παραβρισκομένους.

— Στὶς 17 Μαΐου τὸ συγκρότημα μὲ συνοδοὺς τὸν κ. Τίλλη τὴν δασκάλα τοῦ χορευτικοῦ κ. Λένα Βαλαούρη - Σιούρθα, μετέβη στὴν Καβάλα καὶ στὶς 18 στὸ Κιλκίς μὲ συνοδοὺς τὸν Α΄ Ἀντιπρόεδρο κ. Τσιατσιᾶ, τὴν ἔφορο ἀλληλεγγύης

καὶ τὸν ἔφορο Νεολαίας ὅπου ἔλαβε μέρος στὶς ἐκδηλώσεις γιὰ τὴν 41η ἐπέτειο τῆς μάχης Ὁχυρῶν Μεταξῶ Μακεδονίας - Θράκης.

— Στὶς 30 Μαΐου ἡ ἐμφάνιση τοῦ παιδικοῦ καὶ τοῦ ἐφηβικοῦ συγκροτήματος στὴν πλατεία Ἀριστοτέλους, ἀπέσπασε τὸν θαυμασμό καὶ τὰ συγχαρητήρια τοῦ Δημάρχου τῆς πόλης μας καὶ ὅλων τῶν συντελεστῶν τῆς ἐκδήλωσης καθὼς καὶ τοῦ πλήθους κόσμου ποὺ παρακολούθησε τὴν γιορτὴ.

ΤΙΜΟΥΝ ΤΗΝ ΗΠΕΙΡΟ

Τὸ τμήμα Θεσ/νίκης τῆς Ἑλληνικῆς Περιηγητικῆς Λέσχης ἀπὸ τὸ 1981 καθιέρωσε νὰ ἀφιερώνει μιὰ ἐβδομάδα τὸ χρόνο γιὰ νὰ τιμήσει τὶς ἱστορικὲς σχέσεις τῆς Μακεδονίας μὲ ἓνα ἀπὸ τὰ ἄλλα διαμερίσματα τῆς Ἑλλάδας. Ἐφέτος τὴν ἐβδομάδα αὐτὴν τὴν ἀφιέρωσε στὴν Ἡπειρο μὲ διάφορες ἐκδηλώσεις ποὺ ἔγιναν στὴν Θεσσαλονίκη καὶ σὲ διάφορες πόλεις καὶ χωριὰ τῆς Ἡπείρου ὅπου συγκεντρώθηκαν πολλοὶ ἐκδρομεῖς τὸ τριήμερο ἀπὸ 5 ἕως 7 Ἰουνίου.

Οἱ ἐκδηλώσεις αὐτὲς ξεκίνησαν ἀπὸ τὴν Θεσ/νίκη μὲ κοινὴ συνεστίαση τῶν Διοικ. Συμβουλίων τοῦ Τμήματος Θεσ/νίκης τῆς Περιηγητικῆς Λέσχης καὶ τῆς Ἡπειρωτικῆς Ἑστίας ποὺ ἔγινε μὲ πρωτοβουλία τοῦ Δ.Σ. τῆς Ε.Π.Λ. τὴν 31 Μαΐου.

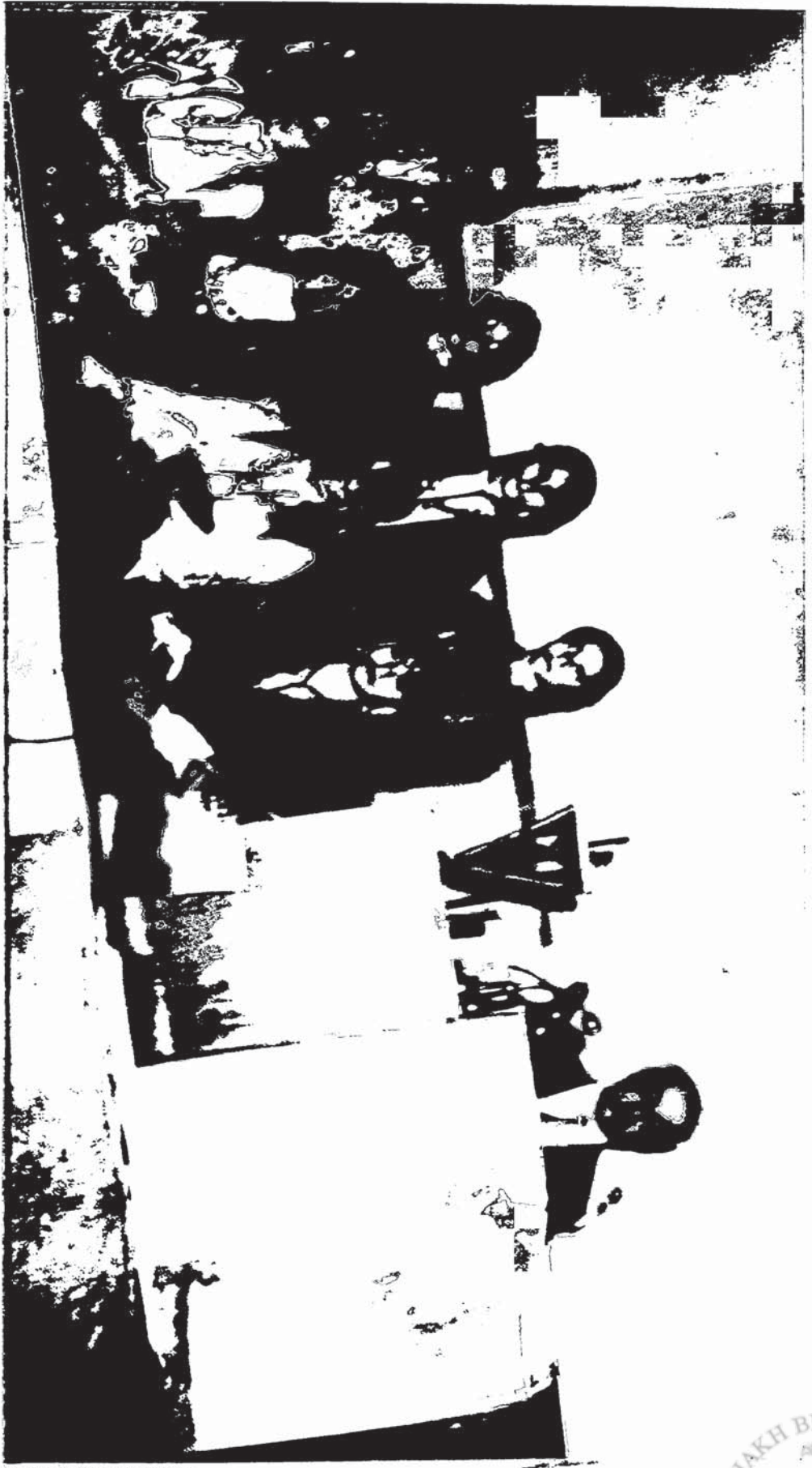
Τὴν 2 Ἰουνίου σὲ κοινὴ ἐκδήλωση τῆς Ε.Π.Λ. καὶ τῆς Ἡπειρωτικῆς Ἑστίας στὴν αἴθουσα διαλέξεων τῆς Ἑταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν, ὁ ἀκούραστος συμπατριώτης μας καὶ πρόεδρος τοῦ Τμήματος Θεσ/νίκης τῆς Ε.Π.Λ. Καθηγητῆς Πανεπιστημίου κ. Φώτης Πέτσας μᾶς ἔφερε μὲ τὴν τόσο ὠραία ὁμιλία του καὶ τὴν προβολὴ εἰκόνων κοντὰ στὸν τόπο μας καὶ μᾶς εἶπε τόσα καὶ τόσα γιὰ τὶς ἱστορικὲς σχέσεις ποὺ ὑπάρχουν μεταξὺ Ἡπείρου καὶ Μακεδονίας — Ἡπειρωτῶν καὶ Μακεδόνων, αὐτῶν ἀπὸ τὴν ἔνωση τῶν ὁποίων γεννήθηκε ὁ Μεγάλος Στρατηλάτης Ἀλέξανδρος, ἀφοῦ ἡ μάνα του Ὀλυμπιάδα ἦταν Ἡπειρώτισσα.

Ἀλλὰ τὸ κορύφωμα τῶν ἐκδηλώσεων ἔγινε ἐκεῖ ποὺ ἡ ἱστορία μας θέλησε νὰ γράψει τὶς καλύτερες σελίδες της. Στὴν Ἡπειρὸ μας. Ἐκεῖ ὁ καθηγητῆς Φώτης Πέτσας ξενάγησε τοὺς ἐκδομεῖς στοὺς χώρους ποὺ ὁ βασιλεὺς Πύρρος εἶχε τὸ στρατόπεδό του (στὴν συμβολὴ τῶν ποταμῶν Ἀώου καὶ Βοϊδομάτη). Τοὺς ξενάγησε στὸ Καλπάκι καὶ τοὺς ἔφερε στὴν μνήμη τὸν ἠρωϊσμό τῶν πολεμιστῶν μας καὶ τῆς Ἡπειρώτισσας γυναίκας. Ἐπεσκέφθηκαν καὶ ξεναγήθηκαν στὴν πανέμορφη Ἀρίστη, τὴν Κόνιτσα καὶ τόσοις ἄλλους τόπους καὶ, ὅπως μάθαμε, ἔμειναν ἐνθουσιασμένοι.

Γιὰ ὅλα αὐτὰ ἐμεῖς οἱ Ἡπειρῶτες τῆς Θεσ/νίκης αισθανόμαστε τὴν ὑποχρέωση νὰ εὐχαριστήσουμε στὴν Ἑλληνικὴ Περιηγητικὴ Λέσχη.

Από αριστερά προς δεξιά: Ηρώς ούρα, Γεωργίου Αθανασίου, Σπυρίδων και Εύρα ούρα
αδελφοί των εκδηλώσεων της Γαλλικής Δημοκρατικής Συνοχής υπό την Ήρα

Ο ΤΣΑΜΙΚΟΣ ΓΑΜΟΣ ΣΤΑ ΚΑΤΩΧΩΡΙΑ ΤΩΝ ΦΙΛΙΑΤΩΝ

Ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ Σωτήρη Λάγγαρη

(Ἄγουρος τοῦ Χωριοῦ κι' ἐγώ,
παιδί κι' ἐγὼ τῆς στάνης, ὅσες
βολὲς κάμπους βουνά, στάνες,
χωριά, διαβαίνω κι' ὀργώματα
καὶ ρεματιές ΤΕΤΟΙΑ τραγούδια λέγω)
Κώστας Κρυστάλλης
(Προανάκρουσμα)

Α΄

Στὰ νοτιοδυτικὰ τοῦ νομοῦ Θεσπρωτίας, στὸ παλιὸ ΤΣΑΜΙΚΟ, βρίσκεται ἡ κωμόπολη τῶν Φιλιατῶν. Γύρω της, στοὺς πρόποδες τῶν βουνῶν, εἶναι σκορπισμένα ἀρκετὰ γραφικὰ χωριά. Ἐδῶ καὶ τριακόσια τόσα χρόνια ἴσως καὶ περισσότερα, κυνηγημένοι ἀπὸ τὴν ξωλοθρευτικὴ μανία τῶν Τούρκων κατέφυγαν, σὰν τὰ ἀγριοπούλια στοὺς λόγγους καὶ κρύφτηκαν ἐκεῖ, σκορπισμένες λίγες φαμίλιες:

Σὲ λίγο διάστημα ὁ πληθυσμὸς ἄρχισε νὰ μεγαλώνει, κι' ἔτσι σιγὰ - σιγὰ ἔγιναν τὰ κατωχώρια τῶν Φιλιατῶν, ὅπως τὰ ἔλεγαν τότε καὶ τώρα. Ἐκεῖ σ' αὐτὰ τὰ χωριά ἡ ζωὴ συνεχιζόταν μέχρι τὸν δεῦτερο παγκόσμιον πόλεμον καὶ συνεχίζεται ὡς τὰ σήμερα, ἀπὸ τοὺς λίγους κατοίκους ποὺ ἔχουν μείνει, μ' ἓνα ξεχωριστὸ ρυθμὸ μ' ἓνα δικό τους τρόπο. Τ' ἀποτελοῦσαν ὅλες οἱ τάξεις τῶν ἀνθρώπων: γεωργοί, τεχνίτες, κτηνοτρόφοι, ἐπιστήμονες. Οἱ πῖο πολλοὶ τοὺς ὅμως ἔφευγαν γιὰ τὴν ξενιτεὶά μακριὰ ἀπὸ τὰ χωριά τους. Ἄφηναν πίσω τοὺς γονεῖς, ἀδέλφια, πολλὰς φορὲς νιόπαντρη γυναίκα, καὶ μικρὰ παιδιά. Ποτὲ τοὺς δὲν τοὺς ξεχνοῦσαν, ὅσον καιρὸ κι' ἂν τοὺς κρατοῦσε μακριὰ ἢ ξενιτεία. Πῖο πολὺ ὅμως θυμόνταν τὸ ὁμορφὸ χωριὸ τους. Μὲ τραγούδια ἔφευγαν ἀπ' τὰ χωριά τους γιὰ τὴν ξενιτεία. Μὲ τὰ τραγούδια γύριζαν καὶ πάλι πίσω.

Ἐνα ἀπὸ τὰ πολλὰ εἶναι καὶ τὸ παρακάτω.

Θυμήθηκα τὴν ξενιτεία
καὶ θέλω νὰ πηγαίνω
— Σήκου μάννα μ' καὶ ζύμωσε
τοῦ γιοῦ σου παξιμάδια
Μὲ πόνο βάζει τὸ νερὸ
μὲ δάκρυα τὸ ζυμώνει
καὶ μὲ πολὺ παράπονο
βάζει φωτιά στὸ φούρνο.

— Ἄργησε φοῦρνε, νὰ καεῖς
 κι' ἐσὺ ψωμί νὰ γένεις
 γιὰ νὰ περάσει ὁ Κερατζῆς
 νὰ μείνει ὁ γιός μου πίσω.

— Τὸν λόγο δὲν ἀπόσωσε
 τὸν λόγο δὲν ἀπόειπε
 κι' ὁ κερατζῆς ἀπέρασε
 ἀπὸ τὸ μεσοχώρι.

Τελάλη βάζει καὶ φώναζε, Τελάλη καὶ φωνάζει

— Ποιὸς εἶναι γιὰ τὴν ξενιτειά
 Ποιὸς εἶναι γιὰ τὰ ξένα
 — Ὁ γιός μου εἶναι γιὰ ξενιτειά
 Ὁ γιός μου γιὰ τὰ ξένα.

Ὡρα καλή, καλέ μου γιέ καὶ στὸ καλὸ νὰ πάνεις
 καὶ νὰ μᾶς στέλνεις γράμματα κάπου νὰ μᾶς θυμᾶσαι ...

Κι' ἐκεῖ στὴν ξενιτειά οἱ Ἡπειρώτες, ἀφοῦ καζάντιζαν, (ὅπως ἔλεγαν τότε) ἔβγαζαν πολλὰ λεφτά, γύριζαν πίσω στὰ χωριά τους καὶ ξανάσμιγαν μὲ τοὺς δικούς τους. Ἔτσι εὔρισκαν τὴν εὐκαιρία οἱ νέοι νὰ παντρευτοῦν τὴν καλή τους ν' ἀνοίξουν σπίτι μὲ πολὺ βιὸς νὰ κάνουν πολλὰ παιδιά νὰ γεμίσει τὸ χωριό. Μ' αὐτὴ τὴν προσμονὴ κυλοῦσε ὁ καιρὸς ἐκεῖ καὶ τὰ χωριά μεγάλωναν καὶ ὁμόρφαιναν τόσο πὺ τὸ ἓνα συναγωνιζόταν τὸ ἄλλο στὸ νοικοκυριό, στὴν παστράδα, στὴν ἐμφάνιση καὶ στὸν πολιτισμό. Ἀπὸ τὴν ξενιτειά ὁ ξενιτεμένος ἠπειρώτης ἔφερνε κάθε καλὸ καὶ προοδευτικὸ πὺ τὸ ἀντάμωνε μὲ τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμά του καὶ τὴν γραφικότητα τοῦ χωριοῦ του, σὲ τέτοιο βαθμὸ πὺ οἱ ντόπιοι λογοτέχνες καὶ χρονογράφοι νὰ τὰ ἀποκαλοῦν μικρὰ Παρίσια.

Ἡ ἐπιστροφὴ λοιπὸν τοῦ νέου στὸ χωριὸ συνδυαζόταν μὲ τὸν χρόνον πὺ θὰ ἔπρεπε νὰ παντρευτεῖ. Ὁ Ἡπειρώτης τὸ εἶχε αὐτὸ βίωμά του, ὅπως χαρακτηρι- στικὰ τὸ λέει καὶ ἡ παροιμία (παπούτσια ἀπὸ τὸν τόπον σου κι' ἄς εἶν' καὶ μπαλωμένα). Τὸ γεγονὸς λοιπὸν αὐτὸ τῆς παντρειάς ἐκεῖ στὸ ΤΣΑΜΙΚΟ γινόταν καὶ γίνεται μὲ μιὰ ξεχωριστὴ λαμπρότητα καὶ τελετουργία. Τὸν γάμον θεωροῦσαν σὰν τὸ μεγαλύτερον γεγονὸς στὴ ζωὴ τους. Κακοτράχαλος ὁ τόπος πὺ ζοῦσαν οἱ ἠπειρώτες, τὸ ἴδιο σκληρὴ καὶ δύσκολη ἦταν καὶ ἔμεινε μέχρι καὶ σήμερον ἡ ζωὴ τους.

Ἀκόμα πιὸ δύσκολη ἦταν ἡ ζωὴ τῆς Ἡπειρώτισσας γυναίκας, γιὰ τὴν ζοῦσε πιὸ σκληρὰ κι' ἀπ' αὐτὸν τὸν ἄνδρα. Ὄταν θὰ ἔφτανε ἡ ὥρα τῆς παντρειάς ἡ γυναίκα ἔπρεπε νὰ φύγει ἀπὸ τὸ πατρικὸ τῆς σπίτι καὶ νὰ πάει νὰ ζήσει μὲ τὸν ἄνδρα τῆς στὸ δικό του. Γι' αὐτὸ ἔπρεπε νὰ γίνῃ ὑπάκοη καὶ καρτερικὴ,

ύπομονετική και πρόθυμη. Περισσότερο να πούμε ότι έπρεπε να γνωρίζει όλο το νοικοκυριό του σπιτιού.

Από την ώρα που θα γεννιόταν κάτι βαρύνει πλάκωνε το σπίτι. Γιατί το κορίτσι (ή τσούπρα) ήθελε προικισμένο πολύ και οι γονείς της θα έπρεπε να κουραστούν πολύ για να την προικίσουν. Λίγες ήταν οι χαρές του κοριτσιού σ' αυτά τα χωριά. Δεμένη με τα παμπάλαια ήθη και έθιμα της σκλαβωμένης Ήπειρου ζούσε σαν σκλάβο και ο άντρας της ήταν ο ΑΦΕΝΤΗΣ της ζωής της (έτσι συνήθως τον αποκαλούσε). "Οφείλει σ' αυτόν λοιπόν τυφλή υπακοή σε ότι εκείνος διέταζε ή απεφάσιζε.

Η φορεσιά της ήταν λιτή και απέριτη. Στο κεφάλι της φορούσε πάντα σφιχτοδεμένο μαύρο μαντήλι, το φουστάνι της φαρδύ και μακρύ έφτανε μέχρι τον αστράγαλο, στην μέση της έδενε την μακρυνά ποδιά της, και τα μαλλιά τα είχε σφιχτή κοτσίδα. Το βάδισμά της γοργό και αγέρωχο δεν έπαυε να δείχνει την έντονη λυγερή κορμοστασιά της γραφικής Ήπειρωτοπούλας.

Στενά και περιορισμένα θα περνούσαν τα χρόνια της ως την ώρα που οι δικοί της θα της διάλεγαν τον καλό της. Αυτή χωρίς καμιά διαμαρτυρία δεχόταν την απόφασή τους καρτερικά και με χαρά, έτσι πίστευε ή Ήπειρώτισσα, αυτό ήταν, το τυχερό της. Το ίδιο ίσχυε και για τον νέο, εκτός αν αυτός είχε καμμία προτίμηση ή συμπάθεια δική του, και γιατί όχι κανένα κρυφό έρωτα.

Το κοινό λοιπόν αυτό γεγονός του γάμου άρχιζε με χορούς και τραγούδια, με γλέντια και με κρασοπότια, σ' ένα ξεφάντωμα, σε μια εύωχία που τους θύμιζε ίσως παμπάλαιες γιορτές που έχουν την ρίζα τους απ' την πανάρχαια εποχή των αρχαίων Ίλλυριών, του Πύρρου, των Θεσπρωτών και των Τσάμιδων.

Στη χαρά (έτσι λέγεται ο γάμος) συμμετέχει όλο το χωριό καθώς και οι πλησιέστεροι συγγενείς από τα γύρω χωριά. "Όλοι μαζί έπρεπε να γιορτάσουν το μεγάλο εύτυχες αυτό γεγονός του γάμου. "Ας σημειωθεί ότι τα παιδιά έδω στην Ήπειρο τα παντρεύουν μικρά, γιατί οι ανάγκες του σπιτιού είναι μεγάλες. Χρειάζονται την νύφη να τους κάνει τις δουλειές τους και το αγόρι θα βοηθήσει τον πατέρα.

Μικροί και άγνοιοι φθάνουν οι νέοι στην εύλογη μέρα του γάμου. Ο άρραβώνας στα χωριά αυτά διαρκούσε τόσο, όσος χρόνος χρειαζόταν κι απ' τα δύο μέρη για να έτοιμαστούν και ώριζαν την ημέρα του γάμου. Μια βδομάδα προ του γάμου άρχιζαν οι προετοιμασίες. Από την Δευτέρα έστελναν από έναν συγγενή τους και καλούσαν όλο το χωριό. "Ετσι ήταν στα χωριά αυτά κοινή ή χαρά κοινή και ή λύπη. "Όλοι μαζί χαιρόνταν, όλοι μαζί λυπούνταν, αδελφομένοι τα περνούσαν όλα και την εύτυχία και την δυστυχία, μαζί τα μοιράζονταν, κοινή μοίρα τους ένωσε όλους.

Από τη Δευτέρα λοιπόν το πρωί άνοιγαν οι πόρτες και του γαμπρού και της νύφης (με τα δυο τά φύλλα) και δέχονταν τους καλεσμένους. Συνήθως πήγαιναν γυναίκες φορτωμένες με ξύλα, με τα όποια θα βράσουν τα φαγητά στα καζάνια και θα ψήσουν στο φούρνο τα ψητά την ημέρα του γάμου.

“Όλη ἡ ζωὴ τοῦ ἠπειρώτη εἶναι ἓνα τραγούδι. Μὲ τὸ τραγούδι καὶ τὸ χορὸ ὁ ἠπειρώτης δείχνει τὸν ἴδιο του τὸν ἑαυτό. Τὴν κάθε ἐκδήλωση τῆς ζωῆς του τὴν ἔκανε τραγούδι. Μὲ τὸ τραγούδι γεννιέται, μὲ τὸ τραγούδι καὶ τὸ χορὸ νανουρίζεται καὶ μεγαλώνει, μὲ τὸ τραγούδι πάει στὴν ξενιτειά, (ὅπως γράφουμε καὶ παραπάνω), τραγούδια λέει στὴν ξενιτειά πὺ τοῦ θυμίζου τὸ χωριό του καὶ τοὺς δικούς του. Μὲ τὰ τραγούδια παντρεύεται, μ’ αὐτὰ ἐξυμνεῖ τὸν ἔρωτα, τὴν λεβεντιά, ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς κλεφτουριάς, τοὺς ἀγῶνες τοῦ σκλαβωμένου ἠπειρώτη ἐνάντια στὴν τουρκιά ὡς τὰ σήμερα. Τραγούδια θὰ ποῦνε ὅταν γυρίζοντας τὰ χειμωνιάτικα βράδια ἀπὸ τὸ τίναγμα καὶ τὸ μάζεμα τῆς ἐλιάς, τὸ θέρο καὶ τὸ σκάλο τὸ καλοκαίρι. Μαζεμένοι στὸ μικρὸ καφενὲ τοῦ χωριοῦ, πίνοντας τὸ γλυκόπιτο ρακὶ (τὸ τσίπουρο) θὰ ἔρθουν στὸ κέφι καὶ θὰ ποῦν τραγούδια πότε χαρούμενα καὶ πότε λυπημένα. Τέτοια τραγούδια λοιπὸν θὰ ποῦνε καὶ στὸν γάμο μαζὶ μὲ ἄλλα πολλὰ πὺ θὰ τὰ θυμηθοῦν οἱ πρωτοτραγουδιστάδες τοῦ χωριοῦ καὶ τὸ πρῶτο τραγούδι ἀρχινᾶ ἔτσι!

Κὺρ -γιέ ποιὸς τὸν κάνει
τοῦτον καινούργιο γάμο
τοῦτον καινούργιο γάμο
τὸν ὄμορφο τὸν γάμο.

ἌΟ πατέρας μου τὸν κάνει
τοῦτον καινούργιο γάμο
τὸν ὄμορφο τὸν γάμο
—Μὲ γειά του μὲ χαρά του.
νὰ προκόψουν τὰ παιδιὰ του.

Κὺρ γιέ ποιὸς τὸν κάνει, τοῦτον καινούργιο γάμο
τοῦτον καινούργιο γάμο τὸν ὄμορφο τὸν γάμο.
—Ἄ μάνα μου τὸν κάνει τοῦτον καινούργιο γάμο
τὸν ὄμορφο τὸν γάμο, μὲ γειά της μὲ χαρά της
νὰ προκόψουν τὰ παιδιὰ της.
— Τ’ ἀδέλφια μου τὸν κάνουν τοῦτον καινούργιο γάμο
τοῦτον καινούργιο γάμο, τὸν ὄμορφο τὸν γάμο.
—Μὲ γειά τους μὲ χαρά τους γρήγορα καὶ στὰ δικά τους.

Μὲ αὐτὰ καὶ ἄλλα τραγούδια ἀνοίγει ὁ γάμος τὴν πρώτη μέρα, καὶ στὰ δυὸ τὰ σπίτια καὶ τοῦ γαμπροῦ καὶ τῆς νύφης, ἀπὸ τίς γυναῖκες πὺ ὅπως εἶπαμε θὰ πᾶνε μὲ τὰ ξύλα.

Τὴν προίκα ἀπὸ τό σπίτι τῆς νύφης θὰ τὴν πάρουν τὴν Πέμπτη. Ἄ προίκα ἀποτελεῖται ἀπὸ ροῦχα πολλὰ, βελέντζες, σαῖσματα, παπλώματα, μαξιλάρια, καὶ ἀπὸ μιὰ κασέλλα (μεγάλο ξύλινο μπαοῦλο) κεντημένο καὶ στὴ μέση εἶναι

χαραγμένο τὸ ὄνομα τῆς νύφης. Μέσα στὴν κασέλλα βάζουν τὰ ψιλὰ τὰ ροῦχα καθὼς καὶ τὰ πεσκέσια (δῶρα) γιὰ τοὺς συγγενεῖς τοῦ γαμπροῦ.

Ἐκτὸς τοῦ σπίτι τοῦ γαμπροῦ ξεκινοῦν δυὸ ἢ τρία ζῶα (ἄλογα) μὲ τοὺς ἀγωγιάτες καὶ πηγαίνουν στὸ σπίτι τῆς νύφης. Ἐκεῖ θὰ τοὺς κεράσουν ἀλλάζοντας τὶς εὐχὲς τοῦ γάμου (καλορίζικα, νὰ προκόψουν κ.λ.π.) καὶ ὕστερα φορτώνουν τὸ προικιό. Στὰ καπίστρια τῶν ἀλόγων δένουν ἀπὸ ἓνα μεγάλο μαντήλι μὲ κρόσια. Τὰ μαντήλια αὐτὰ μετὰ τὸ ξεφόρτωμα τῆς προίκας τὰ παίρνουν οἱ ἀγωγιάτες.

Τὴν Παρασκευὴ τὸ βράδυ, μιὰ ὁμάδα ἀπὸ πολλὰ παιδιὰ μικρὰ καὶ μεγάλα συγγενεῖς τοῦ γαμπροῦ ξεκινοῦν γιὰ τὸ σπίτι τῆς νύφης γιὰ νὰ τὴν καλέσουν. Τὸ κάλεσμα ἀποτελεῖται ἀπὸ ἓνα πιάτο γεμάτο μὲ δίπλες (οἱ δίπλες γίνονται ἀπὸ ζυμάρι ποὺ τὸ ἀνοίγουν φύλλα καὶ τὶς κάνουν διάφορα σχέδια καὶ σχήματα καὶ τὶς ψήνουν μὲ λάδι στὸ τηγάνι, ἔτσι ὅπως εἶναι ζεστές τὶς βουτᾶν στὸ μέλι καὶ τὶς κερνοῦν). Οἱ δίπλες λοιπὸν ἀποτελοῦν τὸ κύριο κέρασμα τοῦ γάμου. Μὲ τὶς δίπλες σκεπασμένες μὲ ἓνα ἄσπρο μαντήλι σ' ἓνα μεγάλο πιάτο καὶ μὲ μιὰ φλασκιά (μπουκλίτσα) γεμάτη κρασί ξεκινοῦν νὰ καλέσουν τὴ νύφη. Αὐτὰ τὰ κρατάει ἓνα παιδί ποὺ θὰ πρέπει νὰ ζοῦν οἱ γονεῖς του. "Ὅταν φθάσουν στὸ σπίτι τῆς νύφης γιὰ νὰ μαθευτεῖ τὸ χαμπέρι (γεγονὸς τοῦ γάμου) ρίχνουν δυὸ τρεῖς τουφεκιές ἀπὸ τὸ σπίτι τῆς νύφης. Ἐκεῖ θὰ τοὺς ὑποδεχθοῦν μὲ χαρὰ, κερνοῦν τὰ παιδιὰ δίπλες καὶ ἄλλα γλυκά, τοὺς ἀλλάζουν τὰ κέρασμα ποὺ ἔστειλαν ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ καὶ ἀφοῦ εὐχηθοῦν οἱ ὄρες οἱ καλὲς τὰ παιδιὰ γυρίζουν καὶ πάλι στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ.

Ἐδῶ θὰ τοὺς κάνουν τραπέζι καὶ ἀφοῦ φᾶνε ἀρχίζουν τὰ τραγούδια τοῦ γάμου μὲ τὸ ἐξῆς χαρακτηριστικό.

Τρῶτε γιὰ νὰ πίνουμε μωρὲ παιδιὰ
 τρῶτε γιὰ πίνουμε Ντουλμπέρια μου.
 Καὶ μὴν παραπίνετε μωρὲ παιδιὰ
 καὶ μὴν παραπίνετε λεβέντες μου.
 Τὶ αὔριο στράτες ἔχουμε μωρὲ παιδιὰ
 τὶ αὔριο στράτες ἔχουμε λεβέντες μου.
 Στράτες καὶ στρατέματα μωρὲ παιδιὰ
 στράτες καὶ στρατέματα λεβέντες μου.
 Νύφη θὲ νὰ πάρουμε μωρὲ παιδιὰ
 νύφη θὲ νὰ πάρουμε λεβέντες μου.
 Στὸν ἀπάνω μαχαλὰ μωρὲ παιδιὰ
 στὸν ἀπάνω μαχαλὰ λεβέντες μου.
 Κι ἂν δὲν μᾶς τὴν δόκουνε μωρὲ παιδιὰ
 κι ἂν δὲν μᾶς τὴν δόκουνε λεβέντες
 πόλεμο θὰ στήσουμε μωρὲ παιδιὰ
 πόλεμο θὰ στήσουμε λεβέντες μου.

Κι ὅποιον εὔρει ὁ θάνατος μωρὲ παιδιὰ
 κι ὅποιον εὔρει ὁ θάνατος λεβέντες.
 Ὅλοι θὰ τὸν κλάψωμε μωρὲ παιδιὰ
 ὅλοι θὰ τὸν κλάψωμε λεβέντες μου.
 Στὸν Ἄφέντη τὸν Χριστὸ μωρὲ παιδιὰ
 στὸν Ἄφέντη τὸν Χριστὸ λεβέντες μου.
 Στὴν κυρὰ τὴν Παναγιὰ μωρὲ παιδιὰ
 στὴν κυρὰ τὴν Παναγιὰ λεβέντες μου.

Ἄλλο τραγούδι:

Ὅλη τούτην τὴν ἑβδομάδα
 τοῦ καλοῦ γαμπροῦ ἢ μάννα
 μόν' ζυμώνει καὶ κουφίζει
 καὶ τοὺς δρόμους καθαρίζει
 ρόϊδα μῆλα τοὺς γεμίζει
 νὰ διαβεῖ ὁ γαμπρὸς κι' νύφη.

Ἄφοῦ γλεντήσουν ὡς ἀργά, εὔχονται οἱ ὄρες οἱ καλὲς καὶ τὰ παιδιὰ
 πηγαίνουν στὰ σπίτια τους. Τὸ Σάββατο τὸ βράδυ κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο θὰ
 καλέσουν τὸν κουμπάρο (τὸν Νοῦνο) ποὺ θὰ στεφανώσει τὰ νιόγαμπρα.

Ἄς σημειωθεῖ ὅτι ὁ κουμπάρος ποὺ θὰ στεφανώσει θὰ πρέπει νὰ ἔχει βαπτίσει ὁ
 ἴδιος ἢ ἄλλος συγγενῆς του τὸν γαμπρό.

Τὴν ἄλλη μέρα ξημερώνοντας Κυριακῆ, τὰ πάντα εἶναι ἔτοιμα γιὰ τὸ γάμο.
 Ἄπο βραδὺς στὶς αὐλὲς καὶ τῶν δυὸ σπιτιῶν τοῦ γαμπροῦ καὶ τῆς νύφης
 σφάζουν τρία ἢ τέσσερα σφαχτὰ (τραγιὰ ἢ βετούλια), ἀνάλογα μὲ τοὺς
 καλεσμένους ποὺ θὰ ἔχει ὁ καθένας τους. Τὰ κρέατα θὰ τὰ χωρίσουν σὲ μερίδες
 γιὰ νὰ φτιάξουν τὰ διάφορα φαγητὰ καὶ ψητὰ γιὰ τὸ τραπέζι τοῦ γάμου, καθὼς
 καὶ τοὺς ποικίλους μεζέδες ἀπὸ τὰ ἐντόσθια τῶν ζώων. Τὰ φαγητὰ τὰ ἐτοιμάζουν
 εἰδικευμένες μαγείρισσες τοῦ χωριοῦ.

Ὁ γάμος γίνεται συνήθως τὸ πρωὶ τῆς Κυριακῆς, μετὰ τὴν ἀπόλυση τῆς
 ἐκκλησίας. Ὅλο τὸ χωριὸ συγκεντρώνεται σιγὰ σιγὰ καθὼς καὶ οἱ ξένοι
 καλεσμένοι ποὺ ἔρχονται ἀπὸ τὰ γύρω χωριά, καὶ φέρουν καὶ δῶρα ἢ στὸ γαμπρό
 ἢ στὴ νύφη.

Οἱ γεροντότεροι τοῦ χωριοῦ θὰ πρέπει νὰ πᾶνε στὸ σπίτι τῆς νύφης γιὰ νὰ
 τὴν ξεκινήσουν.

Ὅταν φθάσει ἡ ὥρα τοῦ γάμου, οἱ παντρεμένες γυναῖκες (συγγενεῖς τῆς
 νύφης) τὴν παίρνουν καὶ τῆς ντύνουν τὴν στολὴ της. Ἡ στολὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ
 τὰ ἑξῆς ἐνδύματα: Ἄπο ἓνα φουστάνι μεταξωτὸ μακρὸ μέχρι τὸν ἀστράγαλο μὲ
 πιέτες, μὲ ρίγες διάφορες, ἀπὸ ἓνα γιλέκο μὲ κουμπιὰ μπρισημένα, (τὴ
 σαρταμάκα ὅπως τὴ λένε), ἀπὸ μιὰ ποδιὰ γκιζένια, στολισμένη ὅπως καὶ τὸ

γιλέκο με κλάδες και λουλούδια χρυσαφένια, από ένα μαύρο μαντήλι, κεντημένο γύρω γύρω με μπιρμπίλες, ανθάκια, διάφορα χρώματα, στο στήθος της κρεμούν δυο ή τρεις σειρές (άρμαθιές) φλουριά κωνσταντινάτα.

Τὰ ἄλλα μέρη τῆς φορεσιᾶς της θὰ τῆς τὰ φέρει ὁ γαμπρὸς καὶ θὰ τῆς τὰ φορέσουν ἐκείνη τὴν ὥρα τραγουδώντας.

Ἐποὶ λοιπὸν τὴν ντύσουν, ἀπὸ κείνη τὴ στιγμή χαμηλώνει τὰ μάτια καὶ προχωρεῖ ἔτσι σεμνὰ κάτω ἀπὸ τὸ εἰκόνημα τοῦ σπιτιοῦ, σταυροκοπιέται κάνοντας τρεῖς φορές μετάνοιες, μιὰ στὸ Χριστό, μιὰ στὴν Παναγιὰ καὶ μιὰ σ' ὄλους τοὺς Ἁγίους γιὰ νὰ εἶναι καλὸ τὸ ξεκίνημά της. Σὰν δείγμα ταπεινοφροσύνης, πρῶτα θὰ πάρει καὶ θὰ φιλήσει τὸ χέρι τοῦ πιὸ μικροῦ παιδιοῦ ποὺ θὰ τύχει νὰ βρίσκεται κείνη τὴν ὥρα στὸ σπίτι. Ἐτσι ἀπὸ τὸν πιὸ μικρὸ μὲ τὴν σειρά φθάνει ὡς τὴν μάννα της καὶ τὸν πατέρα της. Οἱ δικοὶ της τὴν φιλοῦν καὶ μὲ λυγμοὺς καὶ δάκρυα στὰ μάτια τῆς εὐχονται καλορίζικη, νὰ ἔχει καλὴ προκοπὴ καὶ νὰ γίνεῖ ἄξια νοικοκυρὰ στὸ καινούργιο της σπιτικό. Αὐτὴ εἶναι καὶ ἡ πιὸ συγκινητικὴ στιγμή, ὅλοι κλαῖνε γιὰ τὴν φθάνει ἡ ὥρα ποὺ θὰ ἀποχωριστοῦν. Σὲ λίγο ἕνα καινούργιο σπίτι θὰ τὴν περιμένει μὲ καινούργια ἀδέλφια καὶ γονεῖς. Μετὰ ἀπὸ αὐτὴ τὴ στιγμή τὴν τόσο συγκινητικὴ γιὰ ὄλους, οἱ γυναῖκες τὴν βάζουν στὴν κορυφὴ τοῦ σπιτιοῦ στὸν ὄντὰ (ὄντὰς εἶναι τὸ δωμάτιο ὑποδοχῆς τὸ σημερινὸ σαλόνι) καὶ ἀρχίζουν νὰ τῆς τραγουδοῦν μὲ τὸ παρακάτω τραγούδι.

Στὴν καινούργια τὴ γωνιὰ
φύτρωσε μιὰ λεμονιά
τώρα μοῦ τὴν παίρνουν ἄλλοι
πῶς θὰ κάνω ἐγὼ καμάρι.

Ἄλλο:

Ντύσου στολίσου Λυγερὴ
ντύσου στολίσου κόρη
τί θάρθουν οἱ συμπεθέροι
νύφη γιὰ νὰ σὲ πάρουν.

Ἄλλο:

Στέκει ἡ νύφη λυγερὴ
μωρ' κοντὴ μωρ' μπεκιάρια
καὶ στολιμανίζεται
μωρ' κοντὴ μωρ' μπεκιάρια
ποῦ θὰ πάει μακρυὰ
μακρυὰ στὰ μακρινὰ
μωρ' κοντὴ μωρ' μπεκιάρια.

Ἄλλο:

Μῆλο μου κόκκινο
 ρόιδο γραμμένο
 Τὶ ἔχεις καὶ θλίβεσαι
 κι ἀναστενάζεις
 — Τώρα χωρίζομαι γλυκοὺς γονέους
 τώρα χωρίζουμε γλυκὰ μ' ἀδέλφια.

Ἄλλο:

Ὅρε μῆλο τῆς μηλιᾶς
 καὶ κορμὶ τῆς ἀγκαλιᾶς,
 Ὅρε μῆλο μου γραμμένο
 καὶ κορμὶ ζωγραφισμένο,
 Ὅρε μῆλο χιώτικο καὶ κορμὶ Γιαννιώτικο
 Λέφκα μου μὲ τὰ ἄσπρα φύλλα
 καὶ μηλιά μου μὲ τὰ μῆλα.

Ἄλλο:

Λεμονιά μὲ τὰ λεμόνια
 λεημονίσαι με καὶ μένα.
 Τὰ λεμόνια εἶναι ξένα
 Δὲ σὲ λεημονάω ἐσένα
 τᾶχει ὁ ἀφέντης μετρημένα
 κι' ἡ κυρὰ λογαριασμένα.

Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ προετοιμασίες συνεχίζονται μὲ τὸν ἴδιο ρυθμὸ καὶ στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ. Τὴν ἴδια ὥρα καλοῦν τὸν Μπαρμπέρη (τὸν κουρέα τοῦ χωριοῦ) νὰ ξυρίσουν τὸν γαμπρό, καὶ τὴν ὥρα ποὺ ἐκεῖνος τὸν περιποιεῖται καὶ τὸν ξυρίζει, οἱ φίλοι του τοῦ λένε τὸ παρακάτω τραγούδι.

Λούζεται ὁ γιὸς τοῦ Βασιλιᾶ
 καὶ πάει νὰ στεφανώσει.
 Ξυράφι μου ἐλεφάντινο
 κι ἀκόνι ἀπὸ τὴν πόλη
 ἀνέσια ἀνέσια νὰ διαβείς
 τρίχα νὰ μὴν τοῦ κόψεις.

Ἔτσι μ' αὐτὴ τὴν λεπτομέρεια φτάνουν στὸ τέλος τῶν προετοιμασιῶν στὸν πάτο, ἐξ οὗ καὶ ἡ παροιμία (στὸν πάτο ξυρίζουν τὸν γαμπρό). Ἀφοῦ τὸν ντύσουν

τὸ γαμπριάτικο μαῦρο του κοστούμι καὶ φθάσει ἡ ὥρα τοῦ ξεκινήματος, παίρνουν κι ἐδῶ τὸν γαμπρὸ καὶ τὸν πηγαίνουν στὸ εἰκονοστάσι τοῦ σπιτιοῦ καὶ κάνει κι αὐτὸς τρεῖς μετάνοιες καὶ ὅλοι τοῦ εὐχονται γιὰ τὸ καλὸ ξεκίνημα οἱ ὄρες οἱ καλές, ἐνῶ στὴν αὐλὴ τὸ ψίκι ἐτοιμάζεται. (Ψίκι λέγεται ἡ ὅλη πομπὴ τοῦ γάμου δηλαδὴ ὅλος ὁ κόσμος ποὺ θὰ πάει νὰ πάρει τὴ νύφη).

Συνεχίζεται

Φωτογραφία ἀπὸ ἓναν γάμο στὸ Φοινίκι Φιλιατῶν. Διακρίνονται ὁ γαμπρός, ἡ νύφη, ὁ κουμπάρος καὶ τὸ ψίκι.

ΤΑ ΕΣΠΕΡΙΔΟΕΙΔΗ ΣΤΗΝ ΑΡΤΑ

περίληψη από τὸ βιβλίο τοῦ Κώστα Βάγια

Δὲ μπορούμε νὰ ξέρουμε ἀκριβῶς πότε ἔγινε γνωστὴ ἡ καλλιέργεια τῶν ἐσπεριδοειδῶν στὴν Ἑλλάδα. Ὁ μῦθος μᾶς βεβαιώνει ὅτι ἀπὸ τὴν πατρίδα τους τὴν Ἰνδία περνᾶνε στὴ Μηδία καὶ στὴν Περσία γιὰ νᾶρθουν μετὰ στὴν Ἑλλάδα.

Μπορεῖ ἡ Ἑλλάδα νὰ μὴν εἶναι ἡ πατρίδα τῶν ἐσπεριδοειδῶν, μπορεῖ καὶ νὰ μὴ ξέρουμε σίγουρα τὸ πότε τὰ δέχτηκε, εἶναι ὅμως βέβαιο ὅτι τὰ ἐσπεριδοειδῆ στὴν Ἑλλάδα βρῆκαν θὰ λέγαμε μιὰ πολὺ καλὴ τύχη. Ἀπὸ τὸν Ἀγάπιο τὸ γνωστὸ ἱερομόναχο τῆς Κρήτης τοῦ 17ου αἰ. μαθαίνουμε ὄχι μόνον τὸν τρόπο πὺ καλλιεργοῦνται τὰ ἐσπεριδοειδῆ ἀλλὰ καὶ τὶς θεραπευτικὲς τους ἰκανότητες σύμφωνα μὲ τὴ Λαϊκὴ ἀντίληψη τῆς ἐποχῆς. π.χ. γιὰ τὸ κίτρο.

«Τὸ φλούδι τοῦ κίτρου καὶ ὁ σπόρος εἶναι θερμά, καὶ κάμουν καὶ τὰ ἄλλα φαγητὰ νὰ χωνεύουν ὀγλίγωροι καὶ μάλιστα ὁ σπόρος εἶναι ἀντιφάρμακον καὶ εἰς δάγκαμα σκορπίου νὰ τὸ πίνουν καὶ εἰς ἄλλα ἰοβόλων θηρίων δαγκάματα» ἢ γιὰ τὸ νεράτζι «ὄλα τὰ ξυνὰ εἶναι ψυχρὰ καὶ δυσάρεστα τοὺς ἐπιληπτικούς ὅσοι ἔχουσι φλέγμᾶ πολὺ καὶ οἱ γέροντες μὴ τὰ τρώγουσι» κ.λ.π.

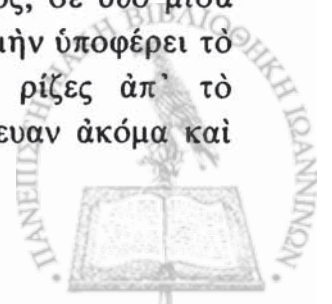
Γιὰ τὰ μεταγενέστερα χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας μαθαίνουμε πολὺ περισσότερα (κι αὐτὰ βέβαια ἀπὸ ξένους περιηγητές) γιὰ τὴν καλλιέργεια τῶν ἐσπεριδοειδῶν.

Ἡ Ἡπειρος δὲν ὑστερεῖ σὲ σχέση μὲ τὶς ἄλλες περιοχές. Στὴν Πάργα ἡ κιτριὰ ἀρχίζει νὰ καλλιεργεῖται πρὶν ἀπὸ τὸν 18ο αἰ. καὶ τὰ κίτρα τῆς ποιοτικὰ ἦταν ἀπ' τὰ καλύτερα καὶ στὴ γέυση καὶ στὸν ὄγκο καὶ στὴ φλούδα καὶ τὸ σχῆμα. Τὸ ἴδιο καὶ τὰ πορτοκάλια. Ἐκεῖ ὅμως πὺ πραγματικὰ φημίζεται ἡ καλλιέργεια τῆς πορτοκαλιάς εἶναι ἡ Ἄρτα. Τὸ πλούσιο ἔδαφος τῆς εἶναι κατάλληλο γιὰ φυτὰ μὲ πολλοὺς χυμούς.

Σύμφωνα μὲ τὴ φορολογικὴ διαδικασία ἐπὶ Τουρκοκρατίας οἱ κάτοικοι πληρώνουν σὲ εἶδος τὰ 4/10 τῆς περιουσίας τους στὸν πασᾶ τῆς περιοχῆς καὶ στὴν προκειμένη περίπτωση οἱ Ἄρτινοὶ εἶναι γνωστὸ ὅτι πλήρωναν χιλιάδες ὀκάδες πορτοκάλια καὶ ἄλλα ἐσπεριδοειδῆ στὸν Ἀλῆ Πασᾶ πὺ ἀνῆκε ἡ περιοχή.

Ἰδιόρρυθμη ἦταν ἡ καλλιέργεια τῶν πορτοκαλιῶν στὴν Ἄρτα γράφει ὁ γνωστὸς περιηγητὴς Leake.

Ἡ μέθοδός τους ἦταν ἡ καταβολάδα. Φύτευαν ὀλόκληρα κλωνάρια κι ἀφοῦ ξεφλούδιζαν τὸ σημεῖο πὺ θὰ ἔκοβαν τὸ κλαδί, τὸ τύλιγαν μ' ἓνα κομμάτι προβατοτόμαρο καὶ στερέωναν γύρω του μιὰ ποσότητα χώματος, σὲ δυὸ μισὰ δοχεῖα πὺ στηρίζονταν στὸν κύριο κορμὸ τοῦ δένδρου γιὰ νὰ μὴν ὑποφέρει τὸ κλαδί ἀπ' τὸ βάρος. Πολὺ γρήγορα ἔβγαιναν στὸ χῶμα ρίζες ἀπ' τὸ ξεφλουδισμένο δαχτυλίδι. Πριόνιζαν τότε τὸ κλαδί καὶ τὸ φύτευαν ἀκόμα καὶ

γεμάτο με πορτοκάλια. Έτσι είχαν καλὸ εἰσόδημα σ' ἓνα, δύο ἢ τρία χρόνια ἀντὶ δέκα πού ἀπαιτοῦσε ἡ μέθοδος τοῦ φυκυρίου.

Τὰ ἐσπεριδοειδῆ γενικὰ καλλιεργοῦνταν στοὺς κήπους τῆς πόλης, στὸ χῶρο μέσα ἀπ' τὴ Γέφυρα, στὴν περιοχή πρὸς τὸ Πέτα κι ἔφτανε μέχρι τὸ Γλυκόρριζο καὶ τὸν Ἅγιο Γεώργιο. Οἱ παγετοὶ βέβαια περιορίζαν σημαντικὰ τὴν καλλιέργεια καὶ δημιουργοῦσαν πάντα προβλήματα. Πολὺ ἀργότερα 1940 - 47 λόγω τοῦ πολέμου καὶ τοῦ μεγάλου παγετοῦ ἔχουμε κάποια στασιμότητα.

Τὸ ἐμπόριο στὰ παλιὰ χρόνια δὲν μπορούσε νὰ εἶναι ἐξαγωγικό, γιατί τὰ ἐσπεριδοειδῆ τὰ ἀπορροφοῦσε ἡ τοπικὴ ἀγορά. Στὰ προπολεμικὰ χρόνια ἔβγαιναν μέχρι τὴν Ἀθήνα καὶ τὸν Πειραιᾶ.

Οἱ ποικιλίες πού καλλιεργοῦνταν εἶναι τὸ ντόπιο πορτοκάλι τῆς Ἄρτας, τὸ πλακέ καὶ τὸ μπατσάτο, λίγα σαγκουῖνια καὶ πολλὰ ὀμφαλοφόρα.

Μετὰ τὸν πόλεμο οἱ καλλιεργητικὲς φροντίδες ἄρχισαν νὰ βελτιώνονται. Βοηθοῦσε καὶ ἡ περιορισμένη συχνότητα τῶν παγετῶν. Ἐτσι ἡ Ἄρτα κάνει ἄλλαμα στὴν καλλιέργεια τῶν πορτοκαλιῶν στὰ χρόνια 1955-1960 καὶ ἀρχίζει ν' ἀναπτύσσει σιγά - σιγά καὶ τὴν καλλιέργεια τῆς μανταρινιάς καὶ λιγότερο βέβαια τῆς λεμονιάς.

Στὰ χρόνια μας ἡ Ἄρτα ἔχει στασιμότητα στὴν ἐπέκταση τῶν κοινῶν πορτοκαλιῶν, ἐπέκταση τῆς ποικιλίας Navels, ἐντατικοποιεῖ τὶς καλλιεργητικὲς φροντίδες καὶ ἐπεκτείνει τὶς ὑπερπρώιμες ποικιλίες Navelika, Clementine καὶ Satsuma. Ἀνέβηκε ἀκόμα ἡ παραγωγή τῶν λεμονιῶν καὶ μανταρινιῶν καὶ οἱ ἐξαγωγὲς πληθύνθηκαν. Ἡ οἰκονομία τοῦ τόπου κέρδισε πολλὰ ἀπ' τὴν καλλιέργεια τῶν πορτοκαλιῶν καὶ γενικώτερα τῶν ἐσπεριδοειδῶν καὶ πρόσφερε ἐπίσης πολλὰ καὶ στὴν οἰκονομία ὀλόκληρης τῆς χώρας.

«Καὶ χαρούμενος τῆς Ἄρτας ὁ λαὸς
χαίρονταν τῶν μόχτων του τὸ βιὸς
τῆ χρυσῆ καὶ σίγουρη σοδειά του
κι ἔπλαθε ὁ καθένας γιὰ τ' αὐριανὰ
ὄνειρα γαλάζια φωτεινά ...»

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΑΡΤΙΝΩΝ ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ

Ο Πολιτιστικός Σύλλογος Ἀρτινῶν Θεσ/νίκης ἐπραγματοποίησε πολλές ἐκδηλώσεις ἀπὸ τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1982 μέχρι καὶ τὸν Ἰούνιο τοῦ ἴδιου ἔτους.

Οἱ Ἀρτινοὶ στὶς 16 Ἰανουαρίου τὸ βράδυ γιόρτασαν στὴν Ἡπειρωτικὴ Ἑστία τὸ κόψιμο τῆς βασιλόπιττας μὲ χοροεσπερίδα. Ὁ Πρόεδρος τοῦ Συλλόγου κ. Κ. Τσιλιγιάννης ἔκοψε τὴν πίττα κατὰ τὰ καθιερωμένα καὶ τὸ νόμισμα τῶν 4.000 δρχ. ἔτυχε στὸν πρῶτο μαθητὴ τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου τοῦ χωριοῦ Ροδαυγὴ καὶ τὸ ἀτομικὸ νόμισμα τῶν 1.000 δρχ. στὴν δεσποινίδα Δήμητρα Καυκιᾶ, πού τὸ χάρισε στὸν πρῶτο μαθητὴ τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου τοῦ χωριοῦ Βελεντζικό. Στὴν γιορτὴ αὐτὴ παρέστησαν ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ Παναγιωτάτου Μητροπολίτη Θεσ/νίκης συμπατριώτης πατὴρ Δημήτριος Βακάρος, ὁ πρόεδρος τῆς Ἡπειρωτικῆς Ἑστίας κ. Γαβριὴλ Μιχαήλ, ὁ ἔφορος Νεολαίας Ἡπειρωτικῆς Ἑστίας κ. Βασίλειος Γκέλης καὶ πολλὰ ἐπίλεκτα μέλη τῆς Ἡπειρωτικῆς παροικίας. Ἐπακολούθησε ἓνα πρόγραμμα διασκεδαστικὸ ὅπου τὸ βραβευμένο χορευτικὸ συγκρότημα τῆς Ἡπειρωτικῆς Ἑστίας χόρεψε θαυμάσιους Ἡπειρωτικοὺς χοροὺς σκορπίζοντας ρίγη συγκινήσεως καὶ πατριωτικὸ ἐνθουσιασμό. Ἰδιαίτερα οἱ Ἀρτινοὶ μὲ τὶς οἰκογένειές τους χόρεψαν δημοτικὸς χοροὺς τῆς πατρίδας μας μέχρι τὶς πρωινὲς ὥρες.

Στὶς 25 Φεβρουαρίου ὅλοι οἱ Ἀρτινοὶ πού μένουν στὴν Θεσ/νίκη γέμισαν ἀσφυκτικὰ τὸ κέντρο «ΣΟΦΟΚΛΗΣ» τοῦ συμπατριώτη μας Σοφοκλῆ Γκόγκα στὸ ἀποκριάτικο γλέντι πού ὀργάνωσε ὁ σύλλογος τῶν Ἀρτινῶν. Ἐκεῖ ἦταν συγκινητικὴ ἢ συμμετοχὴ σὲ χορὸ καὶ σὲ κέφι τοῦ τμήματος τῆς Νεολαίας τῆς Ἡπειρωτικῆς Ἑστίας. Δύο χορευτικὰ συγκροτήματα δημοτικῶν χορῶν μὲ Ἡπειρωτικὲς στολὲς ἔλαβαν μέρος. Πρῶτα χόρεψαν οἱ μεγάλοι τὸ πατροπαράδοτο Ἀρτινὸ γαϊτανάκι καὶ ξεφάντωσαν μετὰ σὲ Ἡπειρωτικοὺς χορούς, πού δίκαια ἀπέσπασαν θερμὰ χειροκροτήματα ἀπὸ ὅλους. Στὴ συνέχεια χόρεψε τὸ ἐφηβικὸ χορευτικὸ συγκρότημα, ὅπου οἱ μικρὲς χόρεψαν ἄψογα καὶ χαριτωμένα καὶ καταχειροκροτήθηκαν θερμὰ ἀπὸ ὅλους. Στὴ συνέχεια ὅλοι οἱ Ἀρτινοὶ διασκέδασαν μὲ κέφι μέχρι τὸ πρωί.

Τὴν Κυριακὴ 14 Μαρτίου τὸ πρωί, οἱ Ἀρτινοὶ γιόρτασαν τὴν Πολιοῦχο τους Ἁγία Θεοδώρα στὸν ὁμώνυμο ναὸ τῆς Θεσ/νίκης. Ἐγινε ἀρτοκλασία, ψάλθηκαν τὰ ἀπολυτίκια, ἐξεφωνήθη ὁμιλία ἀπὸ τὸν λειτουργήσαντα ἱερέα γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὰ ἔργα τῆς Ἁγίας Θεοδώρας καὶ μετὰ μοιράστηκαν ἄνθη ἀπὸ τὴ στολισμένη εἰκόνα τῆς Ἁγίας.

Τέλος στὶς 16 Ἰουνίου πραγματοποιήθηκε ἡ Γεν. Συνέλευσις τοῦ Συλλόγου Ἀρτινῶν Θεσ/νίκης στὴν Ἡπειρωτικὴ Ἑστία.

Οἱ χαρακτηριστικὲς ἀπόψεις τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως ἦταν:

- α) Ἡ γενικὴ ἀναγνώριση τοῦ ἔργου τοῦ ἀπελθόντος Διοικητικοῦ Συμβουλίου καὶ ἰδιαίτερα τοῦ κ. Κων/νου Τσιλιγιάννη.
- β) Ἡ εὐχὴ τοῦ κ. Ἀναστασίου Μυλωνᾶ, συνταξιούχου συμβολαιογράφου, ὡς

Στή φωτογραφία διακρίνονται από άριστερά προς δεξιά ο κ. Γεώργιος Λάμπρης, Πρόεδρος της Κοινότητας Ροδαυγής, ο Μητροπολίτης Άρτης κ.κ. Ίγνάτιος, ο Πρόεδρος των Άρτινων Θεσ/νίκης κ. Κων/νος Τσιλιγιάννης και ο πρόεδρος της Κοινότητας Βελεντζικού κ. Ίωάννης Καυκιᾶς, μέσα στο Ἐπισκοπικόν Γραφεῖον τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἄρτας.

προέδρου τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως, νά μιμηθοῦν οἱ Ἄρτινοὶ Θεσ/νίκης τὸν Πρόεδρο τοῦ Συλλόγου στὸ θέμα τῶν δωρεῶν του ποῦ καὶ γιὰ αὐτὸ τὸ λόγο τὸν ἐπαίνεσε ἰδιαίτερα.

γ) Ἡ ἐξέυρεση καὶ ἐνοικίαση γραφείου τοῦ Συλλόγου καὶ

δ) Ἡ δημιουργία πολιτιστικοῦ ἔργου ἀφ' ἑνὸς γιὰ τὴν προβολὴ τῆς Ἄρτας καὶ τῶν πανέμορφων χωριῶν τῆς καὶ ἀφ' ἑτέρου γιὰ τὴν ἐξέυρεση, καὶ μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο, νέων οἰκονομικῶν πόρων, γιὰ τὸν σύλλογο τῶν Ἄρτινῶν Θεσ/νίκης.

Στὴ συνέχεια ἡ Γεν. Συνέλευση ἐξέλεξε τὸ νέο Διοικητικὸ Συμβούλιο καὶ τὴ νέα Ἐξελεγκτικὴ Ἐπιτροπὴ ὡς ἑξῆς:

Διοικητικὸ Συμβούλιο

<i>Πρόεδρος:</i>	Κων/νος Τσιλιγιάννης
<i>Ἀντιπρόεδρος:</i>	Νικόλαος Μπαφατάκης
<i>Γενικός Γραμματέας:</i>	Βασίλειος Καυκιᾶς
<i>Ταμίας:</i>	Σωτήριος Ἀγόρος
<i>Σύμβουλοι:</i>	Κων/νος Γαλάζιος
	Δημήτριος Γιαννέλος
	Λάμπρος Φράγκος

Ἐξελεγκτικὴ Ἐπιτροπὴ

<i>Πρόεδρος:</i>	Ἀθανάσιος Καλαμπόκης
<i>Μέλη:</i>	Δημήτριος Σταύρου
	Ἐλευθέριος Χαρακλειᾶς

Οἱ Ἄρτινοὶ Θεσ/νίκης τρέφουν βαθειὰ αἰσθήματα ἀγάπης καὶ σεβασμοῦ στὸν ἱεράρχη τους κ.κ. ΙΓΝΑΤΙΟ, Μητροπολίτη τῆς Ἄρτας. Ὁ Πρόεδρος τοῦ Π.Σ.Α.Θ. κ.Κων/νος Τσιλιγιάννης ἐπεσκέφθηκε τὴν ἱερά Μητρόπολη τῆς Ἄρτας τὸν Σεβασμιο ἱεράρχη μαζί μὲ τοὺς Προέδρους Κοινότητος κ.κ. Γεώργιο Λάμπρη Ροδαυγῆς καὶ Ἰωάννη Καυκιᾶ Βελεντζικοῦ, ποῦ παρέλαβαν καὶ τὶς ἐπιταγὲς τοῦ Συλλόγου Ἄρτινῶν γιὰ τοὺς πρώτους μαθητὲς τοῦ χωριοῦ τους, καὶ ἐπέδωσε ἐπιταγὴ 5.000 στὸν Μητροπολίτη διὰ τὸ Γηροκομεῖον Ἄρτας εἰς μνήμην τοῦ ἐκλιπόντος Δημάρχου τῆς Ἄρτης Νικολάου Σιμεντζῆ. Ἐπ' εὐκαιρία αὐτῆς τῆς συναντήσεως ὁ Μητροπολίτης Ἄρτας ἐδεήθη ὑπὲρ τῆς ὑγείας καὶ τῆς προόδου ὄλων τῶν ἐν Θεσ/νίκῃ Ἄρτινῶν.

ΑΔΕΛΦΟΤΗΣ ΩΡΑΙΟΚΑΣΤΡΟΥ ΠΡΩΗΝ ΛΑΧΑΝΟΚΑΣΤΡΟΥ Ν. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

• Στις 24 Ιανουαρίου τὰ μέλη τῆς Ἀδελφότητος συγκεντρώθηκαν στὴν αἴθουσα τῆς Η.Ε.Θ. γιὰ ἔκτακτη γενικὴ συνέλευση μὲ θέμα τὴν τροποποίηση τοῦ καταστατικοῦ τῆς. Μετὰ ἀπὸ συζήτηση πέντε ὥρῶν ἀνάμεσα στὸ Δ.Σ. καὶ τὰ μέλη τῆς Ἀδελφότητος κατορθώθηκε ἡ ἔγκριση τῆς τροποποίησης 18 ἄρθρων τοῦ καταστατικοῦ τοῦ 1926, ἔτος ἵδρυσης τῆς Ἀδελφότητος.

Τὸ ποσὸ πὺ συγκεντρώθηκε ἀπὸ τὴν διάθεση τῶν ἡμερολογίων τῆς Ἀδελφότητος, διατέθηκε γιὰ τὶς ἀνάγκες ὀρισμένων ἀναξιοπαθόντων κατοίκων τοῦ χωριοῦ τους.

Ἀντιπρόσωπος τῆς Ἀδελφότητος στὸ Ὠραιόκαστρο ὀρίστηκε ὁ κ. Δ. Σχίζας.

Τὸ Δ.Σ. μέσω τῆς στήλης αὐτῆς τοῦ περιοδικοῦ θέλει νὰ εὐχαριστήσῃ τὰ Μέλη τῆς Ἀδελφότητος γιὰ τὴν ἔκτακτη εἰσφορά τους, πὺ εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα τὴν ἀγορὰ τραπεζιῶν γιὰ τὶς ἀνάγκες τοῦ χωριοῦ κατὰ τὴν διάρκεια τῶν πανηγυριῶν.

ΚΙΝΗΣΗ ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΩΝ

— Οἱ ἀδελφότητες Παλαιοπυργιῶν, Κακολακκιῶν καὶ Μερόπης ἔκαναν τὸν ἐτήσιο χορὸ τους στὸ ξενοδοχεῖο «ΚΑΠΙΤΟΛ» στὶς 14/3/82 μὲ τὸ ἡπειρωτικὸ συγκρότημα τοῦ Ναπολέοντα Σαδεδίν.

— Οἱ ἀδελφότητες Παλαιοπυργιῶν, Μερόπης καὶ Κάτω Μερόπης ἔκαναν ἐκδρομὴ στὴ Δορκάδα στὶς 30/5/82 μὲ τὸ ἡπειρωτικὸ συγκρότημα τοῦ Κων/νου Χαλκιᾶ.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΦΟΥΡΚΙΩΤΩΝ ΚΟΝΙΤΣΗΣ

Στὸ χῶρο τῆς Μακεδονικῆς πρωτεύουσας ζεῖ καὶ κινεῖται ὁ Σύλλογος Φουρκιωτῶν ἀπὸ τὴ Φούρκα Κονίτσης, ἀναπτύσσοντας μιὰ ἔντονη καὶ πολὺ-πλευρῆ δραστηριότητα μὲ στόχο τὴν πνευματικὴ ἐπαφὴ καὶ ἐπικοινωνία τῶν μελῶν του, τὴ διατήρηση τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων τῆς γενέτειρας καὶ τὴ συνεργασία καὶ ἐπαφὴ μὲ τοὺς ἄλλους συλλόγους πάνω στὰ γενικότερα καὶ φλέγοντα προβλήματα ὑπάρξεως τοῦ ἀκριτικοῦ μας χωριοῦ.

Στὸ ἐξάμηνο πὺ πέρασε, τὸ Διοικητικὸ Συμβούλιο τοῦ Συλλόγου, πὺ ἀποτελεῖται ἀπ' τοὺς κ.κ. Παπακώστα Ἀθανάσιο, Τζημοράγκα Κων/νο, Ἐξάρχου Γεώργιο, Βελέκη Νικόλαο καὶ Φόντη Κων/ντῖνο πραγματοποίησε τὶς παρακάτω δραστηριότητες καὶ ἐπαφές:

1. Μέλη του Διοικ. Συμβουλίου ύστερα από σχετική πρόσκληση.

α) Παρακολούθησαν τη διάλεξη του Συνδέσμου Καταφυγιωτών με όμιλητή τον Ὑφηγητή τῆς Ἱατρικῆς Σχολῆς κ. Δαδούκη Ἰωάννη.

β) Παραβρέθηκαν στη Γεν. Συνέλευση τῆς Ὀμοσπονδίας Δυτικομακεδονικῶν Σωματείου Θεσ/νίκης.

γ) Παρακολούθησαν τὶς πολυήμερες πολιτιστικὲς ἐκδηλώσεις τοῦ Συλλόγου Βοϊέων Θεσ/νίκης.

δ) Ἐλαβαν μέρος στὴν ἐτήσια θρησκευτικὴ γιορτὴ τοῦ Συνδέσμου Σαμαριναίων καὶ

ε) Συμμετεῖχαν στὴν Δ' Πανελλαδικὴ συνάντηση πολιτιστικῶν φορέων ποὺ ἔγινε τὸ Μάιο στὴ Θεσ/νίκη.

2. Στὸν τομέα τῆς συνεργασίας ἦλθε σ' ἐπαφὴ μὲ τοὺς Συλλόγους Φουρκιωτῶν Ἰωαννίνων καὶ Ἀμερικῆς γιὰ τὴν ἀνταλλαγὴ ἀπόψεων καὶ προτάσεων πάνω σὲ φλέγοντα προβλήματα τῆς γενέτειρας.

3. Μὲ ἐπιστολὴ του παρακάλεσε τὸν Νομάρχη Ἰωαννίνων νὰ συμπεριλάβει καὶ τὸ ἀκριτικὸ χωριό μας στὸ πρόγραμμα ἐκτελέσεων διαφόρων ἔργων, μὲ συγκεκριμένους προτάσεις μας: τὴ χαλικόστρωση τοῦ δρόμου ποὺ συνδέει τὴν Ἁγία Παρασκευὴ μὲ τὴ Φούρκα καὶ τὴν ἀποπεράτωση τοῦ δικτίου ὑδρείου τῆς Κοινότητάς μας.

4. Στις 6 Μαρτίου πραγματοποίησε στὸ ξενοδοχεῖο «ΚΑΠΙΤΟΛ» τῆς Θεσ/νίκης τὸν ἐτήσιο ἀποκριάτικο χορὸ του μὲ πλούσιο πρόγραμμα πλαισιωμένο μὲ συγκρότημα γνήσιων λαϊκῶν ὀργάνων τῆς Ἠλείου. Ἡ συμμετοχὴ σ' αὐτὸν ὑπῆρξε ἀθρόα τόσο ἀπὸ τὰ μέλη του ὅσο καὶ ἀπὸ τοὺς φίλους τοῦ Συλλόγου. Τὸ κέφι κι' ὁ ἐνθουσιασμός, κάτω ἀπ' τοὺς μελωδικοὺς ἤχους τοῦ κλαρίνου τῆς ἡπειρωτικῆς μουσικῆς, ἦταν τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῆς βραδιάς.

5. Στις 13 Ἰουνίου πραγματοποίησε ἡμερήσια ἐκδρομὴ στὴν Παναγία Σοιμελᾶ, γιὰ ἐπίσκεψη - προσκύνημα στὴν ἱστορικὴ μονὴ τῶν Ποντίων. Ἡ ἐπιβλητικὸτητα τοῦ τοπίου, ἡ εὐκαιρία νὰ θυμηθοῦν ἀντάμα παλιὲς ἱστορίες κι' ἀξέχαστα πρόσωπα καὶ νὰ τραγουδήσουν παραδοσιακὰ τραγούδια τοῦ χωριοῦ τους ἐκείνων τῶν ωραίων καιρῶν γέμισαν τὶς καρδιές τους νοσταλγία κι' ἀγάπη γιὰ τὴ γενέτειρα καὶ τὸ δάκρυ τῆς ξενιτειᾶς πότιζε τὶς ρίζες τους, στά ἱερά καὶ δοξασμένα χώματα τοῦ χωριοῦ τους, τῆς νύφης τοῦ Σμόλικα. Στὴν ἐπιστροφή ἀπ' τὸ κέντρο «Ἐλιά» τῆς Βεροίας ἀπόλαυσαν τὸ μεγαλεῖο τοῦ Μακεδονικοῦ κάμπου καὶ στὴ συνέχεια ἐπισκέφθηκαν τὸν ἱστορικὸ χῶρο τῆς Βεργίνας.

Κι ἔτσι τὸ πρῶτο ἐξάμηνο τοῦ 1982 πέρασε γεμάτο αἰσιοδοξία γιὰ τὸ μέλλον. Μὲ τὴν ἀνατολὴ τοῦ νέου τοῦ Διοικητικὸ Συμβούλιο προγραμματίσει νέες δραστηριότητες ποὺ ἡ ἀνάπτυξή τους στηρίζεται κατὰ πολὺ καὶ στὴν πολυτιμὴ συμπαράσταση ὄλων τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου, ἡ ὁποία μέχρι σήμερα ὑπῆρξε ὑποδειγματικὴ.

ΚΙΝΗΣΗ ΝΕΟΛΑΙΑΣ
ΤΗΣ «ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ ΕΣΤΙΑΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ»
ΑΠΟ 1/1/1982 ΜΕΧΡΙ 30/6/1982

Ἡ νέα χρονιά ξεκίνησε μὲ μιὰ συγκέντρωση ὄλων τῶν μελῶν τῆς Νεολαίας καὶ τῶν φίλων της στὸ ἐντευκτήριό μας πού σκοπὸ εἶχε τὴν γνωριμία παλιῶν καὶ καινούργιων μελῶν καὶ τὸ καλοσῶρισμα τοῦ καινούργιου χρόνου μὲ τὸ κόψιμο τῆς πατροπαράδοτης βασιλόπιτας.

Ἡ βραδιά κύλησε χαρούμενα καὶ ἀνέμελα κάτω ἀπὸ τοὺς ἤχους τῆς ξένης, ἑλληνικῆς καὶ γνήσια παραδοσιακῆς ἠπειρωτικῆς μουσικῆς.

Γύρω στὰ μεσάνυχτα ἡ ὁμορφὴ καὶ ζεστὴ αὐτὴ βραδιά πῆρε τέλος, ἀφήνοντας σὲ ὄλους τὶς καλύτερες ἐντυπώσεις καὶ ἀμείβοντας μὲ τὴν ἐπιτυχία της τὸν κόπο καὶ τὴν κούραση ὄλων ὧσων συνεργάστηκαν γιὰ νὰ τὴν ἐτοιμάσουν.

— Στις 16 Ἰανουαρίου τὸ χορευτικὸ μας ἐμφανίστηκε στὴν ἐκδήλωση γιὰ τὸ κόψιμο της πίττας τοῦ συλλόγου τῶν «Ἄρτινῶν».

Τὸ ἴδιο βράδυ ἀντιπροσωπεῖα τῆς Νεολαίας μὲ τὸν Πρόεδρό της καὶ τὰ μέλη τοῦ Διοικ. Συμβουλίου, παραβρέθηκαν στὸ χορὸ τοῦ συλλόγου τῶν Ἀργιθεατῶν «Ὁ Κατσαντώνης».

— Τὴν Τσικνοπέμπτη 17 Φεβρουαρίου, στὴν διακοσμημένη ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ παιδιὰ αἴθουσα τῆς Η.Ε., ἡ Νεολαία διοργάνωσε τὸν ἀποκριάτικο χορὸ της, πού εἶχε ἐπιτυχία τόσο ἀπὸ τὴν μεγάλη προσέλευση τῶν μελῶν καὶ φίλων τους ὅσο καὶ ἀπὸ τὸ κέφι πού ἐπικράτησε σὲ ὅλη τὴν διάρκειά του.

— Ἀγόρια καὶ κορίτσια ντυμένα μὲ τὶς ἠπειρώτικες στολὲς καθὼς καὶ ἄλλα μέλη τῆς Νεολαίας πλαισίωσαν τὶς ἐκδηλώσεις τῆς Η.Ε. γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῶν Ἰωαννίνων.

— Στις 26 Φεβρουαρίου τὸ συγκρότημά μας ἔλαβε μέρος στὸν χορὸ τοῦ συλλόγου τῶν «Ἄρτινῶν».

— Στις 28 Φεβρουαρίου ἐγίνε ἐκδρομὴ τοῦ τμήματος στὴν Χαλκιδική. Στὸ γραφικὸ χωριὸ Ἄθυτος, τὸ χορευτικὸ μας συμμετεῖχε σὶς ἐκδηλώσεις, πού ἔγιναν μὲ τὴν φροντίδα τοῦ πολιτιστικοῦ συλλόγου Ἄθυτου, «Η ΑΘΥΤΙΣ» γιὰ τὸ δεῦτερο καρναβάλι τοῦ χωριοῦ. Τὴν ὥραία ἐμφάνιση στὴν ὁποία μετεῖχε καὶ τὸ ἐφηβικὸ συγκρότημα τῆς Η.Ε. χειροκρότησε τὸ πλῆθος τοῦ κόσμου πού εἶχε συγκεντρωθεῖ στὴν πλατεία τοῦ χωριοῦ.

Ἡ ἀγάπη γιὰ τὸν ἠπειρωτικὸ χορὸ καὶ οἱ ἐντατικὲς πρόβες τῶν μελῶν τοῦ παιδικοῦ χορευτικοῦ, εἶχαν σὰν ἀποτέλεσμα νὰ παρουσιάσουν στὸν ἐτήσιο χορὸ τῆς Ἑστίας μας, λεβέντικα καὶ περήφανα τοὺς χοροὺς τῆς πατρίδας μας καὶ στὴν κυριολεξία νὰ «κλέψουν τὴν παράσταση». Ἡ πρώτη ἐμφάνισή τους, τὸ «βάπτισμα τοῦ πυρός» καταχειροκροτήθηκε καὶ ἀπόσπασε τὶς καλύτερες κριτικὲς καὶ τὰ συγχαρητήρια ἀπὸ ὄλους τοὺς ἐπισήμους, τὰ μέλη καὶ τοὺς φίλους τῆς Η.Ε. πού εἶχαν κατακλύσει τὴν αἴθουσα.

Στή συνέχεια ἐμφανίστηκε τὸ συγκρότημα τῶν μεγάλων ποῦ σκόρπισε ρίγη συγκινήσεως μὲ τὴν λεβεντιά του.

— Στις 12 Μαρτίου στὸ ἐντευκτήριο τοῦ συλλόγου μας ἔγινε ὁμιλία ἀπὸ τὸν Φαρμακοποιὸ Ἡλία Τασούλα, μέλος τῆς Νεολαίας, μὲ θέμα: «οἱ νέοι καὶ ὁ διάλογος». Στὴν ἐκδήλωση παραβρέθηκαν ὁ α' ἀντιπρόεδρος ἢ ἔφορος ἀλληλεγγύης, ὁ ἔφορος Νεολαίας ὁ ὁποῖος παρουσίασε τὸν ὁμιλητὴ, ὁ Γεν. Γραμματέας τῆς στ' Κ.Θ.Β.Ε. κ. Θεόκριτος Τότσκας καὶ πάρα πολλὰ μέλη τῆς Νεολαίας.

— Γιὰ μιὰ ἀκόμη φορὰ τὸ τμήμα παρελάσεως τῆς Η.Ε. φορώντας τὶς αὐθεντικὲς στολῆς καὶ κρατώντας τὰ λάβαρα της, ἔδωσε τὸ ἐπιβλητικὸ παρόν του στὴν παρέλαση τῆς 25ης Μαρτίου ἀποσπώντας τὰ χειροκροτήματα τοῦ κόσμου.

— Τὴν 1η Ἀπριλίου μετὰ τὴν τελευταία γενικὴ συνέλευση τῆς Νεολαίας, πρὶν ἀπὸ τὶς ἐκλογὲς γιὰ τὴν ἀνάδειξη νέου Διοικ. Συμβουλίου τῆς Η.Ε., ἀκολούθησε ἀποχαιρετιστήρια βραδιά πρὸς τιμὴ τοῦ ἐφόρου της, ὡς ἔνδειξη εὐχαριστιῶν καὶ ἀγάπης γιὰ τὴν συνεργασία στὴν διετία 1980-82.

— Στις 9 Μαΐου τὸ χορευτικὸ συγκρότημά μας, μετὰ ἀπὸ πρόσκληση τοῦ Δήμου Γαργαλιάνων Πελοποννήσου, ἐμφανίστηκε στὶς ἐκδηλώσεις ποῦ ὀργάνωσε ὁ Δήμος, γιὰ νὰ γιορτάσει τὴν τοπικὴ γιορτὴ «ΑΓΑΠΗΝΕΙΑ» πρὸς τιμὴ τοῦ συμπατριώτη τους Μακεδονομάχου Ἀγαπηνοῦ ἢ Τέλου Ἄγρα. Ὅλα τὰ μέλη τῆς ἀποστολῆς ἐπέστρεψαν εὐχαριστημένα ἀπὸ τὴν φιλοξενία ποῦ τοὺς προσφέρθηκε στοὺς Γαργαλιάνους ἐκ μέρους τῶν ὑπευθύνων τῆς ἐκδηλώσεως.

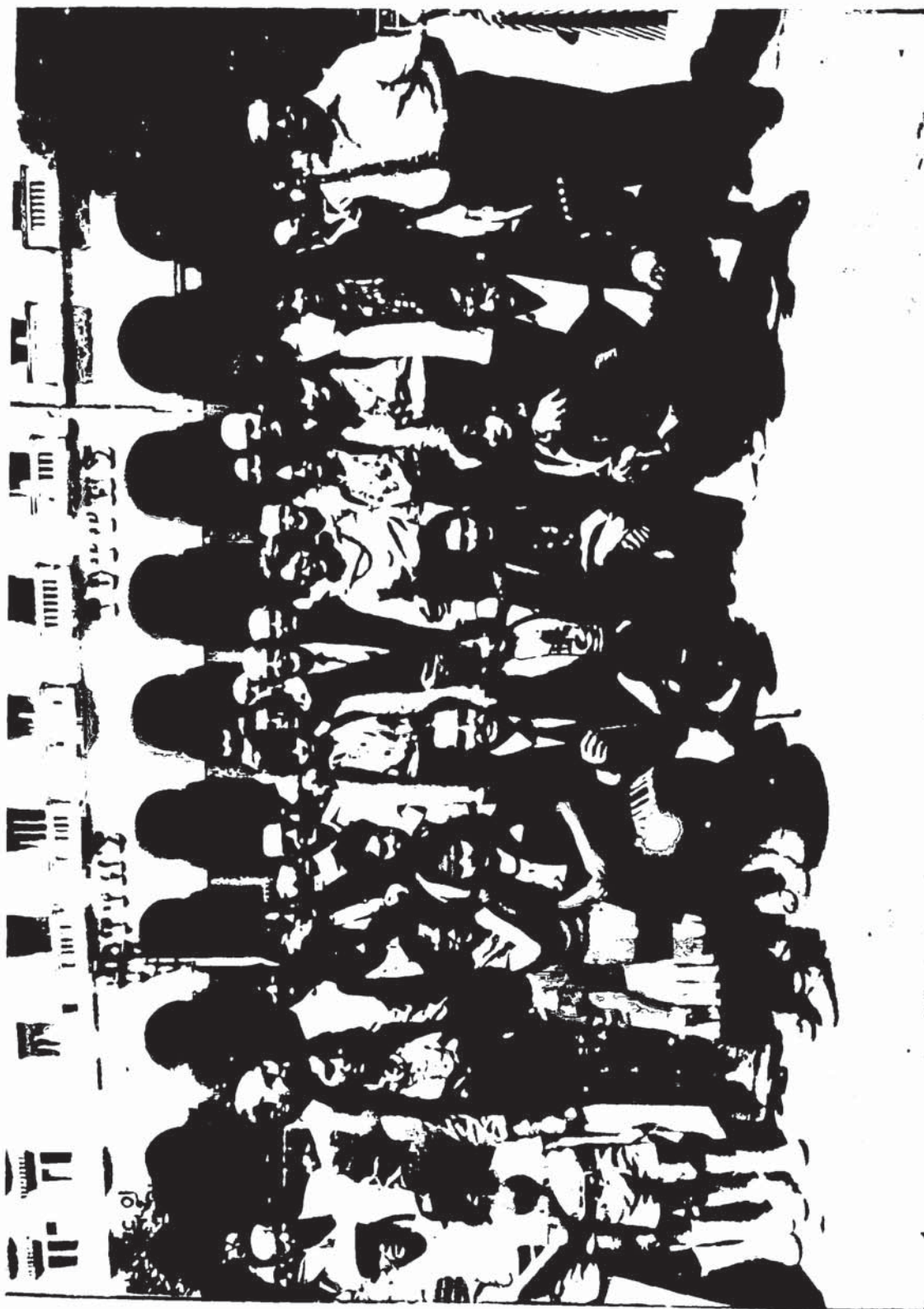
— Στὴν Λέσχη Θεσ/νίκης στὶς 14 Μαΐου τὸ χορευτικὸ μας παρουσίασε ἠπειρωτικοὺς χοροὺς στὰ μέλη «ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΠΟΛΕΜΙΣΤΩΝ ΟΧΥΡΩΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ - ΘΡΑΚΗΣ» καὶ τῆς «ΕΝΩΣΕΩΣ ΑΝΑΠΗΡΩΝ ΚΑΙ ΘΥΜΑΤΩΝ ΠΟΛΕΜΟΥ ΒΟΡΕΙΟΗΠΕΙΡΩΤΩΝ» ποῦ εἶχαν ἔρθει ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, γιὰ νὰ πραγματοποιήσουν σήμερα προσκύνημα στὰ Ὀχυρὰ Γραμμῆς Μεταξῶ, Μακεδονίας - Θράκης, τιμώντας τὴν 41η ἐπέτειο τῆς ὁμωνύμου μάχης.

Οἱ ἐκδηλώσεις συνεχίστηκαν στὴν Καβάλα καὶ τὸ Κιλκίς, ὅπου παράλληλα μὲ τὴν ἐπέτειο τῆς μάχης τῶν ὀχυρῶν τιμήθηκαν: Οἱ ἀγῶνες τῶν Σουλιωτῶν, ἡ θυσία τοῦ Μακεδονομάχου ΠΑΥΛΟΥ ΜΕΛΑ, ἡ μάχη τῆς Πίνδου καὶ τὸ ἔπος τοῦ ἄ40 καὶ ἡ συμβολὴ τῆς Ἡπειρώτισσας γυναίκας στὶς μάχες τῆς Πίνδου, τοῦ Μοράβα, τῆς Κορυτσᾶς, τοῦ Ἀργυροκάστρου καὶ τῆς Χειμάρρας.

Στὸ Διοικητήριό τῆς Καβάλας στὶς 17-5-82 καὶ στὸ Πνευματικὸ Κέντρο τοῦ Κιλκίς στὶς 18-5-82 τὰ παιδιά μας ντυμένα μὲ Ἡπειρώτικες καὶ Μακεδονικὲς στολῆς χόρεψαν ἠπειρωτικοὺς καὶ μακεδονικοὺς χοροὺς καὶ ἀναπαράστησαν μὲ παραστατικὴτητα πάνω στὴ σκηνή, τὶς γυναῖκες τοῦ Ζαλόγγου στὴν εἰκόνα γιὰ τὸ Σούλι, τὴν μεταφορὰ τραυματιῶν καὶ πυρομαχικῶν κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ πολέμου 40-41 στὴν εἰκόνα γιὰ τὸ Ἀθάνατο ΟΧΙ.

Τὰ συγχαρητήρια τηλεγραφήματα καὶ οἱ ἐπαινετικὲς κριτικὲς ποῦ ἔγιναν ἦταν ἡ μεγαλύτερη ἀμοιβὴ γιὰ τὶς προσπάθειες, τὴν κούραση καὶ τὸν ἀγῶνα ποῦ

Ο Δήμαρχος Θεσ/νίκης κ. Θανάσης Γιαννούσης με το έφηβικό συγκρότημα της Έστίας μας στην Γιορτή του Δήμου Θεσ/νίκης «ΕΛΑΤΕ ΝΑ ΖΩΓΡΑΦΙΣΘΟΥΜΕ».

καταβλήθησαν τόσο από την Η.Ε.Θ. όσο και από τον κ. Ντάκο Διευθυντή του Γραφείου Δημοσίων Σχέσεων της Ένώσεως Αναπήρων Βορ/τών, ο οποίος είχε αναλάβει όλο το πρόγραμμα και τις σχετικές ενέργειες.

— Μετά από πρόσκληση του Δημάρχου Θεσ/νίκης κ. Θανάση Γιαννούση, το παιδικό και έφηβικό συγκρότημά μας έδωσε μια χαρούμενη νότα στη γιορτή του Δήμου «ΕΛΑΤΕ ΝΑ ΖΩΓΡΑΦΙΣΟΥΜΕ».

Κατά τη διάρκεια της Ήπειρωτικής εβδομάδας έγινε με συνεργασία της «Περιηγητικής Λέσχης Θεσ/νίκης» και του συλλόγου μας, όμιλία του συμπατριώτη μας Καθηγητού κ. Φώτη Πέτσα με θέμα: «Ίστορικές σχέσεις Ήπειρου - Μακεδονίας» την οποία παρακολούθησαν πολλά μέλη της Νεολαίας. Τόν όμιλητή πλαισίωσαν κοπέλλες ντυμένες με τις παραδοσιακές ήπειρώτικες φορεσιές.

Ό έφορος μαζί με την Νεολαία παραβρέθηκε στα έγκαίνια της όμαδικής έκθεσης ζωγραφικής με έργα είκοσι σπουδαστών του εργαστηρίου της Χ.Ε.Ν. στην αίθουσα «Συντεχνία», στην οποία μετείχε με έργα της ή δασκάλα του χορευτικού κ. Λένα Σιούρθα -Βαλαούρη.

Με την λήξη της φετεινής χρονιάς το παιδικό χορευτικό συγκρότημα συγκεντρώθηκε στην αίθουσα της Έστίας μας και πέρασε ένα όμορφο άπογευματινό χορεύοντας και ανανεώνοντας το ραντεβού τους για συνάντηση τόν Σεπτέμβριο.

Συχαίρουμε την κ. Λένα Βαλαούρη καθώς και τὰ μέλη της Νεολαίας Θανάση Τσιπλιτάρη, Άγγελική Νένε και Μάκη Ράπη για τήν έθελοντική προσφορά αίματος πρὸς τις συμπατριώτισσες κ. Βιολέττα Βίμπλη, δ. Παρθένα Δαμιανίδου και κ. Πανάγιω Μπότσαρη, πού τὸ είχαν ανάγκη μετά από τραυματισμό τους σὲ άτυχήματα.

Ευχόμαστε τὸ παράδειγμά τους νὰ τὸ μιμηθοῦν ὅλα τὰ μέλη της Έστίας και νὰ ανταποκρίνονται πάντα στην έκκληση βοήθειας κάθε συμπατριώτη μας.

Τελειώνοντας θὰ θέλαμε νὰ ευχαριστήσουμε δημοσίως τήν κ. Βιολέττα Βίμπλη για τήν ευγενική προσφορά τού ποσού τῶν 3.000 δραχμῶν πού διατέθηκε σύμφωνα με τήν επιθυμία της για τήν ψυχαγωγία τού τμήματος.

ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

Η ΜΟΝΗ ΓΗΡΟΜΕΡΙΟΥ

τοῦ κ. Σπύρου Γ. Μουσελίμη
συγγραφέα - ποιητῆ

Ἡ Μονή Γηρομερίου εἶναι ἀκουστή. Ἔχει τή φήμη τοῦ Μεγασπήλιου καί τῆς Ἁγία-Λαύρας καί τίς περνάει κι ὅλας γιατί ὅ,τι ὑπάρχει σέ τούτη δέν παρουσιάζουν ἐκεῖνες.

Τ' ὄνομά της εἶναι τυπωμένο στήν ψυχὴ ὅλων τῶν Θεσπρωτῶν, στή συνείδησή τους ἀνεξίτηλα ἀπό μικρά παιδιά, ὄντας μαθητοῦδια ἀκόμα τοῦ δημοτικοῦ σχολείου ἔψελναν μετά τό σχόλασμα τῶν μαθημάτων τήν ἑσπερινή προσευχή «Τῷ Σεβασμιωτάτῳ Μητροπολίτῃ Παραμυθίας Φιλιατῶν καί Γηρομερίου». Τό φανταζόμουν ἕνα μεγαλόπρεπο κτιριακό συγκρότημα σάν τήν Ἁγία - Σοφία στήν Πόλη μέ ἡγούμενους, καλόγηρους, σοφοὺς ἀνθρώπους, καί τόχα μεράκι καί πόθο νά πάω νά τό χαρῶ στίς δόξες του, στά μεγαλεῖα του. Καί νά πού τῶφερ' ὁ καιρός νά τό ἰδῶ καί νά τό γνωρίσω στό ἡλιοβασίλεμα τῆς ζωῆς μου, γερασμένο, κουφαλισμένο, ξεπεσμένο, φτωχό, ἐγκαταλειμμένο, χωρίς παπά καί ψάλτη, ἀναμένοντας τόν ἀναπόφευχτο χαλασμό του ἀπό τό χρόνο καί τήν ἀνθρώπινη περιφρόνηση.

Ἄν καί τό ξέρω, τό προαισθάνομαι, πῶς κι αὐτό σάν καί τ' ἄλλα θά γίνουν κάποτε μιά λιθοσωριά, μιά παλιαμονή, εἶμαι σίγουρος πῶς τό παλιό του μεγαλεῖο, ἡ δόξα του θά μείνουν ἀθάνατες ἀναμνήσεις. Ὅλα ἐπὶ τῆς γῆς ὑπόκεινται στή φθορά, στό θάνατο, πλὴν τῆς ἱστορίας.

Γιά τή μονή Γηρομερίου καί τόν ὄσιο Νεῖλο ἔγραψαν κατά καιρούς οἱ: Ἄνθιμος Ἀλεξοῦδης, μητροπολίτης Ἀμάσειας, Δημήτριος Παναγιωτίδης γιὰ τρός, Χριστόδουλος Βαξουβάνος καί Ἰ. Μαρτίνος σέ περιοδικά τῆς ἐποχῆς.

Γιά τήν ἐτυμολογία τοῦ ὀνόματος «Γηρομέρι» γράφτηκαν πολλά, «ἱερό μέρος», «γερό μέρος», «γύρω μέρος». Καί τά τρία ἔχουν σχέση μέ τήν ὀνομασία. Τό πρῶτο, «ἱερό μέρος», ἀπό τήν ἱερότητα τοῦ μέρους, τοῦ ὀσίου Νεῖλου καί τῆς μονῆς· τό δεύτερο, «γερό μέρος», ἀπό τή γεωλογική φυσικότητα τοῦ μέρους καί τό τρίτο, «γύρω μέρος», ἀπό τά γύρω βουνά.

Ἡ γραφή Γηρομέρι καθιερώθηκε σέ σφραγίδα ἀπό τόν ἡγούμενο Παρθένιο τό 1863, ὅποτε ἀποσπάστηκαν τά ἐξαρχικά χωριά ἀπό τήν ἐπαρχία Παραμυθίας.

Ξεκινώντας ἀπό τό «Ροδάκι», τό βραχόραχο πού ξεκινάει ἀπό τό βουνό «Θεόστρουγκα» μέ τόν νεαρό Βυζαντινολόγο Θύμιο Τσιγαρίδα, καταγόμενο ἀπό κάποιον χωριό τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας, ἐφοδιασμένο μέ συστατικό γράμμα τοῦ Μητροπολίτη Παραμυθίας πρὸς τόν ἡγούμενο τῆς μονῆς πάτερ Εὐσέβιο τ' ἀπό-γιομα τῆς 27 τοῦ Μάη 1968, ἀφοῦ περάσαμε πηδώντας ἀπό λιθάρι σέ λιθάρι, γιά νά μή βραχοῦμε, τό ἀπό κάτω μικρό ποταμάκι, παίρνομε τόν ἀνήφορο, ἕνα κάγκελωτό μονοπάτι ἀνάμεσα ἀπό κοντοπρίναρα κι ἄλλα χαμόδεντρα, πρὸς τό

«Φαρμακοβούνι», όπου μεσοπλάγεις σέ μικρό ίσιωμα ύψώνονται κατάλοιπα τά μεγαλόπερα χτίρια τοῦ μοναστηριοῦ σά μεσαιωνικός κύργος.

Στόν ἀνήφορο συναντοῦμε λίγα ἐρειπωμένα σπίτια ὅπου κατοικοῖσαν οἱ οἰκογένειες τῶν καλλιεργητῶν τῶν χωραφιῶν τῆς μονῆς κι ἐκδιώχτηκαν ἀπό τοῦς ἡγουμένους ἀπό τό φόβο τῆς ἀκαλλιολτρίωσης.

Στό βράχο τοῦ Ροδανιοῦ¹ καταμεσίς στό ραῖδιό, κολημένο στό λιθάρι σά φωλιά πετροκόσυβα, μωλώνει τ' «' Ασκηταριό» τοῦ Ὁσίου Νεῖλου, μιά μικρή τοιχογραφημένη σπηλεκκλήσια.

Ὁ Κωνσταντῖνος Νεῖλος Ἐρυκιάτης², ὁ ἰδρυτής τῆς μονῆς Γηρομερίου (1285) ἦταν βασιλόπουλο ἀπό τήν Κωνσταντινούπολη, ἀνεψιός ἀπ' ἀδελφό τοῦ Θεοδώρου Λάσκαρη, ἰδρυτῆ τῆς αὐτοκρατορίας τῆς Νίκαιας μετά τήν κατάληψη τοῦ Βυζαντίου ἀπό τοῦς Φράγκους. Ἀφοῦ ἔγινε μοναχός καί γύρισε πολλούς ἱερούς τόπους, Ἱεροσόλυμα, Σινά κι ἄλλα, ἤρθε στήν Κέρκυρα κι ἀπ' ἐκεῖ στό Γηρομέρι κι ἀσκήτεψε πολλιά χρόνια στό Ροδάνι μέ τοῦς μοναχοῦς Καλλίνικο καί Γεράσιμο, οἱ ὁποῖοι καί τόν βοήθησαν στήν ἰσοπέδωση τῆς κακοτοπιᾶς ὅπου χτίστηκε τό μοναστήρι.

Μετά τό θάνατό του, ἀντικαταστάτη καί διάδοχο ἄφησε διά τῆς διαθήκης του τόν μοναχό Ἡσαῖα. Ἐζησε δέ 106 χρόνια³.

Ὅπως ἀνηβαίνομε ἔρχεται στ' αἰτιά μας τό σουρητό τοῦ κόσυβα καί τ' ἀηδονιοῦ τό λάλημα πού βγαίνουν μέσ' ἀπό πυκνά φυλλώματα τῶν πριναριῶν, κι ἀπάνου στή ράχη ἀκοῦονται τά βελάσματα τῶν γιδιῶν πού ζεκομμένα τρέχουν ν' ἀνταμώσουν τό κοπάδι.

Ἡ μονή χτισμένη σ' ἀπόσκια μεριά τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ Φαρμακοβουνοῦ, στό χεῖλος ἀπόκρημνης χαράδρας ἡσκιωμένης ἀπό γέρικα πλατάνια, στή ρίζα τῶν ὁποῖων τρέχουν γάργαρα νερά, περιβάλλεται ἀπό γέρικες ἐλιές, πού ροβοῦν ὡς κάτω στό ποτάμι, περικυκλωμένες ἀπό πηχτά δάση.

Ὁ Ὁσιος Νεῖλος μετά τήν ἰδρυση τῆς μονῆς ἐγκατέλειψε τό Ἀσκηταριό καί ἐγκαταστάθηκε ὄχι στό μοναστήρι, ἀλλά σέ σπηλιά ὀλίγο παραπάνου ἀπό τή μονή ἐντός τῆς ρεματιᾶς, ὅπου ἐζησε τά ὑπόλοιπα χρόνια τῆς ζωῆς του. Ἀπέθανε τήν 1 τοῦ Γενάρη τό 1338 καί τάφηκε ἐπί τόπου. Ἐπί τοῦ τάφου του, λέγεται, ἔπεσε μέγάλος βράχος καί τόν σκέπασε⁴.

1. Λέγεται Ροδάνι γιατί τά ὑλικά πού χρειάστηκαν γιά τή μετατροπή τοῦ Ἀσκηταριοῦ σ' ἐκκλήσιά ἀνεβάστηκαν μέ ροδάνι, εἶδος τροχαλία.

2. Ὀνομάζεται Ἐρυκιάτης γιατί προτοῦ ἔρθει στό Ἀσκηταριό ἔμεινε ἀρκετόν καιρό στήν Ἐρικό τῆς Ἀρβανιᾶς.

3. Κατά τόν βιογράφο ἡγούμενο Κοσμᾶν ὁ ὄσιος Νεῖλος ἐζησε 160 ἔτη.

4. Στόν ὑποθετόμενο τάφο του ὁ ἡγούμενος Φιλόθεος ἀνέγειρε τό 1923 ἐκκλήσάκι ἐπί τοῦ ὁποῖου ἀπεδαπέκει τῆς θύρας σέ ἐντειχισμένες στόν τοῖχο κιάκες φέρονται ἀνάγλυφες οἱ ἐπιγραφές:

(Ἄριστερά) «Ο ΙΕΡΟΣ ΝΑΟΣ ΕΚΤΙΣΘΗ ΕΠΙ ΗΜΕΡΩΝ ΠΑΝΟΣ. ΗΓΟΥΜΕΝΟΥ (μέ γράμματα σχηματίζοντα τόξο) ΑΡΧΙΜ. ΦΙΛΟΘΕΟΥ ΔΑΠΑΝΗ ΟΣΙΟΤΑΤΟΥ (καταστραμμένη μιά σειρά) 1923».

Πλησιάζομε τό μοναστήρι. Ποτιστικοί χέρσοι κήποι — ποῦ χέρια νά τούς καλλιεργήσουν— σκεπασμένοι ἀπό βούζια κι ἀγριόχορτα πλαισιώνουν τή μεγάλη τοξωτή πύλη κλεισμένη μέ διπλόφυλλη θύρα. Δυό τρεῖς λεύκες ἀπό παλιά φυτεμένες κι ἀνάμεσα μιά ἄκαρπη μεσπηλιά.

Μπαίνομε. Περιπατοῦμε τήν πλακοστρωμένη αὐλή, γύρω τῆς ὁποίας ὑψώνονται τά χτίρια τῆς μονῆς. Ὁ ναός ἀριστερά μας κάτωθε τῆς αὐλῆς σέ χαμηλότερο ἴσιωμα, ταπεινός δέν προσελκύει καί τόσο ἀπ' ἔξω τό μάτι τοῦ ξένου. Μικρή λιθαρένια κλίμακα κατέρχεται ἀπό τήν αὐλή στό διάδρομο πού τή χωρίζει ἀπό τό ναό.

Πολλά ἀπό τά χτίρια τῆς μονῆς ἔχουν καταρέψει, ἀχούρια, σταῦλοι, ἀποθήκες, κελιά, ἐλαιοτριβεῖο, τό οἶκημα ὅπου ἔμεναν δεμένοι οἱ τρελοί, τά δυστυχημένα πλάσματα πού δέν ἔφτανε ἡ φοβερή ἀρρώστια πού τά παίδευε, κακοποιούνταν καί δέρνονταν κιόλας γιά νά φρονιμήνουν, κι ἄλλα μένουν ἔρημα, ὅπως οἱ φοῦρνοι, τά μαγειρεῖα, οἱ ὀντάδες.

Πεντέξη τενεκέδες τυρί ἀπό τά λιγοστά γίδια τῆς μονῆς κρουολογοῦνται σέ ὑπόγεια στοά ἀπό τήν ὁποία διέρχεται τό κρύο νερό τῆς βρύσης.

Ἡ θέακάτου πρὸς τό ποτάμι ὅπου παρόχθια διέρχεται ὁ δημόσιος δρόμος Φιλιατιοῦ - Μουργκάνας καί τό ἀπέναντι βουνό τῆς Θεόστρουγκας μέ τίς ἀποκρημνες χαράδρες πού καρκαλιοῦντ' οἱ πέρδικες κι οἱ κοῦκοι κάνουν «κούκου» μαγεύουν τόν ἐπισκέπτη.

Ἀπό τίς πηγές πού βρίσκονται στήν κοίτη τῆς ρεματιᾶς, ἀπό μέν τοῦ «Κύρ Γιώγου» τή βρύση τό νερό διοχετεύεται μέ σωλῆνες στό Γηρομέρι, ἀπό δέ τό ἐκκλησιάκι τοῦ Ὁσίου Νείλου στό Φοινίκι καί τό Φιλιάτι. Ὅλα πάλι τά ἐπισκευασμένα δωμάτια τῆς βόρειας πτέρυγας τῆς μονῆς ἔχουν ἐσωτερικές βρύσες πού προμηθεύονται νερό διά λαστιχένιου ἐξωτερικοῦ σωλήνα ἀπό τήν πλησίον ἔξω τῆς μονῆς βρύση.

Στό μέσο τῆς αὐλῆς ὑψώνεται μικρό καμπαναριό μέ τήν καινούργια καμπάνα. Ἡ παλιά ραγισμένη ἀπό τά πολλά λαλήματα ἀναπαύεται στήν ἀπέναντι στοά, ὅπου πλάι τῆς ἡ Παναγία, μικρή ἀναρτημένη εἰκόνα, τήν κοιτάζει μέ λύπη ἀναλογιζόμενη τούς παλιούς καιρούς πού ὁ ἀχός της συγκέντρωνε στό μοναστήρι πλῆθος προσκυνητῶν καί τώρα δέν ὑπάρχει οὔτε παπάς κι αὐτός πού εἶναι διαμένει στό Γηρομέρι ὅπου ἐφημερεύει.

Ἄν καί τσακισμένοι ἀπό τήν κούραση τρέχομε στό χωριό. Συναντᾶμε τόν

(Δεξιά) (Μέ γράμματα σχηματίζοντα τόξο) «ΑΠΕΒΙΩΣΕ 2 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ ΤΑΦΟΣ ΑΓΙΟΥ ΝΕΙΛΟΥ 1350».

Στό ἐντός τοῦ ναοῦ καταστρεμμένο ἀπό τίς νεροσυρμές εἰκονοστάσι ἐπιγράφεται: «Ὁ ἀρχαῖος χρόνος τοῦ πρό πεντακοσίων πενήκοντα ἐτῶν ἐκ θαύματος καταβυθισθέντος ἱεροῦ τούτου ναοῦ καί τάφος τοῦ ὁσίου πατρός Νείλου τοῦ θαυματουργοῦ, γενομένων ἀνασκαφῶν παρά τοῦ ἡγουμένου τῆς ἱερᾶς μονῆς Ἀρχιμανδρίτου Φιλοθέου πολύ δυσκόλου ἀνηγέρθη ἡ ἐκκλησία κάτωθεν» ... (καταστρεμμένα ἀπό τήν πλημμύρα).

ήγούμενο καί τοῦ λέμε τό σκοπό τῆς ἐπίσκεψῆς μας. Ἔρχεται πρόθυμα ὁ καημένος καί μένει κοντά μας, ἀλλ' ἐπειδή τήν ἄλλη μέρα εἶχε λειτουργία στό χωριό ξαναεπιστρέφει τή νύχτα.

Βαθιά μεσάνυχτα. Ἄργουλητά ἀπό λύκους ἀκούονται στά γύρω βουνά, ὁ γιῶργος, πουλί τῆς ἐρημιᾶς, θρηνεῖ στ' ἀπόσκιο:

«Γιῶργο! τ' βρ'ς τ' βρ'ς τ' ἄλογος».

Τήν ἄλλη μέρα ξανάρχεται ὁ-ήγούμενος. Ἄνοίγει τήν ἐκκλησιά, μᾶς ὁδηγεῖ στό κρυφό σχολειό.

Στά ζοφερά χρόνια τῆς τουρκοσκλαβιάς λειτουργοῦσε στή μονή καί κρυφὸ σχολειό σέ δωμάτιο πού ἐπικοινωνεῖ μέ τόν ξενώνα διά μικροῦ ντουλαπιοῦ μέ ράφια στή σειρά τό ὁποῖο ἔχει τήν ὄψη πραγματικοῦ ντουλαπιοῦ τοῦ τοίχου, ἀλλά καταλλήλως ὠθούμενο πρὸς τό ἐσωτερικό ἀφήνει λεύτερη τήν εἴσοδο ἀπ' ὅπου ἔμπαιναν οἱ μαθητές μέ τό δασκαλοκαλόγηρο.

Ἡ μονή θά εἶχε καταρέψει ἂν δέν ἐπέμβαινε ἡ ἀρχαιολογική ὑπηρεσία. Κατόπιν χορήγησης ἱκανοῦ χρηματικοῦ ποσοῦ παρ' αὐτῆς ἐπισκευάστηκε τό 1959 ἡ βορεινή πτέρυγα⁵.

Ἀψηφώντας τόν μεγάλο κίνδυνο τῆς τουρκικῆς βαρβαρότητας οἱ γενναῖοι ἐκεῖνοι μεγαλόκαρδοι ἄντρες τῆς τάξης τῶν μοναχῶν, πού ἂν τό μάθαιναν οἱ ἐχτροί δέ θᾶφηναν οὔτε γάτα ζωντανή καί λίθον ἐπὶ λίθου στό μοναστήρι, ὅπως ἔκαμαν τή μονή Διχούνης, κρατοῦσαν μέ τά δόντια, ὅπως εἰπώθηκε, ἐντός κελιοῦ κρυφὸ σχολειό τό ὁποῖο βαστοῦσε ἄσβηστη τή λαμπάδα τοῦ ἐθνικοθρησκευτικοῦ αἰσθήματος τῶν σκλάβων.

Ἡ φήμη τῆς μονῆς ἔφτανε καί στά πιό ξέμακρα χωριά. Γι' αὐτό ὅταν μαθεύτηκε πὼς θά περνοῦσε ἀπό τό μοναστήρι ὁ Πάτερ-Κοσμάς συνάχτηκε σ' αὐτό μυρμήγκι κι ὁ κόσμος, ἔνδεκα χιλιάδες⁶.

5. «ΑΝΗΓΕΡΘΗ Η ΠΤΕΡΥΞ ΑΥΤΗ
ΕΝ ΕΤΕΙ 1969 ΑΡΧΙ-
ΕΡΑΤΕΥΟΝΤΟΣ ΤΟΥ ΣΕΒΑΣΜΙΩ-
ΤΑΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΠΑΡΑ-
ΜΥΘΙΑΣ ΦΙΛΙΑΤΩΝ ΚΑΙ ΓΗ-
ΡΟΜΕΡΙΟΥ ΤΙΤΟΥ ΚΑΙ ΕΠΙ Η-
ΓΟΥΜΕΝΟΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΑΡΧΙΜ.
ΤΙΤΟΥ ΚΑΡΑΝΤΖΑΛΗ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ
ΕΥΣΕΒΙΟΥ ΝΤΟΥΛΑ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ
ΚΩΝ. ΠΑΠΑ»

(Ἐπιγραφή ἐπὶ μαρμάρινης πλάκας καρφωμένης ἐπὶ τῆς νότιας ἐπισκευασμένης πλευρᾶς τῆς βορεινῆς πτέρυγας τῆς μονῆς).

6. «1775 Ἄπριλιου 16.

Ἦρθε ἕνας ἅγιος καί δίδαχνε τόν κόσμον. Καί ὡς τόσος κόσμος ἐσυνάχτηκαν στό Γερομέρι χιλιάδες ἰα. Καί δέν ἤξέραμαν πούθε ἦταν. Ἄλλοι ἔλεγαν πὼς εἶναι ὁ προφήτης Ἡλίας, ἄλλοι ὁ δίκαιος Ἐνώχ.

Παπά Δημήτρης τοῦ Πατσουρή».

(Ἐνθύμησις σ' ἐξώφυλλο τοῦ βιβλίου «Ἀμαρτωλῶν Σωτηρία» τοῦ χωρίου Τσαμαντᾶ).

Ἀλιώτικη θάηταν ἡ θρησκευτικὴ πίστις καὶ σύνθεσις τοῦ πληθυσμοῦ τῆς περιοχῆς καὶ ὁλόκληρης τῆς Θεσπρωτίας ἂν δὲν ὑπῆρχε ἡ μονὴ Γηρομερίου μέ τό κρυφὸ σχολεῖό.

Δέν ξέρομε πόσο λειτούργησε τοῦτο, ὡς που δόθηκε ἄδεια ἀπό τό τουρκικὸ ντοβλέτι κι ἄνοιξαν τὰ σχολεῖα γιά τὰ παιδιά τῶν ραγιάδων. Ἀλλά καί μέ τὴ λειτουργία τῶν σχολείων, στή μονή δέ σταμάτησε ἡ μόρφωση καὶ διάπλαση τῶν Ἑλληνοπαίδων ἀφοῦ τό 1911 λειτουργοῦσε καὶ ἱερατικὴ σχολή μέ διευθυντὴ τόν ἡγούμενο Φιλόθεο.

Ἡ μονὴ ἦταν ἔδρα τῆς ἐξαρχίας Γηρομερίου. Ὁ Ἐξάρχος ἦταν ἐκκλησιαστικός τίτλος καὶ δίνονταν σέ ἀντιπροσώπους τοποτηρητές τοῦ Πατριαρχείου στά μοναστήρια πού ὑπάγονταν ἀπ' εὐθείας σ' αὐτό κι ἔφεραν τ' ὄνομα «σταυροπηγιάκα». Τέτοιο ἦταν καὶ τοῦ Γηρομερίου.

Ὁ Ἐξάρχος τῆς μονῆς Γηρομερίου εἶχε στή δικαιοδοσία του τὰ χωριά: Γηρομέρι, Πλησίβιτσα, Κόνιτσα (προτοῦ τουρκέψει), Σαγιάδα, Φανερωμένη, Βρυσέλα, Κεραμίτσα, Κόκκινο Λιθάρι μαζί μέ τὰ μετόχια καὶ τ' ἄλλα χωριά πούηταν ἀνάμεσά τους.

Τό 1800 ἐπὶ πατριαρχίας Νεοφύτου προάγεται σέ ἐπισκοπή. Τό 1803 ἐπὶ πατριαρχίας Καλλινίκου ἀνταμώνεται μέ τὴν ἐπισκοπή Παραμυθιάς.

Τό 1809 ἐπὶ πατριαρχίας Ἱερεμία ἀποκατασταίνεται πάλι σέ ἐξαρχία.

Τό 1863 ἐπὶ πατριαρχίας Ἰωακείμ συγχωνεύεται στή μητρόπολη Παραμυθιάς ὅποτε ὁ ἐπίσκοπος αὐτῆς λαβαίνει τόν τίτλο «Παραμυθιάς καὶ Γηρομερίου».

Ἐπίσκοποι τῆς Θεσπρωτίας (Φωτικῆς, Βουθρωτοῦ καὶ Γλυκέος) μέ ἔδρα τὴ μονὴ Γηρομερίου στά χρόνια τῆς τουρκοκρατίας ἀναφέρονται οἱ:

Χρῦσανθος 1620 - 1645, Παρθένιος 1665 - 1685, Παρθένιος 1760, Βενέδικτος 1775 - 1786, Σαμουήλ 1800 - 1803, Ἀγαθάγγελος ἱερομόναχος 1821.

Ἡ μονὴ κατεῖχε πατριαρχικά καὶ συνοδικὰ σιγίλλια τοῦ 16ου, 17ου καὶ 18ου αἰώνα καὶ χρυσόβουλα τῶν πατριαρχῶν:

Ἱερεμίου 1533, Ἰωάσαφ 1561, Μητροφάνη 1568, Παρθενίου 1667, Ἱερεμίου 1733, Σεραφεῖμ 1756, Νεοφύτου 1800, Καλλινίκου 1809, Ἱερεμία 1809, Γρηγορίου 1821, Ἰωακείμ 1863, ὁ ὁποῖος τὴν ἐνώνει μέ τὴν μόλις ἀναγνωρισμένη μητρόπολη Φιλιατῶν καὶ τῆς Παραμυθίας τιτλοφορουμένου τοῦ μητροπολίτη «Παραμυθίας, Φιλιατῶν καὶ Γηρομερίου».

Τὰ παραπάνου σιγίλλια, χρυσόβουλα κι ἄλλα κειμήλια φυλάγονταν ὡς τό 1940 στό δημόσιο ταμεῖο τῶν Φιλιατῶν. Ἀπ' ἐκεῖ καὶ δῶθε δέν ξέρομε τί ἀπέγιναν.

Παλιότερα ἡ μονὴ εἶχε ἀξιόλογη βιβλιοθήκη σέ χειρόγραφα σχηματισμένη καὶ πλουτισμένη ἀπό τοὺς διάφορους ἡγουμένους πού πέρασαν κατὰ καιροὺς ἀπ' αὐτή, ἡ ὁποία καταστρέφτηκε ἀπὸ ἀγράμματο Κερκυραῖο καλόγηρο ὁ ὁποῖος γιά νά ἀπελευτερώσει τό δωμάτιο τό ὁποῖο χρειάζονταν ἔβαλε φωτιά καὶ τᾶκαψε ὅλα τό 1835 ἐνῶ ἀπουσίαζε ὁ ἡγούμενος.

Βιβλία. Τό 1968 ὑπάρχουν στή μονὴ τὰ ἐξῆς χειρόγραφα:

1) Χειρόγραφο μέ διπλές σελίδες πού περιέχει γραμματικούς κανόνες τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας καί ἐκκλησιαστικά τροπάρια καί ὕμνους.

2) Βιβλίον δωρεῶν καί ἀφιερωμάτων καί κινητῆς περιουσίας τῆς διαλυμένης μονῆς Ραγίου ἀπό τό ἔτος 1826 μέχρι τό 1851.

3) Ἀνθολογία Βυζαντινῆς μουσικῆς ἀνήκουσα στόν ἱερομόναχο Ἰγνάτιο ἀπό τό Τσαμαντά⁷.

4) Ἱερή ἀκολουθία τοῦ ὁσίου πατρός ἡμῶν Νείλου τοῦ ἡγιασμένου τοῦ ἐν τῇ ἱερᾷ μονῇ Γηρομεριοῦ συνερανοισθεῖσα ἐξ ἀρχαιοτέρου χειρογράφου ἐν ἔτει 1903 Μηνί Δεκεμβρίου, σέ δύο ἀντίγραφα ὑπό Φιλοθέου Παπά-Κωνσταντίνου ἀρχιμανδρίτου ἡγουμένου καί διευθυντῆ τῆς ἐν τῇ ἱερᾷ μονῇ Ἱερατικῆς Σχολῆς, Ἱερά Μονή 1911.

5) Χριστιανικές συμβουλές, διπλές σελίδες 240.

6) Πίνακα σύν Θεῷ ἀγίῳ τοῦ νομοκανόνος εἰς τόδε τό περιεχόμενον βιβλίον σελ. 351, στό ὁποῖο σημειώνεται ὁ χρόνος τῆς χειροτονίας σέ διάκονο (1893) τοῦ ἐκ Μπαμπουρίου Γεωργίου⁸.

7) Ἐκκλησιαστικοί ὕμνοι καί τροπάρια διαφόρων θρησκευτικῶν ἑορτῶν, διπλές σελίδες 53.

8) Τετραβάγγελο (μεμβράνη) 12ου ἢ 13ου αἰώνα σελ. 281, μέ μεγάλα καθαρά γράμματα ὅμοια μέ τοῦ τύπου.

9) Κυριακοδρόμιο, διπλές σελ. 490. Στό ἐσωτερικό τοῦ σταχώματος τούτου σημειώνεται ὁ θάνατος τοῦ Χατζῆ στους Κορφούς⁹.

10) Χειρόγραφο πού δέν τό εἶδαμε γιατί τό εἶχε πάρει μαζί του πρό πολλοῦ ὁ ἱεροκῆρυκας Τίτος Καραντζαλης καί δέν τό εἶχε ἐπιστρέψει.

Παλιότερα ὁ ἡγούμενος σύνταζε καί τά προικοσύμφωνα τῶν συνοικεσίων τῆς περιοχῆς. Εἶδαμε ἕνα τέτοιο χρησιμοποιούμενο ὡς ὑπόδειγμα.

Μεταξύ τῶν ἄλλων κειμηλίων πού φυλάγονται στή μονή εἶδαμε καί δύο σιγίλλια, τό ἕνα γραμμένο στή ρουμανική καί τ' ἄλλο στή σλαβική.

Ἕνα παλιό εὐαγγέλιο, ἔκδοση Βενετίας 1818 εἶναι ἀφιέρωμα τοῦ Κερκυραίου Γιάννη Καίσαρη¹⁰.

Στό βιβλίον δωρεῶν καί ἀφιερωμάτων τῆς μονῆς Ραγίου διαβάσαμε διάφορες πρὸς αὐτήν δωρεές¹¹.

7. «Ἡ ἀνθολογία εἶναι τοῦ στέλιου Ἰγνατίου ἱερομονάχου ἐκ χωρίου Τσαμαντᾶ καί ὁποιος ἤθελε νά μοῦ τήν κλέψη νά εἶναι ὑπόδικος εἰς τὰς ἀράς τῶν ἁγίων 7 κοντά καί ὁσίων δέκα, καί ὀκτώ πατέρων: Ἰγνάτιος» (ἐνθύμηση σ' ἐξώφυλλο τοῦ βιβλίου).

8. «Ἐν μηνί Ἰανουαρίου 15. 1893) χειροτονήθη ἱεροδιάκονος Γεώργιος ἀπό χωρίου μπαμπουρί». (Ἐνθύμηση στό τέλος τοῦ βιβλίου).

9. «ἔτους 1734 μὴν Ἰανουαρίου 10 ἀναπαύτηκε ὁ μακαρίτης Χατζῆς Ζωσιμᾶς ὁ λεγόμενος ἀσκητῆς κορφούς».

10. «τό παρὼν ἀφιέρωμα. Ἰωάννης Καίσαρης τοῦ Ἀγγέλου Κερκυραῖος τῶν 1 Αὐγούστου 1861».

11. «1819 Νοεμβρίου 3. Ἀφιέρωσε ὁ Κοτζῆ Βενετις το χοραφι στη στρουγκούλα».

Ἐκ τῶν ἐνθὺμισεως καταχωρημένους σὲ ἐκκλησιαστικά βιβλία μαθαίνομε τὴν πρὸς Κύριον μετάβαση τῶν μακαρίων ἡγουμένων Ἀγαπίου 1838, Κοσμᾶ 1866, καὶ Μακαρίου 1883¹².

Ὁ ἡγούμενος Κοσμᾶς

Ὅπως σημειώνεται κι ἀπὸ τὸν Παπά-Γιώργη ἱερομόναχο τῆς μονῆς Ἀγίου Μηνᾶ τοῦ Κόκκινου Λιθαρίου, ὁ ἡγούμενος Κοσμᾶς πού διαδέχτηκε τὸν Ἀγάπιο ἦταν καλὸς ποιμένας καὶ καλῶς ἡγουμένους. Ἀγόρασε καὶ χάνι στό Φιλιᾶτι, ἔχτισε σπίτια κάτωθε τοῦ μοναστηριοῦ γιὰ τίς οἰκογένειες τῶν καλλιεργητῶν τῶν κτημάτων τοῦ μοναστηριοῦ κι ἄλλα. Πόναγε γιὰ τό μοναστήρι καὶ δέν ἀσώτενε. Γι' αὐτό καὶ στὴν κηδεῖα του τό λείψανό του ἀκολούθησαν 28 παπάδες καὶ πλῆθος λαοῦ, πράγμα πού δέν ἔγινε σὲ κανένα ἄλλον ἡγούμενο, οὔτε καὶ ἐπίσκοπο¹³. Ὁ δὲ διάδοχός του Παρθένιος ἔδινε ὑποτροφία σὲ 2 - 3 μαθητές κι ἀπὸ τό 1874 χορηγοῦσε στὰ σχολεῖα Κεραμίτσας, Σκουπίτσας κι Ἀράχωβας ἀπὸ 200 γρόσια τό χρόνο.

«1820 Νοεμβρίου 28

Ἀφιέρωσε ο παπα Γιοργίς ἀπο πλαταρια γελαδια 3. Ζωτος γεωργίου ἱερεως.

Ἀπογραφή τῶν πραγμάτων τοῦ ἱεροῦ μοναστηρίου τῆς Παναγίας ράι, ὅσα εὐρέθησαν μετὰ τὸν θάνατο τοῦ ἐν αὐτῇ ἡγουμενεύοντος ἀγαπίου Ζαγορίσιου. 1838 Φεβρουαρίου 9 Σούβλιαση:

Ἀσημένα σκεύη, βιβλία, μπακιρικά, σιδερικά, ξυλικά, σκουτικά, ὅσα ἀπὸ ἀφιερῶματα, ζῶα ζωντανά, ὅσα ἀπὸ καρπούς. (Ἀκολουθεῖ ὁ κατάλογος).

....1856 Ἰανουαρίου 12. Ἀφιέρωσε ὁ Κίτσιο Πλιάκος, καστριώτης τρεῖς σποριαῖς εἰς βαρικόν. ὁ Ραγίου ἡγούμενος Χρῦσανθος».

12. «1838 Ἰανουαρίου 16 ἡμέρα β' ἀναπαυθη ο ἐν μακαρια τη λῆξει Ἀγάπιος ἱερομόναχος ἡγουμενος μοναστηριου ἀπὸ χωριο Σαγιαδα. (ἀκολουθεῖ μέ μολυβδοκόνδηλο).

ο ἐν Ἱερομοναχοῖς Μακαριος Θεοδοσιος (συνεχίζεται μέ μελάνη) 1847 ἡγούμενος τῆς μονῆς Ραγίου ἐτελευτησε κατὰ των 1883 ἐν μηνί 8)βριου 26.

1866 Ἰανουαρίου 9, ἡμέρα κυριακή ἀναπαυτηκε ὁ ἐν μακαρία τῇ λῆξει Κοσμᾶς ἱερομόναχος ἀπὸ χωρίον Γολά ἐτῶν 66 ἐξήκοντα ἔξη.

Ἰωάννης Ἀντωνίου»

— Κοσμᾶς ὁ Γηρομερίου ἡγούμενος ὁ καλὸς ποιμὴν τὸν λογικὸν προβάτον ἠπῆρχεν ἐκ χωρίου γολᾶς ἀπὸ μῆαν περίφιμον ἡκογένειαν. ἀποθανούσης τῆς πρεσβυτέρας του ἐκατελίπε τὰ τοῦ οἴκου του καὶ ἦλθεν εἰς το ἱερόν μοναστήριον τοῦ Γηρομεριου εἰς τοὺς 1838 Ἰουνίου 15 καὶ διεδέχθη τὸν ἀγάπιον ἡγούμενον. ἡγουμενευσε καλὸς τό μοναστήριον καὶ ἔγινε περίφημος κτίτορ τῆς μονῆς καθὸς φένετε τό χάνη εἰς Φιλιᾶτες καὶ οσπίτια ἠποκάτοθεν τοῦ μοναστηρίου καὶ ἄλλα πολλὰ τὰ ὅπια δέν γράφο διὰ βραχίτιτα καὶ ἀπίλθεν προ(ς) κύριον ἢ μακαρία αὐτοῦ ψυχὴ τό 1866 Ἰανουαρίου 9 ἡμέρα Κυριακή ὥρα 3 ἐτῶν 66.

13. «1866 Ἰανουαρίου 9 ἀναπαύθηκε ὁ μακαρίτης ἡγούμενος Κοσμᾶς εἰς τό ἱερό μοναστήρι μας Γηρομέρι καὶ ἐνταφιάσθηκε μέ 28 ἱερεῖς.

γράφω διὰ ἐνθύμηση. παπᾶ γεογιος ἱερομόναχος ἐφημέριος τ' ἀη-Μηνᾶ».

(Ἐνθύμηση γραμμένη ἀπὸ τὸν Παπα-Γεώργη ἱερομόναχο, ἐφημέριο τῆς μονῆς τ' ἀη-Μηνᾶ τοῦ Κόκκινου Λιθαρίου σὲ ἐξώφυλλο μηναιίου τοῦ Γενάρη, ἔκδοση Βενετίας τοῦ 1852 τοῦ αὐτοῦ ναοῦ).

Βίος καὶ διαθήκη τοῦ Ὁσίου Νείλου

Ὁ τόσον ὑμνούμενος ἀπὸ τοὺς ἐνθουμιογράφους τῆς ἐποχῆς ἡγούμενος Κοσμάς κατεῖχε δύο χειρόγραφα, ἀπὸ τὰ ὅποια τὸ ἓνα περιεῖχε τὴν ἱστορία τῆς ἀνέγερσης τῆς μονῆς καὶ τὸ ἄλλο τὸν βίο τοῦ Ὁσίου Νείλου. Τὸ περιεχόμενο καὶ τῶν δυονῶν διασώθηκε ἀπὸ τὸν ἱστορικό Παν. Ἀραβαντινό.

Τὸ πρῶτο ἔχει κατ' Ἀραβαντινό ἔτσι:

1) Ἀντίγραφον ἑξαχθέν ἐκ τῆς εἰς μεμβράνην γεγραμμένης βιογραφίας τοῦ μνησθέντος ὀσίου Νείλου ἧς τινος συντάκτης τῆς ὀσιότητός του, οὐχὶ ἄμοιρος παιδείας φαίνεται. Τὴν βιβλιογραφίαν ταύτην καλουμένην «Φυλλάδα» τοῦ ἁγίου Νείλου οἱ περίοικοι χριστιανοὶ ὡς κειμήλιον θεωροῦντες ἐν τοῖς οἴκοις τῶν ὡς τοιαύτη δέ κατέστη διὰ τῶν ἀσπασμῶν καὶ τῆς ἀφῆς δυσανάγνωστος καὶ ἐσβεσμένως ἔχουσι λέξεις τινές.

2) Ἀπόγραφον ἑξ ἀντιγράφου τῆς ἀφελεστάτης καὶ χριστιανικωτάτης διαθήκης τοῦ προμνησθέντος ὀσίου πατρός Νείλου ἦν περ κατὰ περίστασιν περὶ τὸ 1875 Παπα-Ζήσης τις ἐκ Παραμυθίας, φιλοπερίεργος καὶ φιλευλαβῆς, ἀντέγραψε καθ' ὅσον ἡδύνατο ἐκ τοῦ πρωτοτύπου, γεγραμμένου διὰ τῆς αὐτῆς χειρός τοῦ διαθέτου εἰς μεμβράνην ὅπερ ἀπετεφρώθη ἐν τῷ ρηθέντι δωματίῳ ὅτε ὁ ρηθεὶς βέβηλος καλόγηρος κατέκαυσε τὴν βιβλιοθήκην ἀτυχῶς ὁμοῦς ὁ ρηθεὶς ἀντιγραφεὺς ἀπαντήσας δυσχέρειαν ἴσως εἰς τὴν ἀνάγνωσιν, παρέλειψε καὶ τὴν χρονολογίαν καὶ τὰς ὑπογραφάς.

A) Βίος τοῦ ὀσίου Νείλου τοῦ κτήτορος τῆς ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Γηρομερίου.

Ὁμοχώριος οὗτος καὶ μέγας ἐν τοῖς ἀσκηταῖς παρ' ἡμῖν Νείλος ὑπῆρξεν ἐκ τῆς μεγάλης καὶ περιφανοῦς Κωνσταντινουπόλεως, γεννήτορας ἔχων εὐγενεῖς καὶ πλουσίους ἐκ βασιλικῆς φυλῆς, τὴν τῶν Λασκαρέων καταγόμενος ἐξ ἀπαλῶν οὖν ὀνύχων τὸν μονήρη βίον ἀσπασάμενος κατέλειπε συγγένειαν, δόξαν, πλοῦτον καὶ αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς γεννήτορας καὶ λάθρα τῆς πόλεως ἐξελθὼν διαπόντιος ἐν τῇ τῶν Ἀκοιμήτων Μονῇ παρεγένετο καὶ τὸ μοναχῶν σχῆμα ἐνδυσάμενος, πρὸς τοὺς ἀσκητικούς ἀγῶνας ἀποδύεται καὶ χρόνου ἐνδιατρίψας ἐκεῖσε συχνὰ πρὸς τὴν βασιλεύουσαν ἔρχεται καὶ τὴν μητέρα καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ θεασάμενος ἐλεημοσύνην παρ' αὐτῶν ὡς τις ἄγνωστος καὶ ὡς ἐπαίτης ἐδέξατο.

Ἐκεῖθεν ἀπάρας σὺν ἄλλοις τισὶ τὰ Ἱεροσόλυμα καταλαμβάνονται καὶ τὸν ζωοποιὸν προσκυνήσας τάφον καὶ τῶν ἐτέρων πάντων ἁγίων τόπων περιδράμας, αὐθις ἐν Κωνσταντινουπόλει γέγνηται, γέροντί τινι θεοφιλεῖ ἐπόμενος. Σὺν αὐτῷ οὖν Μιχαὴλ τὸν Παλαιολόγον ὡς βλάσφημον ἐλέγξαντες τῆς βασιλείας τότε καὶ τὰς τῶν Λατίνων φρενοβλαβῶν ἀποσυρέντα βλασφημίας καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ πατρός καὶ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι φρονοῦντα καὶ λέγοντα ἀμφοτέροι κατεκρίνοντο καὶ μονώτατοι βληθέντες ἄρτον χωρὶς καὶ ὕδατος καὶ ἐν θαλάσῃ ριφθέντες οὐ κωπία οὐ κυβερνήτην ἔχοντες, εἰμὴ μόνο 4 ἄρτους οὓς γυνὴ τις θεοφιλῆς λαθραίως τούτοις κινδυνεύοντες μᾶλλον Ἀββᾶ ἀπερρίφθησαν Μονῇ

καί τοῦ γέροντος πρὸς κύριον προσεκατέρτησε κακειθεν πρὸς τῷ τρίτῳ γίνεται Ἐνδρονίκῳ τῷ εὐσεβεῖ βασιλεῖ καί πήσας φυγεῖς αἰδέσιμος εἰς Ἱεροσόλυμα πάλιν παραγίνεται καί πότε τύπον ἀγίων περινοστήσας καταλαμβάνει τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν καί περί τῆς γῆς τῶν Σοδόμων γενόμενος καί εἰς Σιχώρ μεταβάς καί τὴν γυναῖκα τοῦ Λώτ θεασάμενος καί τὴν ἀκρότομον πείραν καί πάντων τῶν ἐν τῇ γραφῇ ἐκφερομένων θείων θαυμασιῶν κατατροφήσας εἰς τό ὄρος Σινά ἔρχεται ἑπταετῆ τονίνυν ἐκεῖσε χρόνον ἐγκαρτερήσας καί τὴν τῶν πατέρων πολιτείαν καλῶς ἀπομησάμενος πρὸς τό Κορνήλιον ὄρος ἔρχεται καί τοσοῦτους ἐν αὐτῷ χρόνους τελέσας τὴν Ἱεριχώ καταλαμβάνει ἔνθα τριετίαν διάγων πρὸς τόν Ἰορδάνην ἀφίκετο καί 14 προσμείνας ἔτη εἰς τοὺς ἀγίους τόπους καί ἐν τοῦ ἀγίου Γερασίμου Μονῇ ἐκεῖθε ἀπαίρει καί ἐν τῶν νήσων γενόμενος καί τούτοις διελθών, ἐν πολλῇ κακουχίᾳ καί ἀσκήσει πρὸς Πελοπόννησον ἔρχεται καί εἰς Κέρκυραν διαπεράσας εἰς τόν Ἱεριχώ λεγόμενον καταντᾷ τοῖς τῶν Φοινίκων μέρεσι διακείμενον ἔνθα δὴ κελλίον μικρόν πησάμενος διετέλει μὴ μεταβαίνειν λοιπόν ἐκ τοῦ γῆρατος δυνάμενος ἐν ῶ τόπῳ καί Ἱεριχώτης ἐπεκλήθη τό γάρ ἴδιον ὄνομα μέχρι τέλους ἀπέκρυψε πᾶσιν. Ἀλλά κακειθεν παραπλησθεῖς παρά τινων θεοφίλων ἐξέρχεται καί περί τό Γηρομέριον γεγονώς ἐκεῖσε μέχρι τέλους προσεκατέρτησε. Μικρόν οὖν ἐκεῖσε συνάγων ἀδελφότητα καί τῇ μητρί τοῦ Κυρίου εὐκτήριον οἶκον δυνάμενος τόν συνήθη κανόνα τῆς ἀσκήσεως διετέλει αἰδέσιμον οὖν αὐτόν ἢ περί αὐτόν φήμη πανταχοῦ καί πᾶσιν ποιοῦσιν καί αὐτούς τοὺς ἀποστόλους παρ' αὐτόν παραγίγεσθαι καί τάς πρὸς αὐτούς εὐλογίας πεποιήκεν ἦν γάρ καί τό τῆς Ἱεροσύνης ἀξίωμα περικείμενος θεαρέστως τοίνυν βιώσας καί εἰς ἔσχατον γῆρας εἰλεληκῶς περί τά ἑξήκοντα καί ἑκατόν ἔτη γενόμενος καί (περί τῶν ἐπομένων προειπῶν) ἀπεδήμησε πρώτην τοῦ Ἰανουαρίου ἄγοντος πολλῶν θαυμάτων ζῶντι καί μετὰ θάνατον γεγονός αὐτουργός.

Λέγεται δέ τόν τε θάνατον αὐτοῦ προειπείς καί τόν ἴδιον ὑποδείξας τάφον ἐν τῇ πέτρα αὐτομάτως εὐρεθέντα ἀλλά καί περί τὴν ἐν τῷ τάφῳ πλατάνου ρίζαν πηγὴν εἶπεν ὕδατος ἀναβλύνει τὴν ὥραν τῆς αὐτοῦ τελευτῆς ὃ καί γέγονε. Μετά δύο χρόνια τό λείψανον αὐτοῦ θεάσασθαι οὐ συνεχώρησεν ὁ θεός (διότι) σπῆλαιον μέγα ἀποραγών τόν τάφον ἀπεκάλυψε καί ἐστι κεκαλυμμένος μέχρι σήμερον οὐ τοῖς πρεσβείαις ...κλπ.».

Τό τῆς διαθήκης ἀντίγραφον:

«... ἐπιθυμῶ καί τά κατ' ἑμαυτῷ βραχείως παραδηλοῦσθαι ἤδη τοῦτο πάντως ποιῶ. Τοίνυν ἐγὼ παιδιώθεν τόν τοῦ Κυρίου χρηστόν ζυγόν ὑποδύς καί τό ἐλαφρόν αὐτοῦ φορτίον αἰρώμενος πᾶσιν χαίρειν εἰπών ἐμηκύνη φυγαδεύων καί ηὐλίστην ἔνθα μοί ἐφάνη συντελεῖ εἰς σωτηρίαν ὅτε δέ ὁ τῶν ζιζανίων σπορευός καί ἐχθρός ἡμῶν διάβολος ζιζάνια καί διχοστασίας ἐσπείρει τῇ ἐκκλησίᾳ κυριοφωνίας τισί καί διδάγμασι λυμῆναι τε ταύτην βουλόμενος ἔλεγεν ὅσους καί αὐτούς παρά τῶν κακοβούλων ὑπέστην ἐξορίας καί θλίψεσιν ἀλλά καί ὁποίους παρέλειψα τόπους ὧσων τε θεατῆς ἐγεγόνειν ἠθῶν καί ἀγίων καί ὅσα κλήματα γῆς ἐξηρεῦνησα καί τῆς ἐξ ὀσιωνάμενος ὠφελείας κατὰ δόξαν θεῶ, γραφῇ παρα-

δοῦναι ἀδύνατον ἐσχάτως δέ πρό καιρῶν ἱκανῶν καί τόν παρόντα χῶρον κατέλαβον μετά τῶν σὺν ἐμοί δύο μοναχῶν τοῦ τε ἱερομονάχου Καλλινικίου καί τοῦ μοναχοῦ Γερασίμου. Εὐρομεν δέ τόν τόπον τραχύ καί ἄβατον καί ἀνήρρυτον καί οὐκ εὐχρηστον πρός ἀνθρ. κατοικίαν τε καί ἀνάπαυσιν, ἰδρῶσι δέ πόνοις πολλοῖς καί μόχθοις καί κόποις ἀκαταπαύστως ἐκαλωπίσαμεν τοῦτον καθὼς ὀράται σήμερον καί εὐχρηστος ὁ τόπος κατέστη καί πρός μοναχῶν ἀνάπαυσιν ἐπιτήδειος. Ἐπεὶ δέ καί τό περί τοῦ χωρίου Γηρομέρι περιοχὴν εὐρεθὲν παλαιάμπελον δέδωκεν ἡμῖν ὁ κ. Ἰωάννης Ὁψαρᾶς. Πολλοὺς αὐτῷ κόπους καταβάλλοντες εἰς ἀμπελώνα κατεστήσαμεν χρήσιμον τούτων τοίνυν οὕτως ἐχόντως ἡμῶν, αὐτός ἤδη τὴν μὲν ζωὴν μου ἐκλείπουσιν ὀρῶν προσπελάζοντα δέ μοι τόν θάνατον ἵνα μοί τι γενέσθαι συμβάν ἀδιόρθωτον μετά τὴν ἐμὴν τελευταίαν περί τούς ἡμετέρους φοιτητάς διατάττομαι οὕτως ἵνα τό μὲν πῆλινον τοῦτο γεῶδες μου σῶμα ταφῆ παραδοθῆ ἐν τῷ χώρῳ τούτῳ ἐν ᾧ καί τούς κόπους μου ὡς εἴρηται κατεβάλομεν. Ἀντί δ' ἐμοῦ ἀφήμι τῶν ἐν μοναχοῖς τιμιώτατον κ. Ἡσαΐαν μετά τῶν προειρημένων ψυχῶν προσμένων ἐνταῦθα πρός ὃν καί ὀφείλουσι ἔχει πᾶσι ὑπακοήν, ἀγάπην, τιμὴν καί εὐπείθειαν ὡς προεστῶτα αὐτῶν ἐφ' οἷς ἂν λέγοι αὐτοῖς πρός σωτηρίαν συντείνουν καί ὠφέλειαν αὐτῶν ψυχικὴν καί ὑπὲρ τῆς τῶν ἡμετέρων μοναχῶν, ὃ τε ἱερομόναχος Καλλίνικος ἢ μοναχός Γεράσιμος ἐνοχληθεὶς ὑπὸ λογισμῶν ἐξέλθη ἀνταῦθα καί αὐθις θελήσῃ ἐπιστραφῆναι εἰσδεχέσθω ὡς γνησίως τε καί προθύμως προκοπιαθεὶς καί ἡμέτερος φοιτητῆς εἰ δέ τις ἀνίκανος φανείς τοῦ ἰδίου θέλει προεστῶτα κατεξανίσταται τῆς μονῆς ἐξωθεῖσθαι ἀτίμως ὡς μὴ βουλόμενος μένειν ἐν ἡ ἐκλήθη τάξει κατὰ τόν θεῖον ἀπόστολον.

Τοίνυν οὕτω περί τούτων διαταττόμενος ἐπαφίμη τοῖς κατὰ πνεῦμα αὐθέντας καί υἱοῖς μου τῷ εὐσεβεῖ καί πανευγεστάτῳ Δεσπότη κ. Ἰωάννῃ Ἀγγέλῳ Δούκᾳ καί τῇ Χριστιανικωτάτῃ Βασιλίσση κ. Ἄννῃ Παλαιολογίνῃ τὴν ἐμὴν ἐπὶ καρδίας εὐχὴν δεόμενος τοῦ Θεοῦ διηνεκῶς δωρήσασθαι αὐτοῖς εἰρηνικόν τό βασιλείον νίκας τε καί κατ' ἐχθρῶν ὀρατῶν τε καί ἀοράτων καί παντοίων ἀγαθῶν χορηγίαν πρός δέ πίονι γῆρα σὺν τῷ ἐπιγείῳ κράτει καί τῆς οὐρανιας βασιλείας καταξιῶσαι τούς δέ παῖδας αὐτῶν εὐχομαι φυλάττεσθαι ἀπό θεοῦ κληρονομοδιαδόχου γενέσθαι τῆς κυριαρχίας καί δεσποτείας αὐτῶν ... εἰς τό ἐξῆς τῶν σχισμάτων τῆς κληρονομίας αὐτῶν. Παράκλησιν δέ πρέπουσαν προάγω τὴν βασιλείαν αὐτῶν ἀναδέχεσθαι καί κυβερνᾶν τούς ταπεινοὺς μοναχοὺς καθὼς ἐκ θεοῦ ὀδηγούμενοι καί πρός ἐμέ ἀναδοχὴν ἐπεδείκνυτο. Τροῖς δέ υἱοῖς μου καί ἄρχουσι τῷ τόπῳ τῷ τε Πανευγεστάτῳ Καβουλαρίῳ κ. Νικ. τοῦ Ὁψαρᾶ καί Ἀρίταρ. τῷ Κασανδρίτῃ τὴν ὀφειλομένην ἐπαφίεις εὐχὴν καί συγχώρεσιν παρεγνώμα αὐτοῖς ἐπιβλέπειν εὐλαβῶς καί ἀγαπᾶν τούς εἰρημένους μοναχοὺς καί εἴπερ βούλωνται νεμεῖν αἰτοῖς τά πρός χρείαν αὐτῶν κατὰ τὴν ἰδίαν δύναμιν καί ἕτεροι φιλευσεβεῖς καί φιλομόναχοι χριστιανοὶ ὀφειλόντων καί τῶν τοιούτων μοναχῶν ὑπερεύχεσθαι διηνεκῶς ὑπὲρ τῶν ὀρθοδόξων καί εὐσεβῶν δεσποτῶν ἡμῶν τοῦ φιλοχρήστου στρατοῦ αὐτῶν καί τῶν ἐτέρων πάντων ἀρχῶν καί ἀρχομένων ὡς παρ' ἐμοῦ ἐδιδάχθησαν. Ἐτι δέ ἀξιῶ πάντα

χριστιανικόν συγχωρῆσαι καί τας ἀγίας αὐτοῦ χαρίσασθαι (μοι) εὐχάς ἵνα ἔχοιμι ταύτας ἐφόδιον τῆς ἐντευθέν μοι ἀποδημίας.

Ἐπεὶ καί αὐτός τὴν ἐκ ψυχῆς καταλιμπάνω συγχώρησιν πᾶσι χριστιανοῖς τοῦ μισοῦσι καί ἀγαπῶσί με. Εἰ δέ τις ἐναντία φρονήσῃ τῆς παρουσίας μου καθαρᾶς καί ἀληθοῦς διαθήκης, πρὸς ἀνατροπὴν ταύτης βουλευθῆ χωρηθῆναι καί ἐνόχλησιν τινα προσαγαγεῖν ἢν βλάβην προξενήσας τοῖς ἡμετέροις Μοναχοῖς εἴτε ἀπὸ μέρους τῶν ἀρχόντων ἐστὶν ὁ τοιοῦτος εἴτε τοῦ ἱερατικοῦ καταλόγου καί ἐκκλησιαστικοῦ τάγματος ἢ μοναχικοῦ σχήματος ἢ ἕτερός τις, ὅποια ὥρα καί εἴη μὴ τύχη τῆς ἐκ δεξιῶν τοῦ Χριστοῦ παραστάσεως ἀλλ' ἔστω κληρονομῶν τὰς ἀράς τῶν 318 θεοφόρων πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ καί λοιπῶν ἕξι οἰκουμενικῶν συνόδων τῶν ἐπ' αἰῶνος Θεῷ εὐαρεστησάντων καί ἐμοῦ τοῦ ἀμαρτωλοῦ. Ἡ παροῦσα τοῦ ὀσιωτάτου καί θειοτάτου πατρός Ἱεριχιώτου κ. Νείλου καί κτήτορος τῆς σεβασμίας Μονῆς τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς ἐν τῇ τοποθεσίᾳ Γηροκομείου κειμένη τῆς Ὁδηγήτριας διαθήκη τῇ βασιλείᾳ μου, ἐμφανισθεῖσα καί ἀναγνωσθεῖσα αὕτη καί ὑπεραποδειχθεῖσα παρ' αὐτῆς συνεκυρώθη τῇ παρουσίᾳ εἰωθισμένη βούλῃ τῆς βασιλείας μου διαμονῆς ἕνεκα αἰωνίου καί ἀσφαλοῦς τηρήσεως τῶν ἐν αὐτῇ θείων ἐκείνων παραγγελμάτων καί διατάξεων, ἥτις καί φυλαχθήσεται ἀπαρασάλευτος».

Δραστήριος καί ἐνεργητικός ἡγούμενος πού ἐνδιαφερόταν γιὰ τὸ μοναστήρι μέ πίστη καί ἀφοσίωση ἦταν κι ὁ Φιλόθεος Παπαλέξης ἀπὸ τὸ Φατήρι τοῦ ὁποίου ἡ εἰκόνα ἀναρτημένη στὴν αἴθουσα τῆς ὑποδοχῆς φέρει στή μνήμη τοῦ ἐπισκέπτη τὸν πραγματικὸ ἡγούμενο τῆς παλιᾶς Θεοκρατικῆς ἐποχῆς. Κρεουργήθηκε ἀπὸ τοὺς σκιαδες καταγκονόβλαχους Τσουκαλαίους (Τάσος Τσουκαλης) τὸ 1929, οἱ ὅποιοι μισιακαραῖοι τῆς μονῆς ἤθελαν νά φᾶν τὰ γίδια τῆς (τά πωλοῦσαν κρυφά σάν δικά τους χωρὶς τὴν ἔγκριση τοῦ ἡγούμενου) γι' αὐτὸ τὸ μοναστήρι τὸ πῆρε μεσοκαιρίς. Ὅχτακόσια τᾶχε φτιάσει. Μαζί μέ τὸν ἡγούμενο σφάχτηκε κι ἡ καλογριά Μίχαινα ἀπὸ τὴ Βιτσουνιά τοῦ Κάτου Πογωνιοῦ πού ἀνεγνώρισε τοὺς κακούργους. Τὸν ἄρπαξαν σάν τὸν Χριστὸ ἀπὸ τὸ παλιὸ ἡγουμενεῖο πού σώζεται ἄνωθεν τῆς μεγάλης πύλης τῆς μονῆς. Πρῶτα τοῦ ἄνοιξαν πληγές κι ἔχυσαν ζεματιστὸ λάδι γιὰ νά μαρτυρήσει τὰ βακούφικα χρήματα τὰ ὅποια καί πῆραν. Τὰ πτώματά τους ἀποκεφαλισμένα, ἀλλοῦ τὸ κεφάλι, ἀλλοῦ τὸ κορμί, βρέθηκαν ὕστερα ἀπὸ 6 μέρες. Ὁ τάφος του βρίσκεται στό δεξιό, ὅπως μπαίνομε, μέρος τοῦ νάρθηκα.

Μετά τὸ θάνατο τοῦ Φιλόθεου τοποθετεῖται στό μοναστήρι ὁ παπά-Καίσαρης ἀπὸ τὸ Γηρομέρι, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ὁποίου πουλήθηκαν ὅλα τὰ γίδια. Στερήθηκεν ἀπ' ὅλα. Δέν εἶχε οὔτε τὸ λάδι γιὰ τὸ καντήλι τῆς Παναγίας.

Ἀφοῦ ἡ μονή ἔγινε σταυροπηγιακὴ ἔδινε κάθε χρόνο λογαριασμό ἐσόδων καί ἐξόδων στό Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο κι ὅ,τι περισσεύε ἀποστέλλονταν σ' αὐτὸ σέ χρῆμα ἢ σέ εἶδος¹⁴.

14. «Ὁσιώτατε ἀρχιμανδρίτα κύρ Ἀγαθάγγελε ἐπίτροπε καί ἔξαρχε τῆς ἡμετέρας πατριαρχικῆς ἐξουχίας Γηρομερίου, τέκνον ἐν Κυρίῳ ἀγαπητόν τῆς ἡμῶν μετριότητος, χάρις

“Όταν καμμιά φορά από οικονομικές ανεπάρκειες ή γι’ άλλους λόγους ἐβράδυνε ή ἀποστολή γίνονταν ὑπόμνηση ἐκ μέρους τοῦ Πατριαρχείου¹⁵.

Ἡ Μονή γιορτάζει στίς 8 τοῦ Τρυγητῆ τά γενέθλια τῆς Θεοτόκου ὅπου συρρέει πολὺς κόσμος ἀπό τά γύρω χωριά καί μαζεμένοι παρέες παρέες κατὰ συγγενολόγι καί φιλία στά πεζούλια κάτου ἀπό τούς δροσερούς ἡσκίους τῶν πλατανιῶν κοντά στίς πηγές μέ τό κρυστάλλινο νερό πού ἀναβλύζει μέσα ἀπό τά χαλίκια τῆς ρεματιᾶς, τραγουδοῦν καί χορεύουν ὀλημερίς.

Ἐπειδή ὅμως τά τελευταῖα χρόνια, ἰδίως μετά τήν ἀπελευθέρωση τοῦ 1912 - 1913 οἱ χριστιανοί δείχνουν κάποια ἀμέλεια κι ἀδιαφορία καί δέν προσέρχονται σάν πρῶτα, ὁ ἡγούμενος μέ ἐγκύκλιο (πανταχοῦσα) προτρέπει καί καλεῖ τούτους νά προσέλθουν «ὡς ἔθος ἐστί πρό πολλῶν ἀνέκαθεν ἐτῶν» νά γιορτάσουν καί προσκυνήσουν «τήν σαρακοφαγωμένην» εἰκόνα τῆς Παναγίας¹⁶.

εἶη τῆς αὐτῆς ὀσιότητι καί εἰρήνη παρά Θεοῦ. Εὐμενῶς πάνυ ἀποδεξάμεθα τά προσανεχθέντα ἡμῖν προϊόντα τοῦ αὐτόθι τόπου ἤτοι τέσσαρες τενεκέδες ἔλαιον καί ἀσκόν πλήρη τεταριγευμένων ἐλαιῶν, δι’ ἃ περ καί ἐκφράζομεν τήν πατρικήν ἡμῶν εὐαρέσκεϊαν καί τάς εὐχαριστίας τῆς αὐτῆς ὀσιότητι προθυμουμένη ἐκάστοτε παρέχειν ἡμῖν καί ἐμπράκτως δείγματα τῆς πρός ἡμᾶς υἱικῆς αὐτῆς ἀγάπης καί ἀφοσιώσεως. Εὐχόμενοι δέ ἐγκαρδίως αὐτῇ πάντα τά σωτηριώδη ἀγαθὰ ἔτι δέ καί ἐνίσχυσιν ἄνωθεν ἐν τῇ ἐπληρώσει τῶν ἀνατεθημένων αὐτῇ καθηκόντων ἐπικαλούμεθα ἐπ’ αὐτήν τήν θείαν χάριν καί τό ἄπειρον ἔλεος.

αοηδ (1894) Μαρτίου λα’
 †ὁ Κωνσταντινουπόλεως
 ἐν Χριστῷ εὐχέτης».

15. «Ὁσιώτατε ἡγούμενε τῆς ἱερᾶς ἡμετέρας πατριαρχικῆς καί σταυροπηγιακῆς Μονῆς τοῦ Γηρομερίου, τέκνον ἐν Κυρίῳ ἀγαπητόν τῆς ἡμῶν μετριότητος χάρις εἶη τῇ αὐτῆς ὀσιότητι καί εἰρήνη παρά Θεοῦ. Ἀνεγνώσθη συνοδικῶς τό ἀπό κη’ Μαΐου γράμμα αὐτῆς, δι’ οὗ ἀπαντῶσα εἰς προηγουμένην ἐπιστολήν ἡμῶν πληρωμῆς τῶν εἰς τό ἔθνικόν ταμεῖον ὀφειλομένων, ἤτῃτο τήν ἐπιείκειαν τῆς ἐκκλησίας ἵνα χορηγηθῇ αὐτῇ ἔτι καιρός πρός ἀπότισιν κατὰ διαλείμματα αὐτῶν. Ἐπειδή ὅμως ἔκτοτε παρῆλθε πλέον ἢ δέμηνον διάστημα, ἡ δέ αὐτῆς ὀσιότης οὐκ ἐποιήσατο ἔναρξιν τῆς πληρωμῆς. Διά τοῦτο ἐντελλόμεθα αὐτῇ ἀποφάσει συνοδικῇ ἵνα ἐντός βραχυτάτου χρονικοῦ διαστήματος σπεύσῃ ἀφεύκτως εἰς πληρωμήν τῶν καθυστερουμένων ἐμβάζουσα αὐτά ἔστω καί κατὰ διαστήματα ἀλλά τακτικῶς. Ἡ δέ τοῦ Θεοῦ

χάρις εἶη μεθ’ ἡμῶν.
 αωηε’ (1885) Αὐγούστου α’
 †ὁ Κωνσταντινουπόλεως
 ἐν Χριστῷ τοῦ Θεοῦ εὐχέτης».

16. «Αἰδεσιμώτατοι ἱερεῖς, τιμώτατοι ἐφοροεπίτροποι, παρεδροδημογέροντες, πρόκριτοι καί λοιποὶ εὐλογημένοι χριστιανοὶ τῆς κοινότητος (Γηρομερίου).

Ἐν Χριστῷ Ὑμᾶς κατασπάζμαι.

Διά τῆς ταπεινῆς μου ταύτης δηλῶ ὑμῖν, ὅτι κατὰ τήν 8ην τοῦ ὀδεύοντος μηνός 7)βρίου, ὡς ἔθος ἐστί πρό πολλῶν ἀνέκαθεν ἐτῶν ἀπαξάπαντες οἱ κάτοικοι τῆς ὑμετέρας κοινότητος προσήρχοντο ἐν τῇ γειτονούσῃ ἡμῖν ἱερᾷ Μονῇ Γηρομερίου ἐκκλησιαζόμενοι καί προσκυνούντες τήν ἀξιομίμητον ἱεράν εἰκόνα τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου «Σαρακοφαγωμένην» τοῦθ’ ὅπερ κἀγώ ὁ ἐλάχιστος τυχόν ἐπιστάτης καί ἐφημέριος αὐτῆς μιμούμενος ἔρχομαι διά τῆς ταπεινῆς μου ταύτης θερμοπαρακαλέσας ὑμᾶς ὅπως, μή λησμονοῦντες τό πάλαι ἔθος, προσέλθητε ἀπό κοινοῦ εἰς αὐτήν τοῦ ὡς εἴρηται μηνός 8ης ἀπό πρωίας ἐν τῇ ἱερᾷ καί θείᾳ μυσταγωγίᾳ τελεσθησομένη πανηγυρικῶς ὑπέρ ὑμῶν τῶν προσερχομένων ἐν τῇ ἱερᾷ μονῇ

Περιουσία τῆς Μονῆς

Μεγάλη ἦταν ἡ περιουσία τῆς μονῆς. "Όλα τὰ χωράφια κάτωθεν τοῦ χωριοῦ τοῦ Γηρομεριοῦ ἀνήκαν σ' αὐτὴ κι οἱ κάτοικοι τὰ καλλιεργοῦσαν μέ τό τρίτο, δηλαδή ἓνα τρίτο τῆς παραγωγῆς ἔπαιρνε τό μοναστήρι καί δυό ὁ δουλευτής (κολίγος), θερινές καί χειμερινές βοσκές (λειβάδια) πού ἔβοσκαν τὰ 800 γιδοπρόβατα τῆς μονῆς καί τ' ἄλλα χοντρά ζῶα. Τόσο ἦταν τό γάλα πού οἱ τσοπαναραῖοι δέν μπόρεσαν νά τό κουβαλήσουν ἀπό τό βουνό καί τῶριναν μέ σωλῆνες (σούγελα) κι ἔρχονταν στό μοναστήρι, ἐλιές, ἄλλα καρποκλάδια, σπίτια στό Φιλιάτι, ἔχος πολύ. Σήμερα (1968) ἡ κτηματική του περιουσία ἀποτελεῖται ἀπό:

- 1) Ἐνα λειβάδι (χειμαδιό) στήν τοποθεσία «Τσιμπλοχώρι - Ἄγορά» 700 στρ.
- 2) Δάσος περίξ τῆς Μονῆς 400 στρέμματα.
- 3) Ἐνα λειβάδι (χειμαδιό) στήν τοποθεσία «Κελέ» 500 στρέμματα.
- 4) Μερικές ἐλιές στά χωριά Ραδοστίβα, Μπολιάνα, Πλεσίβιτσα καί Σίδερη.
- 5) 150 ριζάρια ἐλιές στήν περιοχή τῆς μονῆς καί στό χωριό Γηρομέρι.
- 6) Δυό μαγαζιά στό Φιλιάτι.
- 7) Ἐνα μαγαζί στήν Ἀθήνα, καί
- 8) 40 γίδια.

Ἄ Ο Ναός

Ἄ Ο παλιός ναός πού ἀνεγέρθηκε ἀπό τόν "Όσιο Νεῖλο μέ τή βοήθεια τῶν τοπικῶν ἀρχόντων Νικ. Ἄψαρᾶ καί Ἄρίσταρχου Καπανδρίτη τό 1282 δέν σώζεται. Διατηρεῖται ὅμως ἀκόμα τό παλιό πεντάπλευρο ἄγιο βῆμα σέ ὕψος μέτρου ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἀκουμπάει φορητός σταυρός ἀπό πορόλιθο, στηριγμένος στό τρίπλευρο ἄγιο βῆμα τοῦ νέου ναοῦ, προερχόμενος ἀπό παλιό ναό.

Ἄ Ο νεότερος ναός, μιά ὀρθογώνια παραλληλεπίπεδη οἰκοδομή, μέ θόλο καί ὀκτάπλευρο τροῦλο πού φέρει ὀδοντωτά διάζώματα καί τόξα ἀπό ὀπτόλιθο ἄνωθε κάθε μονόλοβου παραθύρου, ἀνεγέρθηκε ἐπὶ τοῦ παλιοῦ τό 1568 ἀπό τόν ἌΟξιώτη Πογωνιάτη¹⁷.

Ἄ Εξωτερικῶς οἱ ἄρμοί τοῦ τοίχου καλύφθηκαν μέ τσιμέντο πρὸς προφύλαξη ἀπό τήν ὕγρασία. Τό ἐσωτερικό διαιρούμενο σέ τέσσερα παράλληλα μέρη, ἄγιο

προσφέροντες αὐτῇ τό θρησκευτικόν ὕμνων σέβας ἔχετε μυριοπλασίονα παρ' αὐτῆς μισθόν καί ἀρωγὴν παρά τοῦ μονογενοῦς αὐτῆς υἱοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἄησοῦ Χριστοῦ οὐ τό ἄπειρον ἔλεος εἶη μεθ' ἀπάντων ὕμνων. Ἄμῆν.

¹⁷ Ἄ Εν τῇ ἱερᾷ Μονῇ Γηρομερίου τῇ 7)βρίου 1914

Ἄ Ο ἐπιστάτης καί ἐφημέριος τῆς ἱερᾶς Μονῆς Γηρομερίου Οἰκονόμος Ἄλέξιος».

17. «ἌΕΤΣ ΖΟΣΤ (ἄσυλλάβιστη λέξη) ΟΞΗΩΤΤΗ ΠΟΓΟΝΗΑΤΙ ΙΣ-ΧΣ» (ἤτοι: 7076 - 5508 = 1568).

βῆμα, καθολικό, λιτή και νάρθηκα, τῶν δύο τελευταίων χωριζομένων δι' ἀσβεστοτοίχου, καλύπτονται ἀπό ἀγιογραφίες καθώς και ὁ τροῦλος, πλὴν τῆς λιτῆς, καμωμένες δι' ἐξόδων τοῦ Πάνου Ἱερομνήμονα τὸ 1679¹⁸.

Τὸ ἅγιο βῆμα χωρίζεται ἀπὸ τὸ καθολικό μέ ξυλόγλυφτο τέμπλο κατασκευασμένο, καθώς και ὄλων τῶν ἐπ' αὐτοῦ μεγάλων φορητῶν εἰκόνων τὸ 1824 δι' ἐξόδων τοῦ Γεωργίου Μονοβάρδα ἀπὸ τὰ Γιάννινα¹⁹.

Στὸ νότιο μέρος τοῦ ἁγίου βήματος ὑπάρχει ὀστεοφυλάκιο χωριζόμενο ἀπ' αὐτὸ δι' ἀσβεστοτοίχου, ἔτσι πού ὁ εἰσερχόμενος ἐντὸς τοῦ ἁγ. βήματος δέν ἀντιλαμβάνεται εὐκολα τὴ στένωση τοῦ χώρου, ἢ εἴσοδος πάλι τούτου ἐκ τοῦ τέμπλου φράζεται μέ τὴ δεξιότερη εἰκόνα χρησιμοποιοῦμενη ὡς θύρα.

Τὸ ἐπίχρισμα τοῦ τέμπλου ἔγινε τὸ 1829 ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἡγουμένου, Ἀγαπίου²⁰, ἢ δέ τῆς ὠραίας πύλης ἀναρτημένη χρυσοκέντητη εἰκόνα τῆς Παναγίας ἐπὶ ἡγουμένου Ἀγαθαγγέλου²¹.

Πρόσφατα φερμένα σκουτικά, στρώματα κι ἄλλα εἶδη διπλωμένα ἐπὶ τραπεζίου ἀναμένουν τὸν μητροπολίτη νὰ στρωθοῦν τὴν ὥρα τῆς λειτουργίας.

Κειμήλια

Μ' ὄλες τίς ἀνίλες πῶχουν πάθει τὰ κειμήλια τῆς μονῆς κι αὐτὰ τὰ λίγα πού ἀπόμειναν προσελκύουν τὸν κόσμο ὅπως ἡ χλόη τὸ πρόβατο. 1) Ἡ σαρακοφα-

18. «ΕΝ ΤΑΙΣ ΗΜΕΡΑΙΣ ΕΚΕΙΝΑΙΣ ΤΟΥ ΘΕΟΦΙΛΕΣΤΑΤΟΥ ΔΕΣΠΟΤΗ ΚΥΡ ΠΑΡΘΕΘΕΝΙΟΥ ΕΝ ΕΤΕΙ ΑΧΟΘ (1679) ΑΝΕΓΡΑΦΘΗ ΚΑΙ ΑΝΕΣΤΟΡΗΘΗ ΤΗΣ-ΑΓΙΑΣ ΚΑΙ ΕΝΔΟΞΟΥ ΚΑΙ ΔΕΙΠΑΡΘΕΝΟΥ ΜΑΡΙΑΣ ΑΠΟ ΕΞΟΔΙΑ ΤΟΥ ΚΥΡ ΙΕΡΙΩΤΑΤΟΥ ΠΑΝΟΥ ΙΕΡΟΝΥΜΩΝ ΚΑΙ ΕΞΗΣ ΑΝΗΩΝ. (Ἐπιγραφή ἐπὶ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ καθολικοῦ).

19. «ΔΙ ΕΞΟΔΩΝ ΤΟΥ ΚΥΡ (ΚΤΙΤΟΡΟΣ) ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΟΝΟΒΑΡΔΑ ΙΩΑΝΙΤΟΥ ΗΓΟΥΜΕΝΕΥΟΝΤΟΣ ΤΟΥ ΠΑΝΟΣΙΩΤΑΤΟΥ ΑΓΑΠΙΟΥ· ΕΝ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΙΣ ΣΑΓΙΑΔΑΣ 1824» (Ἐπιγραφή ἐπὶ μεγάλης φορητῆς εἰκόνας τοῦ τέμπλου)

«ΔΙΕΞΟΔΩΝ ΤΟΥ ΚΥΡ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΟΝΟΒΑΡΔΑ ΙΩΑΝΙΤΟΥ ΗΓΟΥΜΕΝΕΥΟΝΤΟΣ ΤΟΥ ΠΑΝΟΣΙΩΤΑΤΟΥ ΕΝ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΙΣ ΚΥΡΙΟΥ ΑΓΑΠΙΟΥ 1824 Ἰουν. 5 χήρ Δημητρίου Ζαγορίου χορ. ΜΟΝΟΔΕΝΤΡΙ» (Ἐπιγραφή μεγάλης εἰκόνας τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ τέμπλου).

«ΔΙ ΕΞΟΔΩΝ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΟΝΟΒΑΡΔΑ ΙΩΑΝΙΤΟΥ ΗΓΟΥΜΕΝΕΥΟΝΤΟΣ ΑΓΑΠΙΟΥ ΧΕΙΡ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ ΤΟΥ ΕΚ ΖΑΓΟΡΙΟΥ ΕΚ ΚΩΜΗΣ ΜΟΝΟΔΕΝΤΡΙ 1824». (Ἐπιγραφή μεγάλης εἰκόνας τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τοῦ τέμπλου).

Σημ. Τίς ἴδιες ἐπιγραφές φέρουν και οἱ εἰκόνες Παναγίας και Ὁσίου Νείλου ἐπὶ τοῦ τέμπλου.

20.

«1829 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 22

ΕΧΡΥΣΩΘΗ ΤΟ ΤΕΜΠΛΟΝ ΤΟΥΤΟ ΔΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ ΤΟΥ ΠΑΝΟΣΙΩΤΑΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΑΘΗΓΟΥΜΕΝΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΑΓΑΠΙΟΥ ΕΚ ΣΑΓΙΑΔΑΣ ΔΙΑ ΧΕΙΡΟΣ ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ ΚΑΙ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΚΑΙ ΥΙΟΥ ΑΥΤΟΥ ΙΩΑΝΝΙΤΩΝ».

(Ἐπιγραφή ἐπὶ τοῦ τέμπλου, δεξιὰ τῆς ὠραίας Πύλης).

21. «ΕΠΙ ΗΓΟΥΜΕΝΟΥ ΑΡΧΜ. ΑΓΑΘΑΓΓΕΛΟΥ ΕΝ ΜΟΝΗ ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1899».

(Ἐπιγραφή ἐπὶ τῆς ἀναρτημένης ἐπὶ τῆς ὠραίας Πύλης εἰκόνας Παναγίας).

γωμένη εικόνα με την άσημνια επένδυση αφιέρωμα τών αδελφών Γηρομερίτη, έργο του 14ου αιώνα, πεπλοσκεπασμένη αναπαύεται επί ειδικού εικονοστασίου άκουμπημένου επί ενός τών κιόνων. Παλιότερα στηριγμένη επί όρθοστάτη ήταν τοποθετημένη πλησίον τής θύρας. Τή λευτερόνουμε από τό πλαίσιο καί τ' άσήμια πού τή σκεπάζουν. Φαγωμένο τό ξύλο στό σημείο πού άκομπούσε στόν όρθοστάτη. Κι από τίς δυό πλευρές φέρει ζωγραφιές. Από τή μιά τήν Παναγία μέ τό Χριστό βρέφος στά χέρια κι από τή άλλη τούς αποστόλους Πέτρο καί Παύλο²².

2) Δύο σταυροί. Καί οί δυό είναι απ' αυτούς πού μεταχειρίζονται οί παπάδες στους άγιασμούς. Ο ένας ξύλινος περιέχει δώδεκα ξυλόγλυπτες ύψηλης τέχνης εικόνες από τή ζωή του Χριστού²³. Ο άλλος άσημένιος συρματερός του ήγουμένου τής μονής άγ. Γεωργίου Καμύντζιανης όμοιος μέ σκελετό φύλλου φραγκοσυκιās φέρει κι αυτός όπως ό πρώτος 22 παρόμοιες μικροσκοπικές ξυλόγλυπτες εικόνες²⁴.

3) Μιά χρυσή επισκοπική ράβδος.

4) Δύο χρυσά έγκόλπια.

5) Πέντε λειψανοθήκες, από τίς όποιες τρεις, οί πιό άρχαιότερες, προέρχον-

22.

«Η ΟΔΗΓΗΤΡΙΑ
ΔΙΚΗΟΤΙΣΣΑ»

(Έπιγραφή επί τής «Σαρακοφαγωμένης» εικόνας τής Παναγίας)

«ΑC ΠΕΤΡΟΣ — ΑC ΠΑΥΛΟΣ»

(Έπιγραφή επί τής «Σαρακοφαγωμένης» εικόνας Πέτρου καί Παύλου)

«ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΤΩΝ ΑΥΤΑΔΕΛΦΩΝ

ΑΓΓΕΛΗ ΚΑΙ ΙΩΑΝΝΟΥ

ΓΗΡΟΜΕΡΙΤΗ

1875 ΜΑΪΟΥ 25»

(Έπιγραφή χαραγμένη επί τής άσημένιας επένδυσης τής «Σαρακοφαγωμένης» εικόνας τής Παναγίας).

Κατά τόν μεσαιώνα, ακόμα καί στόν καιρό τό δικό μας, μερικοί ιεροκήρυκες για να πείσουν τούς άπλοϊκούς άνθρώπους, εκμεταλλευόμενοι τήν άμάθεια καί τήν πίστη τους σε ύπερφυσικές δυνάμεις, ενισχυόμενοι κι από τό σκοτεινό περιβάλλον τών παλαιότερων ναών (όλες οί παλιές εκκλησιές είναι σκοτεινές, γιατί στό σκοτάδι ύποβάλλεται εύκολα ό άνθρωπος στόν μυστικισμό) ραίνοντας ύπό τό σκότος μέ σταγόνες νεροϋ παλιές εικόνες διαδίνουν στό λαό πώς σκούζουν καί δακρύζουν κι άκολουθως γράφουν ύμνωδιες σε δακρυροϋσες Παναγιές όπως σύμβηκε καί μέ τήν «σαρακοφαγωμένη». «Ω του θαύματος! πώς ή άγία σου όψις ή εν τή σεπτή γεγραμμένη εικόνη σου δακρυροϋσα ωφθη εις θάμβος μέγα και δέος τών όρόντων» καί τό γεγονός τουτο μέ τό πέραςμα του χρόνου θαυματοποιείται.

23.

«Η ΒΑΠΤΙΣΙΣ

Η ΣΤΑΥΡΩΣΙΣ»

(Έπιγραφή επί του ξύλινου σταυροϋ)

24.

«ΗΠΑΡΧΙ ΤΟΥ ΚΗΡ ΠΑΪΣΙΟΥ

ΗΓΟΥΜΕΝΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΓΕΟΡΓΙΟΥ

ΕΚ ΧΟΡΙΟΝ ΤΖΑΜΑΝΤΑ

1794 ΙΩΑΝΝΙΝΑ»

(Έπιγραφή επί του άσημένιου σταυροϋ).

ται από τή Μονή Καμύτζιανης, μιά από τή Μονή Ραγίου καί ή τελευταία ἀνήκει στή μονή Γηρομερίου²⁵, ή δεύτερη τοποθετημένη ἐντός τῆς πρώτης καί ή τρίτη εἶδος παλιοῦ χαημαλιοῦ.

Ἡ τῆς μονῆς Ραγίου περιέχει λειψανα διαφόρων ἁγίων καλυμμένα μέ ἰδιαίτερο σκέπασμα μέ θυρίδες ἐπί τῶν ὁποίων χαράζονται τά ὀνόματά τους.

Ἡ τελευταία οὐδέν τό ἀξιόλογο.

6) Ἀπό τά δισκοπότηρα τῆς μονῆς ἕνα ἐπιχρυσωμένο γράφει τ' ὄνομα τοῦ δωρητῆ καί τοῦ κατασκευαστῆ²⁶.

Παράδοση

Ὁ ἅγιος Νεῖλος ἦταν βασιλόπουλο. Ἦρθε ἀπό τήν Πόλ' στό Γηρομέρ' κι ἔγιν' ἀσκητής. Ἔμενε στό Ροδάνι. Ἔφερε πολλά χρήματα κι ἀγόρασε ὅλον τόν τόπο γύρα στό Γηρομέρι.

25. «ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΜΟΥ ΚΟΥΤΗΘΟΝ Ο..Ε ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΗΟΥ ΚΑΜΗΤΖΑΝΗΣ ΥΠΕΡ ΚΟΠΟΥ ΚΑΙ ΕΞΟΔΟΥ ΠΑΪΣΙΟΥ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ 1782».

(Ἐπιγραφή ἐπί τῆς πρώτης λειψανοθήκης τῆς Μονῆς Καμύτζιανης).

«ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΥΞΕΝΤΙΟΥ 1783»

(Ἐπιγραφή ἐπί τῆς δεύτερης λειψανοθήκης τῆς Μονῆς Καμύτζιανης).

«ΔΕΗΣΗΣ ΤΟΥ ΔΟΥΛΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΚΑΜΗΣ

ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ ΜΑΝΑΣΤΗΡΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΗΟΥ ΤΖΑΜΑΝΤΑ

1812 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 3»

(Ἐπιγραφή ἐπί τῆς τρίτης λειψανοθήκης, εἶδος χαίμαλιοῦ τῆς μονῆς Καμύτζιανης).

«ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΚΟΥΤΗ ΤΗΣ ΥΠΕΡΑΓΙΑΣ ΔΕΣΠΗΝΗΣ ΥΜΟΝ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΚΕ ΑΥΠΑΡΘΕΝΟΥ ΜΑΡΙΑΣ ΤΗΣ ΕΠΟΝΟΜΑΖΟΜΕΝΗΣ ΡΑΥ ΠΗΛΣΗΘ (πλησίο) ΠΡΑΚΑΛΑΜΟΥ ΟΥΓΟΥΜΕΝΕΒΟΤΑΣ ΓΕΡΑΣΗΜΟΣ ΥΡΟΜΟΝΑΧΟΣ

ΚΤΙΤΟ 1800»

(Ἐπιγραφή ἐπί τῆς μπροστινῆς πλευρᾶς λειψανοθήκης τῆς Μονῆς Ραγίου)

«ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ
ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ Μ. ΒΙΚΤΟΡΟΣ ΚΕΝΤΙΟΥ

ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΟΝΟΣ

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΑΝΔΡΕΟΥ ΠΡΟΤΟ

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΕΡΟΜΑΡΤΗΡΟΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ»

(Ἐπιγραφές τῆς λειψανοθήκης μέ θυρίδες ἄνωθεν τῶν ὁποίων χαράζονται τά ὀνόματα τῶν λειψάνων ἑκάστου ἁγίου).

Ἀριστερά: 1838 ΜΑΡΤΙΟΥ 20 ΘΕΟΧΑΡΗ ΘΕΟΔΟΡΟΥ

Δεξιά: ΑΓΑΠΙΟΥ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ ΓΗΡΟΜΕΡΗ

(Ἐπιγραφές ἐπί τῆς λειψανοθήκης τῆς Μονῆς Γηρομερίου)

26. ΔΙΑ ΔΑΠΑΝΗΣ ΤΟΥ ΠΑΝΟΣΙΟΤΑΤΟΥ ΚΑΘΗΓΟΥΜΕΝΟΥ ΚΥΡΙΟΥ
ΙΩΑΝΝΙΚΙΟΥ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ ΚΑΙ ΑΓΑΠΙΟΥ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ ΔΙΑ
ΧΕΙΡΟΣ ΔΕ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΠΑΠΑ ΓΕΩΡΓΗ ΚΑΙ ΤΟΥ ΥΙΟΥ
ΑΥΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ 1815 ΙΟΥΛΙΟΥ 15 ΚΑΛΑΡΗΤΕΣ»

(Ἐπιγραφή ἐπί δισκοπότηριου τῆς μονῆς Γηρομερίου)

Κάθε νύχτα ἤγλεπε ἀπόπερα στό λόγγο μιά φέξη. Πάαινε τήν ἡμέρα καί δέν ηὔβρισκε τό μέρος, δέ σκόπευε, ποῦηταν ἡ φέξη.

Ἄπό τά πολλά, τί κάνει κι αὐτός. Ἀντικιάζει μ' ἓνα ραβδί τή φέξη καί τ' ἀφήνει ἀντικιασμένο. Τό πρωῖ κοιτάει πού ἀντικιάζει καί πααίνει ἐκεῖ. Βρίσκει τήν κόνα τσῆ Παναγιᾶς στό κωλορύζ' ἐνοῦ μεγάλου δέντρου.

Φέρει μαστόρους καί τσού δίνει τά σκέδια πῶς νά χτίσουν τό μοναστήρ'.

Ἄστιεῖ κι ἓνα σταυρό σιδερένιο γιά σημάδ'. Αὐτοῖ δέν τόχτισαν ὅπως ὄρισ' ὁ ἅγιος. Ὁ σταυρός πῶβαλε γιά σημάδ' εἶναι στημένος πίσω στόν ἅγιο Δῆμο στό παλιό θεμέλιο. Θᾶρθει καιρός πού θά φτωχύν' τό μοναστήρ', εἶπε ὁ ἅγιος.

Ὁ ἅγιος δέν ἔκατσε στό μοναστήρ'. Πήγε παραπάνου σέ μιά σπηλιά κι ἔμενε ὡς πού πέθανε. Τόν ἔθαψαν ἐπί τόπου. Ἐτσι εἶχ' ὀρίσει. Ὑστερα πέφτ' ἡ σπηλιά καί σκεπάζει τόν τάφο. Ἦταν θεοτικό πράμα.

Σέ κάμποσον καιρό ἔρθε ἡ ἀδερφή τ' ἡ Μονοβύζα νά τόν πάρει. Τήν πήγαν στόν τάφο. Μπόρειε νά σκώσ' τό ραῖδιό; Τόν ἄφησε κι ἔφυγε.

Τό μοναστήρ' ἦταν πολύ ἐχούμενο. Ἄρμεγαν οἱ τσομπαναραῖοι τό βιό στό βουνό καί τό γάλα ἔρχονταν μέ σούγκελα.

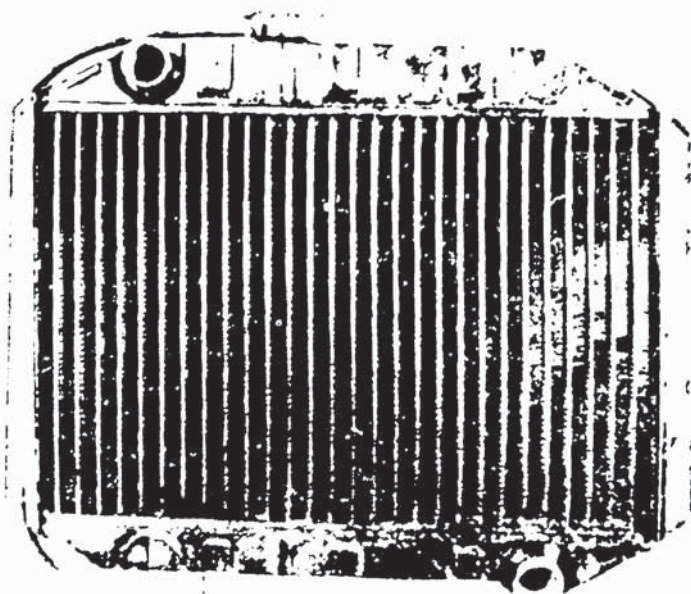

ΕΜΠΟΡΙΑ ΨΥΓΕΙΩΝ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ Ε.Ψ.Α. Ε.Π.Ε.

ΖΑΧ. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ 9. ΤΗΛ. 413.825 - 412.268

Θ Ε Σ Σ Α Λ Ο Ν Ι Κ Η

ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΟΙ ΕΙΣΑΓΩΓΕΙΣ

AVA RADIATORS

MADE IN W. GERMANY

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΙΑΙ ΕΙΣΑΓΩΓΩΝ

ΕΥΛΟΥΡΓΙΚΩΝ ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΩΝ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΠΙΝΑΣ

ΦΙΝΤΙΟΥ 18 ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

VASILIOS PINAS

FINDIOY 18 THESSALONIKI TEL. 516-769, 517-095

ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΜΑΥΡΟΥΔΗΣ Α.Ε.

*Αντιπροσωπεΐαι - Είσαγωγαί
ύφασμάτων, δαντελλών, κεντημάτων*

Τσιμισκή 11 - Θεσσαλονίκη
Τηλ. 230.705, 261.670

Υποκατάστημα Αθηνών: Πανεπιστημίου 34 τηλ. 3608553

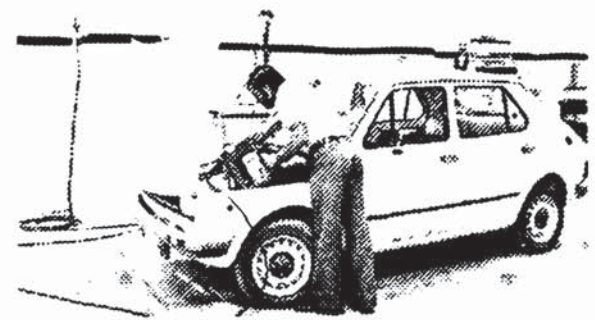
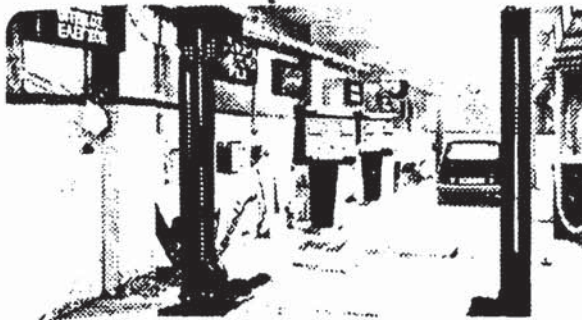

EXPRESS SERVICE

μέ 100 δρχ. τό μήνα

Όδική βοήθεια σ' όλη τήν Έλλάδα μέ έλικόπτερο
καί μ' ένα στόλο αὐτοκινήτων
πού έξυπηρετοῦν οὐσιαστικά
μέρα καί νύχτα τούς συνδρομητές.

Τεχνικός έλεγχος σύμφωνα
μέ τόν Νέο Κώδικα οδίκης κυκλοφορίας.

Έγγραφή συνδρομητῶν
Τηλ.: 828.155 - 813.501
Ανδριανουπόλεως 2
Πρόεκταση Ανθέων

manager ae

EXPRESS SERVICE

"μέρα νύχτα κοντά σας.."

Capriccio

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΠΛΕΚΤΩΝ

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΓΕΩΡ. ΤΣΑΒΙΔΗΣ ΕΥΜΕΝΟΥΣ 2-4 ΧΑΡΙΛΑΟΥ, ΠΡΑΤΗΡΙΟ ΣΥΓΓΡΟΥ 35
ΤΗΛ. 309884, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΙΕΣ ΠΛΕΚΤΟΜΗΧΑΝΩΝ

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Σ. ΖΑΦΕΙΡΗΣ

ΑΝΤΙΓΟΝΙΔΩΝ 20, ΤΗΛ. 525796, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΒΙΒΛΙΟΧΑΡΤΟΠΩΛΕΙΟΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ Α. ΠΡΙΝΤΖΗ

Μ. ΜΠΟΣΑΡΗ 13

ΤΗΛ. 822 947

Α. ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΣ

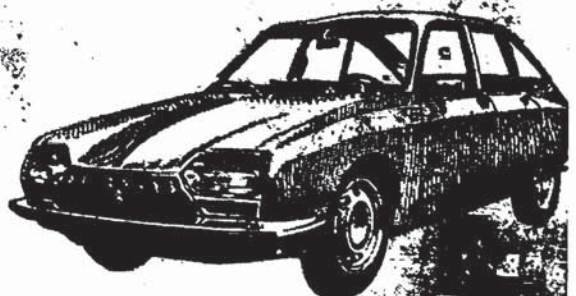
Ετοίμοπαράδοτα

**ΕΜΠΟΡΙΑ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ
ΠΩΛΗΣΕΙΣ ΑΝΤΑΛΛΑΓΑΙ**

ΕΚΘΕΣΙΣ: ΒΑΣ. ΟΔΟΥ 192 ΤΗΛ. 412-268

ΣΥΝΕΡΓΕΙΑ: Ζ. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ 9 ΣΤ. ΜΑΡΤΙΟΥ ΤΗΛ. 413-825

CITROËN ^ GS

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΣΑΒΒΑΝΤΙΔΗΣ

ΒΑΣΙΛ.ΟΛΓΑΣ 124

ΤΗΛ. 841 686

**αντιπροσωπος
αυτοκινητων**

DATSUN

θεσσαλονικης

ΑΓΗΣΙΛΑΟΣ Ν.ΚΙΤΣΑΤΗΣ ΣΥΜΒΟΛΑΙΟΓΡΑΦΟΣ

ΜΕΓΑΡΟΝ "ΑΧΙΛΛΕΙΟΝ.,

ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ-ΒΑΣ.ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ 19 2^{ος} ορ. γρ. 30-31 ΤΗΛ. 267396

ΘΕΣ/ΝΙΚΗ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Δ. ΜΠΙΜΠΑΣ ΔΙΚΗΓΟΡΟΣ

ΔΙΚΙΑ: ΤΕΛΑΜΩΝΟΣ 5 ΤΗΛ. 307412

ΓΡΑΦΕΙΟΝ: ΦΡΑΓΚΙΝΗ 7 ΤΗΛ. 229321 - 4^{ος} οροφος

ΘΕΣ/ΝΙΚΗ

ΙΩΣΗΦ Β. ΠΙΝΑΣ ΔΙΚΗΓΟΡΟΣ

ΜΕΓΑΡΟΝ "ΑΧΙΛΛΕΙΟΝ.,

ΒΑΣ.ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ 19· 4^{ος} ορ. ορ. γρ. 61-ΤΗΛ. 275808

ΘΕΣ/ΝΙΚΗ

ΕΠΙΠΛΟΠΟΙΪΑ ΚΛ. ΒΟΤΣΑΡΗ

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΝ-ΕΚΘΕΣΙΣ : ΣΚΡΑ 4 - ΤΗΛ. 268 596

ΘΕΣ/ΝΙΚΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

`Από τή Θεσσαλονίκη	Σελ. 1
`Η `Ηπειρος καί ή προσφορά της στό `Εθνος, Κ. Γκανιάτσα .	» 2
Βαρύς άχος άκούγεται, Χ. Ζιτσαίας	» 17
Παντοπωλείον «Η ΗΠΕΙΡΟΣ» Γ. Μόκα	» 21
`Από τήν σύγχρονη δράση τής `Ηπειρωτικής `Εστίας Θεσσαλονίκης	» 23
Τιμοῦν τήν `Ηπειρο	» 27
`Ο Τσάμικος Γάμος στά Κατωχώρια τῶν Φιλιατῶν, από τό βιβλίο του Σωτήρη Λάγγαρη	» 29
Τά έσπεριδοειδή στην `Αρτα, περίληψη από τό βιβλίο του Κ. Βάγια	» 38
Πολιτιστικός Σύλλογος `Αρτινῶν Θεσσαλονίκης	» 40
`Από τήν κίνηση τῶν `Ηπειρωτικῶν `Αδελφοτήτων καί Συλλόγων στή Θεσσαλονίκη	» 43
Κίνηση Νεολαίας τής `Ηπειρωτικής `Εστίας Θεσσαλονίκης	» 45
`Η Μονή Γηρομερίου, Σ. Μουσελίμη	» 49

